GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY GRODZISKO DOLNE NA LATA 2023-2030

AKTUALIZACJA
WERSJA PRZYJĘTA UCHWAŁĄ RADY GMINY GRODZISKO DOLNE NR…….
Z DNIA…….

SPIS TREŚCI

Wstęp 3
1. METODOLOGIA OPRACOWANIA DOKUMENTU 4
1.1. Podstawowe Pojęcia 4
1.2. Metodologia prac 5
1.3. Wyznaczenie obszarów referencyjnych 7
1.4. Gminny Program Rewitalizacji jako Strategia IIT 8
2. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI 9
2.1. Informacje ogólne o gminie Grodzisko Dolne 9
2.2. Obszar Społeczny 11
2.2.1. Demografia 11
2.2.2. Pomoc społeczna i wsparcie rodziny 17
2.2.3. Bezrobocie 25
2.2.4. Poziom bezpieczeństwa 29
2.2.5. Poziom edukacji 31
2.2.6. Aktywność Obywatelska 33
2.3. Obszar Gospodarczy 35
2.3.1. Struktura przedsiębiorstw 36
2.3.2. Poziom przedsiębiorczości mieszkańców 37
2.4. Obszar Środowiskowy 39
2.4.1. Uwarunkowania środowiskowe 39
2.4.2. Obszary i obiekty chronione 40
2.4.7. Potencjalne zagrożenia dla środowiska 40
2.5. Obszar Przestrzenno-Funkcjonalny 42
2.5.1. Funkcje kulturalne 43
2.5.2. Funkcje rekreacyjne 46
2.5.3. Funkcje Społeczne 48
2.5.4. Jakość przestrzeni publicznej 50
2.6. Obszar Techniczny 51
2.6.1. Zasoby mieszkaniowe 51
2.6.2. Infrastruktura sieciowa 53
3. DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI 55
3.1. Wskaźniki delimitacyjne 55
3.2. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji 57
4. OPIS POWIĄZAŃ GPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI 62

4.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodzisko Dolne 63
4.2. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 z perspektywą do 2035 roku 63
4.3. Program Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021 – 2027 65
4.4. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021 – 2030 65
5. WIZJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ 67
5.1. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji 67
5.2. Cele rewitalizacji i kierunki działań 69
5.3. Mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych 71
6. OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH 74
7. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE 84
8. STRUKTURA ZARZĄDZANIA GPR 85
8.1. System realizacji GPR w gminie 85
8.2. Komitet Rewitalizacji 87
8.3. Harmonogram działań GPR 88
9. MONITORING I EWALUACJA GPR 89
9.1. Wskaźniki monitoringowe 90
9.2. Ewaluacja postanowień GPR 91
10. ZMIANY W UCHWAŁACH PO WPROWADZENIU GPR 92
10.1. Uchwały dotyczące zasobów mieszkaniowych gminy 92
10.2. Uchwała dotycząca funkcjonowania Komitetu Rewitalizacji 93
11. SPECJALNA STREFA REWITALIZACJI 93
12. REALIZACJA GPR W ZAKRESIE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO i kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych 93
12.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodzisko Dolne 94
12.2. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego 95
12.3. Miejscowy Plan Rewitalizacji 95
12.4. Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych na obszarze rewitalizacji 96
13. ZAANGAŻOWANIE LOKALNYCH INTERESARIUSZY 97
14. AKTUALIZACJA DOKUMENTU GPR 99
15. SPIS TABEL, WYKRESÓW, RYSUNKÓW I MAP 101

WSTĘP

Rewitalizacja stanowi kompleksowy proces, którego celem jest wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, poprzez działania całościowe, integrujące interwencje na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Przez działania całościowe rozumie się wzajemnie powiązane przedsięwzięcia, które obejmują kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe. Poprzez prowadzone działania zakłada się optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmocnienie jego lokalnych potencjałów. Proces ten stanowi wieloletni okres, prowadzony przez interesariuszy wraz we współpracy ze społecznością lokalną.

Podstawę prawną do sporządzenia Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 stanowi *Ustawa z dnia 9 października o rewitalizacji* (t.j. Dz.U. 2021 poz. 485). Dla prowadzenia procesu rewitalizacji wymagane są:

- uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy;
- pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji oraz analizie dotykających go problemów; diagnoza obejmuje kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzennofunkcjonalne lub środowiskowe;
- ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;
- właściwy dobór narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;
- zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej;
- koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji;
- realizacja wynikającej z art. 5 ust. 1 rozporządzenia ogólnego zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Niniejszy dokument ma na celu doprowadzenie do ożywienia społecznego i gospodarczego na terenie Gminy Grodzisko Dolne, w szczególności na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Pobudzenie aktywności środowisk lokalnych oraz stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego, a także przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego to najważniejsze cele jakie powinna osiągnąć gmina po realizacji postanowień niniejszego dokumentu. Skutki realizacji projektów rewitalizacyjnych odpowiadających na zdiagnozowane problemy i lokalne potencjały powinny być dostrzegane nie tylko z perspektywy obszaru poddanego rewitalizacji, ale również z punktu widzenia całej gminy.

1. METODOLOGIA OPRACOWANIA DOKUMENTU

1.1. PODSTAWOWE POJĘCIA

Przedstawione poniżej zestawienie wskazuje definicje najważniejszych pojęć związanych z rewitalizacją. Prawidłowe ich zrozumienie jest podstawą do realnego i skutecznego zaangażowania się w niniejszy proces.

Rewitalizacja - stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Interesariuszami rewitalizacji – możemy nazywać w szczególności:

1) mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczyści nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, społeczne inicjatywy mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;

2) mieszkańców gminy inni niż wymienieni w pkt 1;

3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;

4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;

5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;

6) organy władzy publicznej;

7) podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Partycypacja społeczna - obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych oraz w pracach Komitetu Rewitalizacji.

Obszar zdegradowany – to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia stanu kryzysowego na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji – to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić

rewitalizację. Obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic. Niezamieszkałe tereny poprzemysłowe, w tym po portowe i po wydobywcze, tereny powojskowe albo po kolejowe, na których występują negatywne zjawiska, mogą wejść w skład obszaru rewitalizacji wyłącznie w przypadku, gdy działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

1.2. METODOLOGIA PRAC

Metodologia opracowania niniejszego dokumentu bazuje przede wszystkim na zasadach wskazanych w ustawie o rewitalizacji oraz innych opracowaniach i wytycznych z zakresu przygotowania gminnych programów rewitalizacji (np. *Delimitacja krok po kroku. Metoda wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na potrzeby Gminnych Programów Rewitalizacji, Praca zbiorowa pod redakcją Wojciecha Jarczewskiego* oraz *Gminny Program Rewitalizacji. Praktyczny poradnik dla mieszkańców i władz lokalnych, Praca zbiorowa pod redakcją Aleksandry Jadach-Sepioło).*

Dokumentem źródłowym dla programu rewitalizacji jest Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030, opracowywana obligatoryjnie na mocy ustawy o pomocy społecznej, która stanowi: *Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.*

Diagnoza obszaru rewitalizacji została opracowana z uwzględnieniem problemów zidentyfikowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2021-2030. W ramach prac nad dokumentem Gminnego Programu Rewitalizacji dokonano analizy wskaźników odpowiednich do zdiagnozowanych w niej problemów w skali sołectw, a następnie uzupełniając je analizą wskaźników gospodarczych, środowiskowych, infrastrukturalnych lub przestrzennych w tej samej skali. Diagnoza obejmuje szczegółową analizę negatywnych zjawisk oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie obszaru.

Przedstawiona diagnoza oraz proces delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji spełnia formalne wymagania stawiane przez ustawę, będąc jednocześnie fundamentem i pierwszym krokiem dla opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji poprzedzające opracowanie dokumentu opierało się o kilka wskazanych poniżej zasad i składało się z pięciu podstawowych etapów.

Rysunek 1 - Etapy w procesie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji

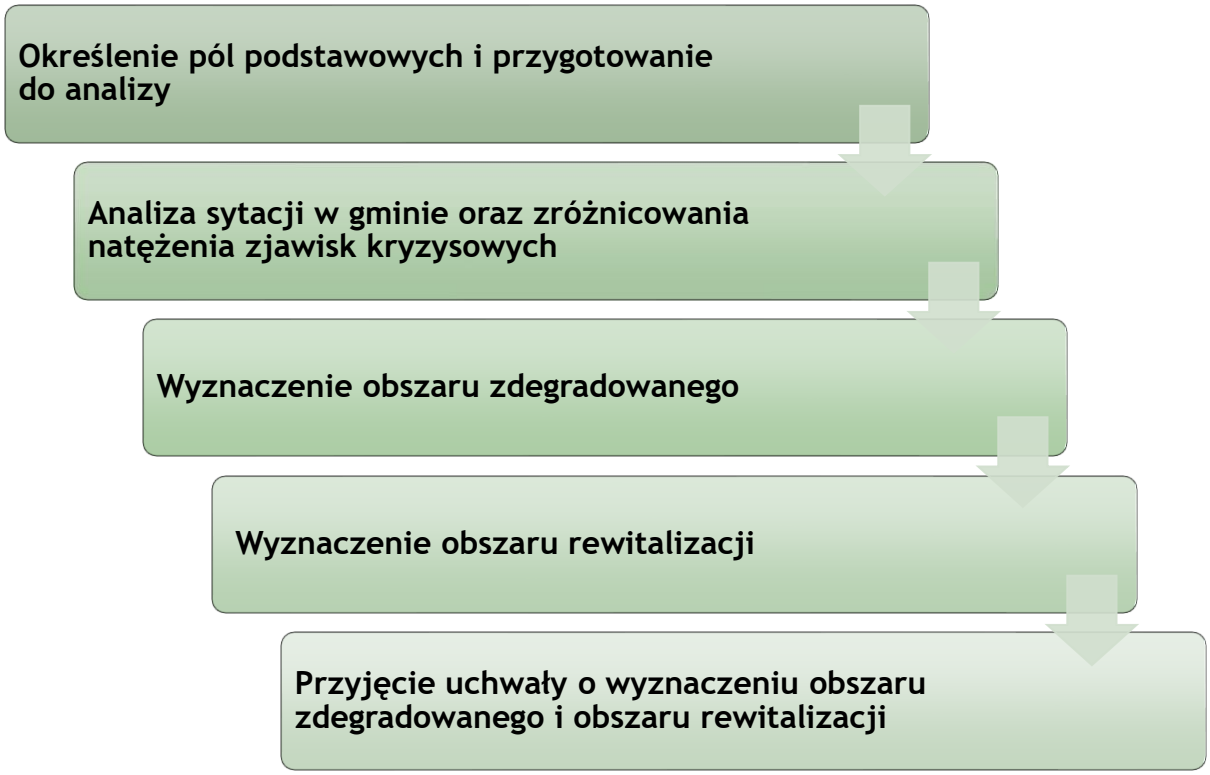

Źródło: Opracowanie własne

Zakres diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji został określony wprost w art. 9. ustawie o rewitalizacji. Przedmiotowy artykuł w sposób jednoznaczny wskazuje jakie elementy należy poddać weryfikacji w celu wyznaczenia obszaru rewitalizacja. Zakres niniejszego opracowania obejmuje zagadnienia odnoszące się do pięciu obowiązkowych sfer:

a) społecznej,

b) gospodarczej,

c) środowiskowej,

d) technicznej,

e) przestrzenno-funkcjonalnej.

W ramach ww. sfer wykonano szczegółową, wieloaspektową diagnozę obszaru Gminy Grodzisko Dolne pod kątem występowania zjawisk kryzysowych.

Jako obszary zdegradowane uznano te sołectwa, w których stwierdzono gorsze niż średnia w Gminie Grodzisko Dolne wskaźniki dotyczące wybranych problemów społecznych, współwystępujące z gorszymi wskaźnikami dotyczącymi co najmniej jednego z problemów o charakterze gospodarczym, środowiskowym, infrastrukturalnym lub przestrzennym.

Obszar rewitalizacji ustalono, wybierając z obszarów zdegradowanych te sołectwa, w których występuje najgorsza sytuacja społeczna, na którą nawarstwia się największa liczba innych zdiagnozowanych problemów, przy czym, zgodnie z ustawą o rewitalizacji i zapisów dotyczących wymogu koncentracji przestrzennej, łączna powierzchnia wybranych sołectw nie przekracza 20% powierzchni gminy, a ich ludność nie stanowi więcej niż 30% liczby jej mieszkańców.

Nie należy zapominać również o tym, że niezwykle istotnym elementem procesu rewitalizacji jest włączenie lokalnej społeczności, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów zarówno w sam etap diagnozowania obszaru gminy, jak również późniejszego przygotowania działań rewitalizacyjnych. Takie podejście wpływa na zapewnienie dogłębnej analizy oraz jej trafność, jak również zapewnienie akceptacji planowanych przedsięwzięć. Rewitalizacja stanowi odpowiedź na wieloaspektowy kryzys w konkretnej społeczności zajmującej zdefiniowany obszar. W przypadku prac nad niniejszą diagnozą zwrócono szczególną uwagę na podejście partycypacyjne, tak aby już od pierwszych etapów prac zaangażować społeczność lokalną w realizowany proces.

1.3. WYZNACZENIE OBSZARÓW REFERENCYJNYCH

Ustawa o rewitalizacji wymagając wskazania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a więc fragmentów obszaru gminy, w których koncentrują się różnego rodzaju negatywne zjawiska, stawia przed gminami nowe zadanie przeanalizowania zróżnicowania zjawisk i procesów zachodzących wewnątrz niej. Przeprowadzenie takiej analizy wymaga określenia pól podstawowych, czyli przestrzennych jednostek, do których odnoszone będą wszystkie zbierane dane i informacje analityczne.

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto zastosowanie przestrzennych jednostek pseudonaturalnych, których granice nawiązują do różnego rodzaju układów osadniczych oraz granic naturalnych. Analizowanie danych w jednostkach pseudonaturalnych pozwala na uchwycenie problemów i procesów zachodzących w poszczególnych fragmentach gminy (dzielnicach, osiedlach, sołectwach lub innych) intuicyjnie i funkcjonalnie wskazywanych jako pewne najmniejsze, jednolite organizmy osadnicze.

Większość gmin w Polsce podzielona jest na różnego rodzaju, nieposiadające osobowości prawnej, jednostki pomocnicze (sołectwa, dzielnice, osiedla). W gminach wiejskich najczęściej stosowaną jednostką pomocniczą jest sołectwo, którego granica odpowiada obszarom tradycyjnie uznawanym za pojedynczą wieś. W niektórych przypadkach wsie dzielone są na kilka sołectw bądź w obrębie jednego sołectwa zlokalizowanych jest kilka przysiółków. Zaletą istniejących jednostek pomocniczych jest fakt, że zostały w jakiś sposób wyznaczone. Zazwyczaj ich granice nie są kwestionowane, a lokalne społeczności są do nich przyzwyczajone.

Mapa 1 – Mapa Gminy Grodzisko Dolne

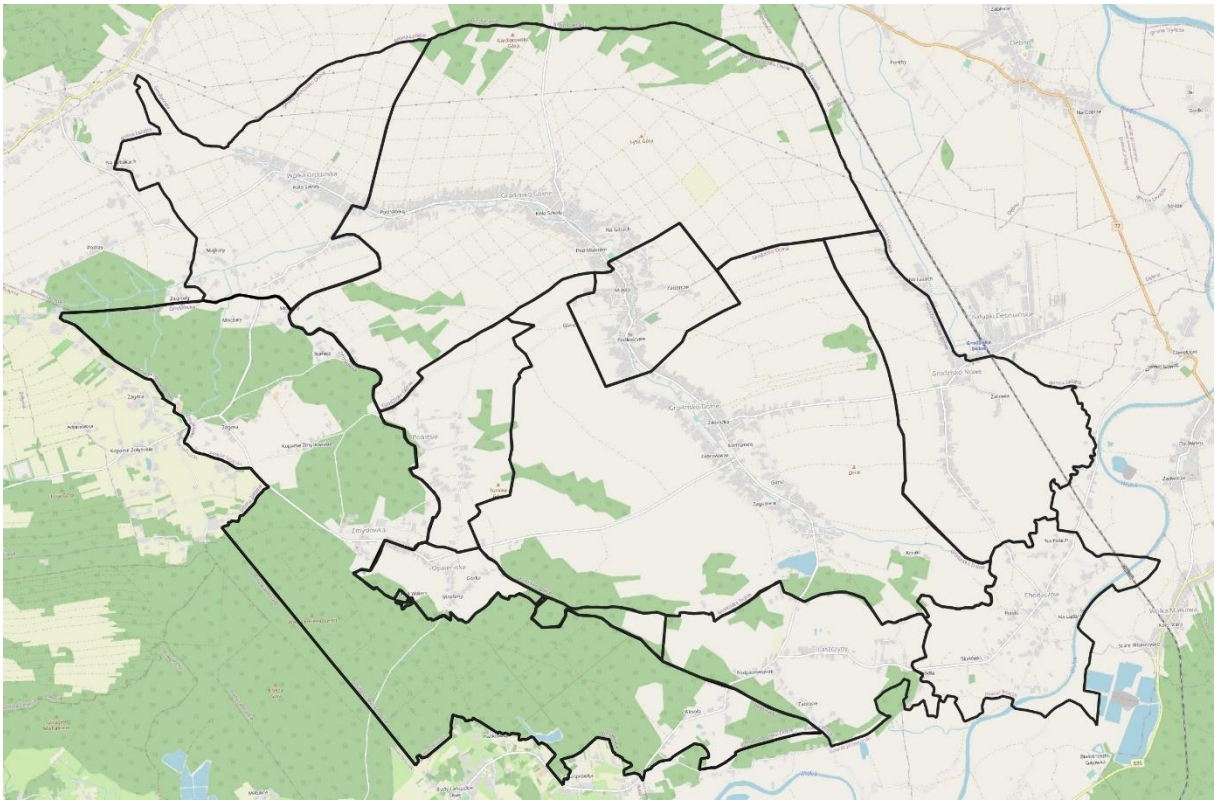

Źródło: opracowanie własne.

Dlatego też, w toku prac podjęto decyzję o wykorzystaniu granic poszczególnych sołectw jako obszarów referencyjnych do analizy i wskazania spośród nich obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji.

1.4. GMINNY PROGRAM REWITALIZACJI JAKO STRATEGIA IIT

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 pełni również rolę strategii terytorialnej sporządzonej na potrzeby wdrożenia instrumentu IIT w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027. Dokument zgodnie z art. 36 ust. 8 ustawy wdrożeniowej zawiera podstawowe elementy, takie jak:

1) syntezę diagnozy obszaru realizacji IIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych;

2) cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązanych z realizacją właściwego programu;

3) listę projektów realizujących cele, o których mowa w pkt 2, wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami;

4) opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem planu działań Innego Instrumentu Terytorialnego.

Dlatego też, Gminny Program Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 będzie pełnić funkcję strategii IIT w odniesieniu do przewidzianych w nich działań finansowanych ze środków polityki spójności. Inny Instrument Terytorialny w zakresie rewitalizacji jest instrumentem umożliwiającym interwencję w obszarach problemowych realizowanych przez pojedyncze JST, co daje władzom samorządowym możliwość wyboru instrumentów najlepiej odpowiadających w praktyce na potrzeby i możliwości danej gminy. W Programie regionalnym, szeroko pojęta rewitalizacja nie ma zindywidualizowanego, przypisanego jednego działania i będzie mogła zostać wykorzystana do realizacji interwencji w ramach różnych celów polityki (poprzez uzyskanie dodatkowych punktów w naborze), a w szczególności EFRR.CP5.II - Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie - Działanie FEPK.06.02 Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i małych miast.

2. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji kryzys w sferze społecznej związany jest z koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, szczególnie zaś bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji i kapitału społecznego oraz niskiej aktywności w życiu publicznym i kulturalnym. Szczegółowa diagnoza stanu istniejącego na obszarze rewitalizacji ma na celu zbadanie sytuacji obecnej w zakresie negatywnych zjawisk występujących w poszczególnych sferach życia oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie tego obszaru. Niniejszym rozdział przedstawia syntezę diagnozy obszaru realizacji IIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

2.1. INFORMACJE OGÓLNE O GMINIE GRODZISKO DOLNE

Gmina Grodzisko Dolne położona w powiecie leżajskim. Zlokalizowana jest w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego. Jest jedną z 114 gmin wiejskich województwa. Powierzchnia gminy wynosi 77,3 km2. Na tle 159 gmin województwa podkarpackiego, pod względem obszaru, Gmina Grodzisko Dolne jest gminą średnią. Powierzchnia gminy stanowi około 0,44% powierzchni województwa (jego obszar to 17 844 km2).

Mapa 2 – Mapa Gminy Grodzisko Dolne w podziale na sołectwa

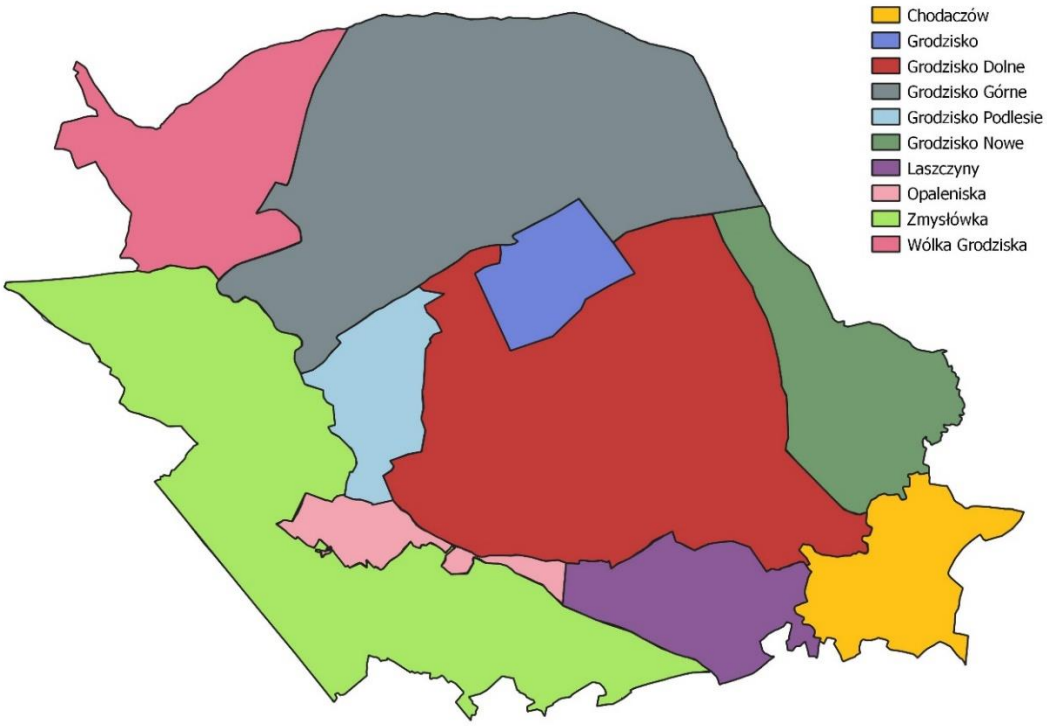

Źródło: opracowanie własne.

Podział administracyjny gminy obejmuje dziesięć sołectw: Chodaczów, Grodzisko (część miejscowości Grodzisko Dolne i Grodzisko Górne), Grodzisko Dolne (część miejscowości Grodzisko Dolne), Grodzisko Górne (część miejscowości Grodzisko Górne), Grodzisko Nowe, Grodzisko Podlesie (wieś Podlesie i część miejscowości Grodzisko Dolne), Laszczyny, Opaleniska, Wólka Grodziska oraz Zmysłówka.

Największymi miejscowościami są wsie Grodzisko Dolne i Grodzisko Górne, które razem z Wólką Grodziską stanowią zwarty kompleks zabudowy skupiający ponad 2/3 mieszkańców gminy. W centrum tego kompleksu mają siedzibę władze gminne i instytucje administracyjne. Z racji swego położenia geograficznego Gmina Grodzisko Dolne graniczy z:

- Gminą Żołynia od strony zachodniej (powiat łańcucki),
- Gminą Białobrzegi od strony południowo – zachodniej (powiat łańcucki),
- Gminą Tryńcza od strony południowo – wschodniej (powiat przeworski),
- Gminą Leżajsk od strony północnej (powiat leżajski).

Z uwagi na strukturę agrarną Gmina Grodzisko Dolne jest gminą typowo rolniczą. Zdecydowaną większość jej powierzchni zajmują indywidualne gospodarstwa rolne. Gmina należy do obszarów o niskim poziomie zanieczyszczenia środowiska. Tereny gminy posiadają również wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe z potencjałem do rozwoju turystyki. Na terenie gminy znajduje się zbiornik wodny „Czyste” o powierzchni ok. 8,05 ha.

2.2. OBSZAR SPOŁECZNY

Diagnoza obszaru społecznego stanowi najistotniejszy element mający wpływ na wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Ma ona na celu zidentyfikowanie terytoriów znajdujących się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

2.2.1. DEMOGRAFIA

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, liczba ludności w Gminie Grodzisko Dolne na przestrzeni lat 2017-2021 regularnie się zmniejsza. Łączna liczba ludności w gminie zmniejszyła się z poziomu 8 050 w roku 2017, do poziomu 7 921 w roku 2021.Należy również zaznaczyć, że zarówno liczba kobiet jak i liczba mężczyzn na przestrzeni wskazanego okresu zmieniła się na niekorzyść Gminy Grodzisko Dolne. Wyludnianie się gminy z pewnością jest negatywnym zjawiskiem demograficznym, mogącym powodować liczne problemy społeczne, gospodarcze oraz przestrzenne.

Wykres 1 - Liczba kobiet i mężczyzn na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2017-2021

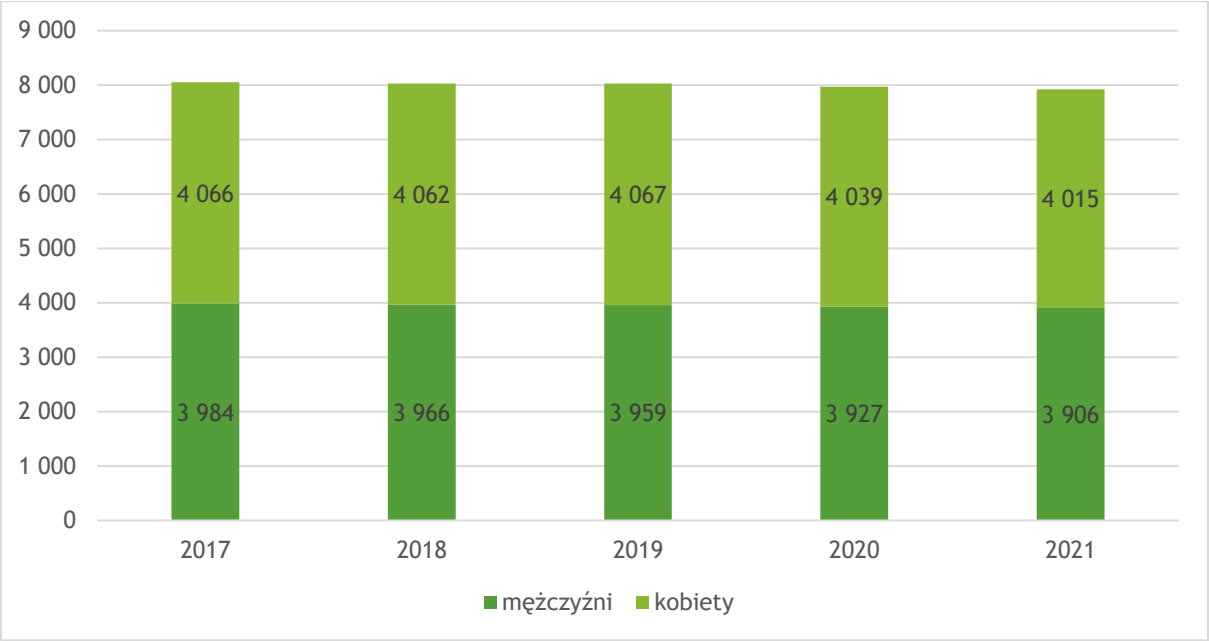

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Powyższe dane wskazują również, że na terenie gminy liczba kobiet jest zauważalnie wyższa, niż liczba mężczyzn. Współczynnik feminizacji od kilku lat utrzymuje się na względnie stałym poziomie i wynosi 103. Oznacza to, że na 100 mężczyzn w Gminie Grodzisko Dolne przypadają 103 kobiety.

Gmina Grodzisko Dolne jest również obszarem o niższym poziomie gęstości zaludnienia od średniej wojewódzkiej i wynosi 101,59 osób na kilometr kwadratowy, podczas gdy wskaźnik ten dla powiatu i województwa wynosi ok. 119 osób/km2. Należy zwrócić uwagę, iż niski poziom gęstości zaludnienia jest czynnikiem utrudniającym realizację polityki przestrzennej oraz inwestycji infrastrukturalnych. Gmina Grodzisko Dolne jest równocześnie jedną z mniejszych gmin należących do powiatu leżajskiego.

Bardzo istotnym czynnikiem opisującym strukturę ludności w Gminie Grodzisko Dolne jest również liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym. Chociaż osoby w wieku produkcyjnym są najliczniejszą grupą, to jednak ich liczba stale maleje. Na przełomie lat 2017-2021 liczba osób w wieku produkcyjnym zmniejszyła się z poziomu 5299 do poziomu 5118. W tym samym czasie odnotowano jednak stosunkowo niewielki wzrost liczby osób w wieku przedprodukcyjnym tj. z poziomu 1217 w roku 2017 do poziomu 1237 w roku 2021. Zupełnie odwrotną tendencję wykazuje natomiast grupa osób w wieku poprodukcyjnym. Tutaj możemy zauważyć wzrost z poziomu 1534 w 2017 r. do poziomu 1566 w roku 2020.

Analizując sytuację demograficzną w gminie, warto podkreślić, iż w liczbach bezwzględnych liczba dzieci i młodzieży jest mniejsza niż osób starszych, których udział w populacji mieszkańców gminy systematycznie rośnie. Na tej podstawie przypuszczać należy, że w niedługim czasie gmina zmagać się będzie z postępującym procesem starzenia się społeczności lokalnej, co już jest obserwowane w niektórych miejscowościach w gminie.

Wykres 2 - Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2016-2020

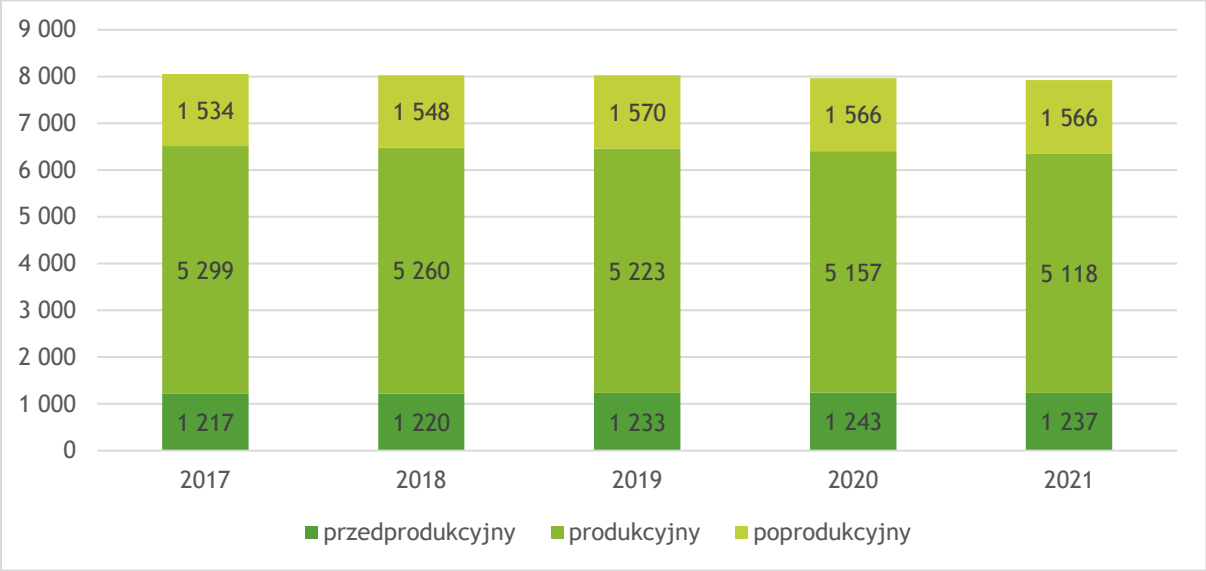

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Jednym z najważniejszych czynników pozwalających oszacować przyszły potencjał gospodarczy terenu jest również porównanie liczby osób w wieku

produkcyjnym do liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. Wysoki udział osób w wieku produkcyjnym świadczy o dużych możliwościach w zakresie zatrudnienia, co sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości. Jako że to właśnie ta grupa jest głównym wytwórcą dóbr i dochodów przekłada się to bezpośrednio na rozwój danego obszaru.

Po zsumowaniu liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym (tzw. osoby w wieku nieprodukcyjnym) oraz porównaniu ich z liczbą w wieku produkcyjnym otrzymamy tzw. wskaźnik obciążenia demograficznego. Wskazuje on liczbę osób, które znajdują się „na utrzymaniu" osób będących w szczycie aktywności społecznej i gospodarczej. Wskaźnik ten przedstawia się dla gminy niekorzystnie. Należy pamiętać, że przede wszystkim ma na to wpływ zmniejszający się udział w ludności wieku przedprodukcyjnym, a zwiększający się udział ludności w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 3 - Wskaźnik obciążenia demograficznego

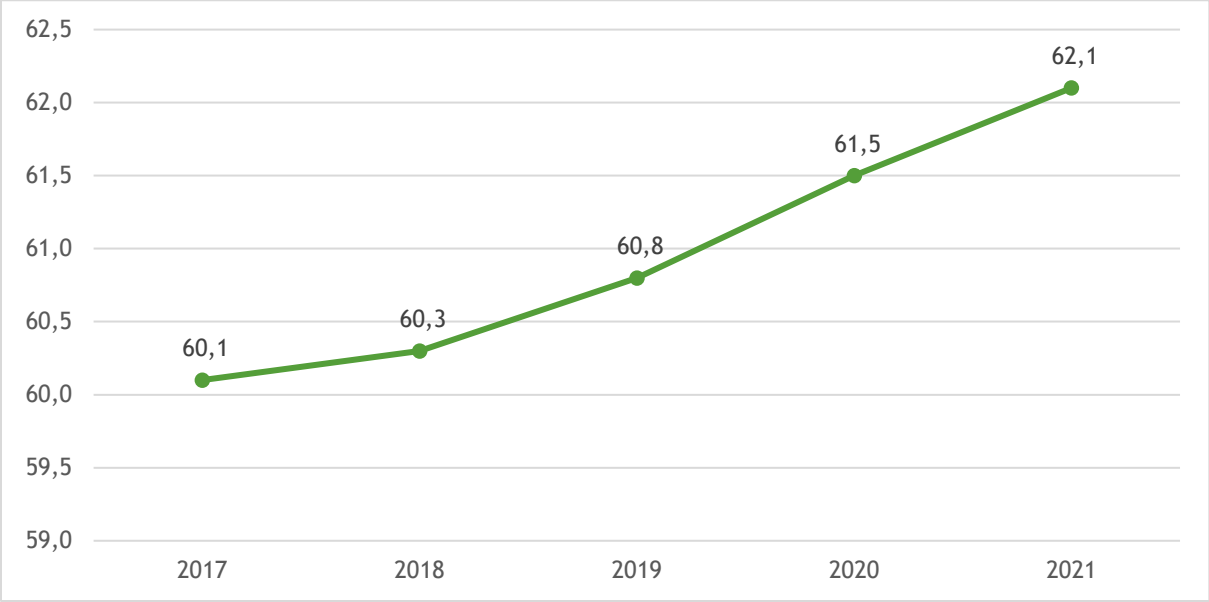

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Systematyczne postępowanie zjawiska starzenia się wymaga podjęcia z wyprzedzeniem, działań zmierzających do stworzenia nowoczesnego systemu polityki społecznej ukierunkowanej na zaspokajanie specyficznych potrzeb osób starszych. Starzenie się i starość jawią się jednym z kluczowych problemów społecznych, zarówno w aspekcie ekonomicznym, medycznym, jak i etycznym.

Problem starzenia się lokalnej społeczności staje się nowym wyzwaniem dla pomocy społecznej. Należy przy tym pamiętać, że w najbliższej perspektywie będziemy mieć do czynienia z 2. grupami seniorów – młodszą (do 79 lat) i starszą (80 lat i więcej). Istnieje więc potrzeba podjęcia działań adresowanych do obu grup – prewencyjnych, zapobiegających chorobom i niedołęstwu, umożliwiających

podnoszenie jakości życia i wykorzystanie potencjału młodszych oraz opiekuńczych wobec starszych.

W Gminie Grodzisko Dolne do najistotniejszych problemów dotykających seniorów zalicza się: niski standard życia, utrudniony dostęp do świadczeń zdrowotnych, w tym do specjalistycznej opieki zdrowotnej, samotność, zanik więzi społecznych oraz niski stopień aktywności osób w wieku 75+.

Wykres 4 - Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021

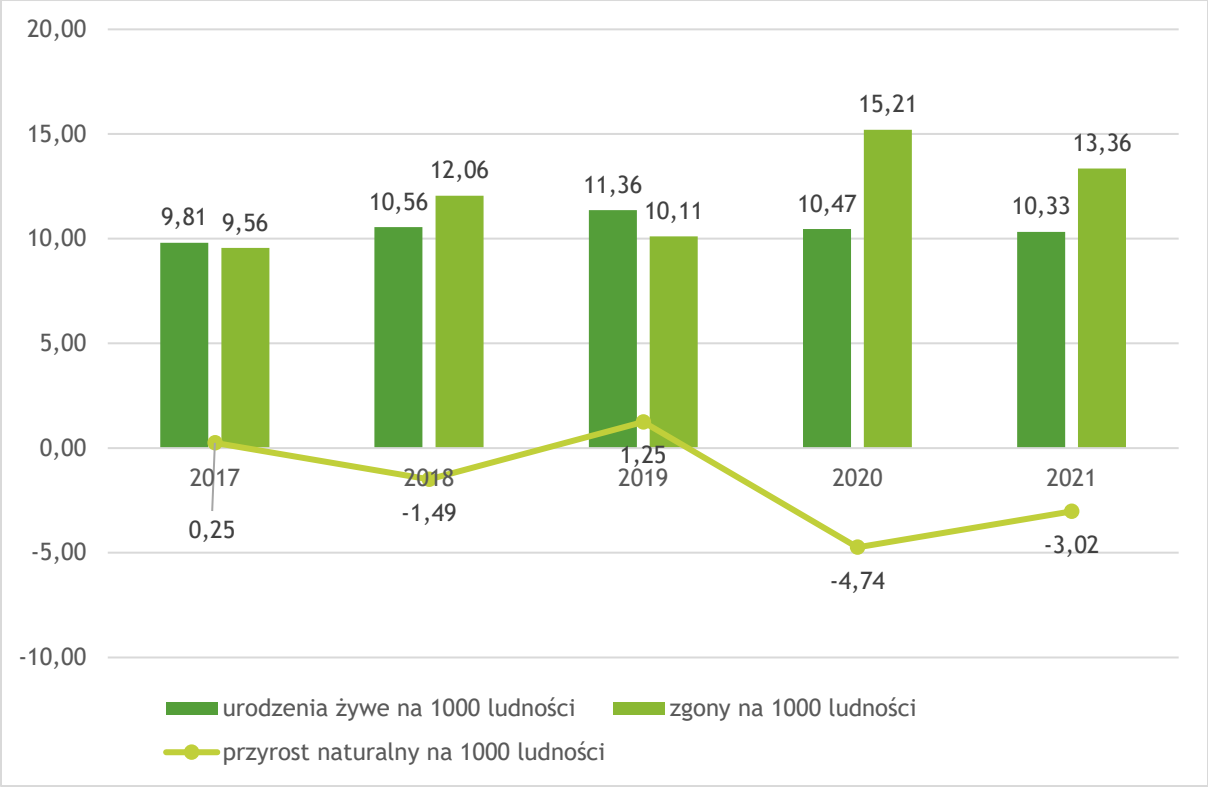

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Jednym z ważniejszych czynników wpływającym na zmiany liczby ludności jest przyrost naturalny. Na przestrzeni lat 2017-2021 ulegał on znaczącym wahaniom. W roku 2017 był na poziomie nieznacznie dodatnim. Jednak w roku 2018 odnotowano ujemny przyrost naturalny o wartości -1,49 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Kolejny rok przyniósł ponownie wartość dodatnią. Natomiast dwa ostatnie lata wskazują na znaczące wartości ujemne. Taki stan rzeczy jest spowodowany przede wszystkim przez nagły wzrost liczby zgonów. Jednakże zaznaczyć należy, że przyrost naturalny na poziomie notowanym w latach ubiegłych również świadczy o niekorzystnej sytuacji w zakresie analizowanego wskaźnika. Istnieje ryzyko, że nie zapewni on zastępowalności pokoleń.

Wykres 5 - Saldo migracji w gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021

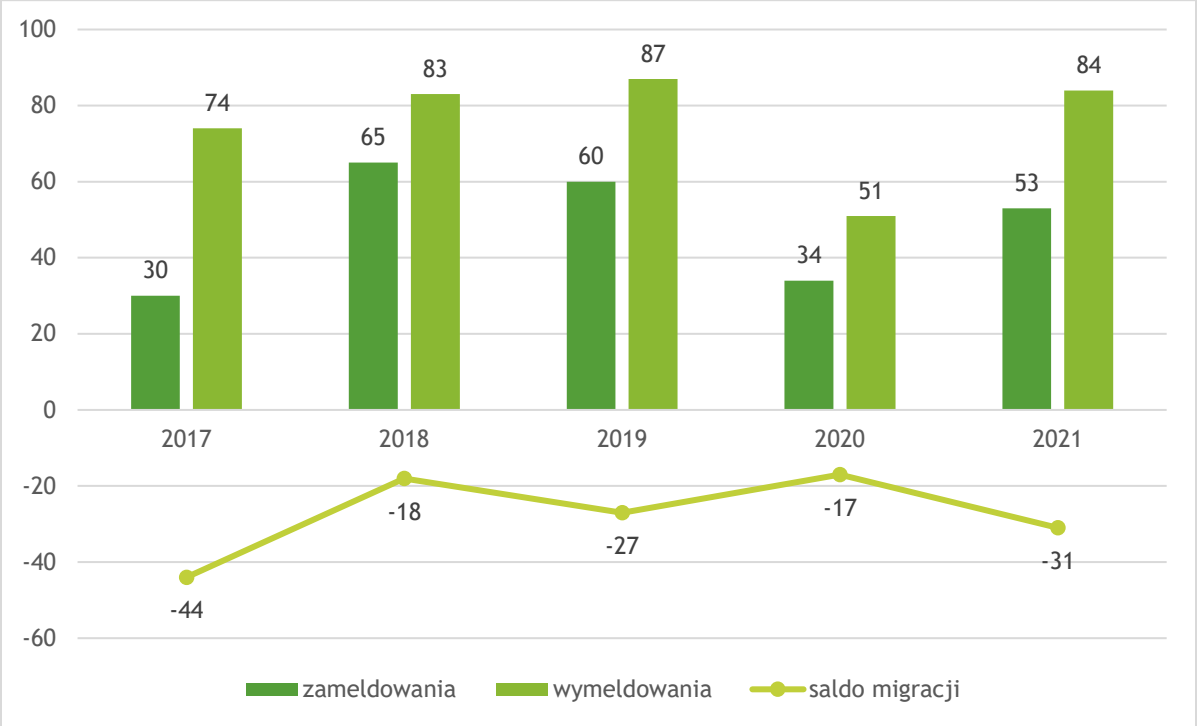

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Procesy demograficzne mają znaczący wpływ na rozwój Gminy Grodzisko Dolne. Należy jednak zaznaczyć, że na wzrost rozwoju naturalnego ludności w dużej mierze mają wpływ czynniki zewnętrzne, takie jak np. proces falowania niżów i wyżów demograficznych, ogólna sytuacja gospodarczo-społeczna kraju, prawne uregulowania i wsparcie prorodzinne, czy wreszcie zmiany zachowań prokreacyjnych młodego pokolenia.

Kolejny element wpływający na ludność obszaru to saldo migracji. Procesy migracyjne odgrywają decydującą rolę nie tylko w zakresie ogólnej liczby mieszkańców, lecz również wpływają na przemiany struktury wiekowej ludności. Migracje ludności to przemieszczenia ludności związane ze zmianą stałego lub czasowego miejsca zamieszkania połączone z przekroczeniem granicy jednostki administracyjnej podziału terytorialnego kraju (migracje wewnętrzne) lub granicy państwa (migracje zagraniczne). Na przestrzeni lat 2017-2021 saldo migracji w Gminie Grodzisko Dolne utrzymuje się na poziomie ujemnym. Przyjmując jednocześnie wartości w sposób sinusoidalny. Najniższą wartość tj. -41 osiągnęło w 2017 r. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że przebieg procesów migracyjnych zależy również od możliwości zatrudnienia, rozwoju lokalnego i warunków życia na danym obszarze. Na zmniejszenie odpływu migracyjnego ludności będzie miał przede wszystkim wzrost potencjału gospodarczego, a także podniesienie poziomu zamieszkiwania i warunków życia. Działania rewitalizacyjne na terenie gminy z pewnością będą miały pozytywny wpływ na migracje ludności.

W celu dokonania diagnozy obszaru rewitalizacji w zakresie problemów występujących w obszarze społecznym związanych z demografią analizie poddano również wskaźniki określone na poziomie poszczególnych sołectw wchodzących w skład Gminy Grodzisko Dolne.

Jeden ze wskaźników dotyczy procentowego spadku liczby ludności na przestrzeni okresu 2016-2021. Średnia wartość niniejszego wskaźnika dla Gminy Grodzisko Dolne wynosi -2,57%. Należy zauważyć, że na terenie gminy znajduje się kilka sołectw, które w badanym okresie zwiększyły liczbę ludności. Możemy wśród nich wymienić m.in. Chodaczów, Grodzisko Podlesie oraz Laszczyny. Do sołectw, w których najmocniej zaznaczył się problem wyludniania się obszaru należy zaliczyć np. Zmysłówkę, Wólkę Grodziską oraz Opaleniska. Co równie istotne, aż 7 spośród 10 sołectw zmaga się ze zmniejszającą się liczbą ludności, z czego w 5 sołectwach problem ten występuje na poziomie powyżej średniej wskazanej dla Gminy Grodzisko Dolne. Wartość wskaźnika dla sołectwa Grodzisko Dolne będącego obszarem rewitalizacji wynosi -1,58%.

Tabela 1 – Procentowy spadek liczby ludności w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności 2016	Liczba ludności 2021	Wartość wskaźnika
1.	Chodaczów	553	568	2,71%
2.	Grodzisko	826	798	-3,39%
3.	Grodzisko Dolne	1705	1678	-1,58%
4.	Grodzisko Górne	1910	1862	-2,51%
5.	Grodzisko Nowe	813	772	-5,04%
6.	Grodzisko Podlesie	337	345	2,37%
7.	Laszczyny	420	435	3,57%
8.	Opaleniska	276	260	-5,80%
9.	Wólka Grodziska	778	729	-6,30%
10.	Zmysłówka	604	564	-6,62%
			ŚREDNIA	-2,57%

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Kolejny ze wskaźników społecznych obrazuje współczynnik obciążenia osobami w wieku poprodukcyjnym. Wskaźnik ten wskazuje na niekorzystny trend demograficzny i świadczy o występowaniu problemu starzenia się społeczeństwa. Diagnoza ogólna realizowana na terenie całej gminy wskazuje, że jest to zjawisko postępujące i będzie przybierać na sile.

Taki stan rzeczy generuje szereg innych problemów (m.in. zmniejszanie zasobu siły roboczej, osłabienie lokalnego kapitału ludzkiego). Przedmiotowe zjawisko ma również skutki ekonomiczne. Może znacząco wpływać na system finansów publicznych gminy np. poprzez wzrost kosztów opieki zdrowotnej i opieki nad ludźmi starszymi.

Tabela 2 - Procent osób w wieku poprodukcyjnym w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności 2021	Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym	Wartość wskaźnika
1.	Chodaczów	568	199	35,04%
2.	Grodzisko	798	188	23,56%
3.	Grodzisko Dolne	1678	341	20,32%
4.	Grodzisko Górne	1862	364	19,55%
5.	Grodzisko Nowe	772	168	21,76%
6.	Grodzisko Podlesie	345	77	22,32%
7.	Laszczyny	435	60	13,79%
8.	Opaleniska	260	67	25,77%
9.	Wólka Grodziska	729	146	20,03%
10.	Zmysłówka	564	125	22,16%
			ŚREDNIA	22,43%

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Na podstawie danych dostarczonych przez Urząd Gminy Grodzisko Dolne określono procent osób w wieku poprodukcyjnym w poszczególnych sołectwach. Średnia wartość wskaźnika dla Gminy Grodzisko Dolne wynosi 22,43%. Najniższe wartości, świadczące o stosunkowo niskim udziale osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle społeczeństwa odnotowano w sołectwach: Laszczyny i Grodzisko Górne. Należy zaznaczyć, że aż 7 z 10 sołectw odnotowuje wartości poniżej średniej. Wartości najwyższe wskazujące na występowanie problemu związanego z wysokim obciążeniem demograficznym możemy zauważyć w sołectwach: Chodaczów, Opaleniska, Grodzisko. W przypadku sołectwa stanowiącego obszar rewitalizacji – Grodzisko Dolne, wartość wskaźnika wynosi 20,32%.

2.2.2. POMOC SPOŁECZNA I WSPARCIE RODZINY

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w RP status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmowi lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej oraz klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Pomoc społeczna jest jedną z wielu dziedzin współtworzących rzeczywistość społeczną. Jest działalnością instytucji państwowych i społecznych, która umożliwia i ułatwia zaspokojenie podstawowych potrzeb osobom i rodzinom niezdolnym do

uczynienia tego samodzielnie. Dla pomocy społecznej problemy rodzin są istotnym sygnałem do pojęcia działań, ponieważ w przypadku niedostosowania społecznego, choroby i problemów, gdy człowiek nie daje sobie rady, konieczne jest udzielenie mu pomocy z zewnątrz. Pomoc społeczna może polegać w szczególności na:

- przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń,
- pracy socjalnej,
- prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznanych potrzeb społecznych,
- rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

W Gminie Grodzisko Dolne zadania z zakresu pomocy społecznej i wspierania rodziny wykonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grodzisku Dolnym. Podejmuje on działania m.in. na podstawie następujących przepisów prawa: ustawa o pomocy społecznej, ustawa o świadczeniach rodzinnych, ustawa o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawa o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin.

Wybrane świadczenia z pomocy społecznej realizowane przez Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej w Grodzisku Dolnym:

- świadczenie pieniężne na zakup posiłku lub żywności w ramach wieloletniego programu ,,Posiłek w szkole i w domu”,
- pomoc rzeczowa, głównie w postaci posiłku dla dzieci i młodzieży (w roku 2020 z programu skorzystało 106 osób, a łączna kwota świadczenia wyniosła 34 819 zł),
- zasiłek okresowy ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie,
- zasiłek celowy w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej,
- specjalny zasiłek celowy przyznawany w szczególnie uzasadnionych przypadkach osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe,
- zasiłek stały – przysługujący pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej; pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód

na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie,
- ubezpieczenie zdrowotne dla osoby pobierającej zasiłek stały z pomocy społecznej niepodlegające obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego z innego tytułu,
- usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- sąsiedzkie usługi opiekuńcze realizowane w ramach proj. „Aktywny Senior II",
- praca socjalna,
- interwencja kryzysowa.

Wykres 6 - Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej Gminie Grodzisko Dolne w latach 2016-2020

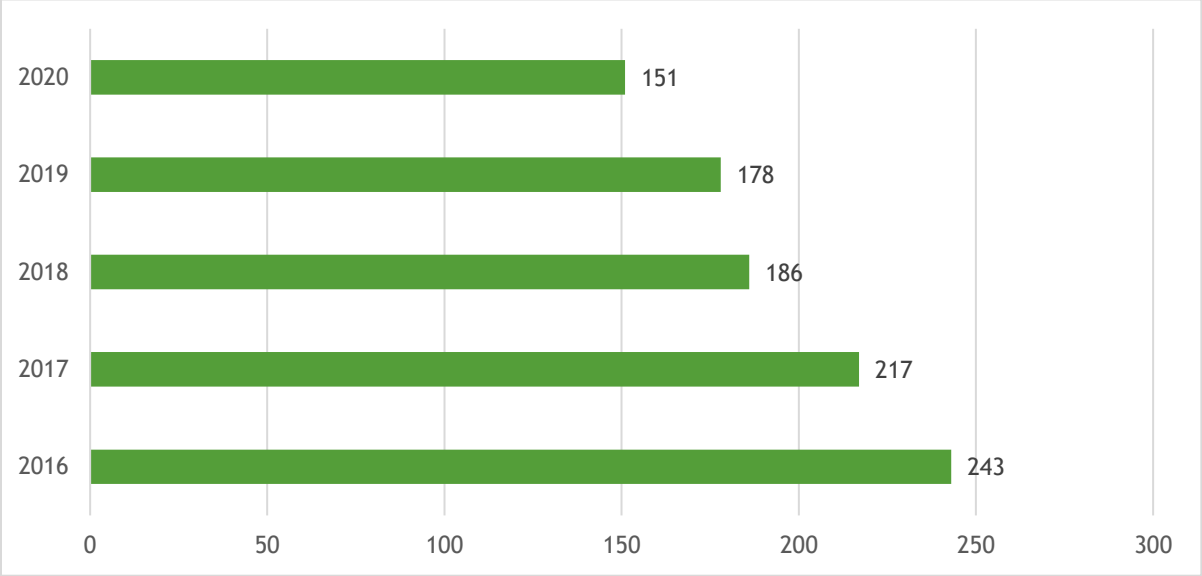

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Jak widać na powyższym wykresie, liczba gospodarstwa domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej gminie Grodzisko Dolne w latach 2016-2020 systematyczne spada. W 2016 roku aż 243 gospodarstwa korzystały z tego typu pomocy i wsparcia, natomiast w roku 2020 liczba ta spadła do poziomu 151, czyli o 37,86%.

Uszczegółowieniem informacji w zakresie beneficjentów pomocy społecznej poza liczbą rodzin z niej korzystających może być również liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Grodzisko Dolne. Wartości wskaźnika na przełomie lat 2016-2020 układają się tutaj analogicznie do powyższego wykresu. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej ulega stałemu zmniejszeniu. W 2016 było to 956 osób, natomiast w 2020 r. już tylko 470.

Wykres 7 - Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Grodzisko Dolne

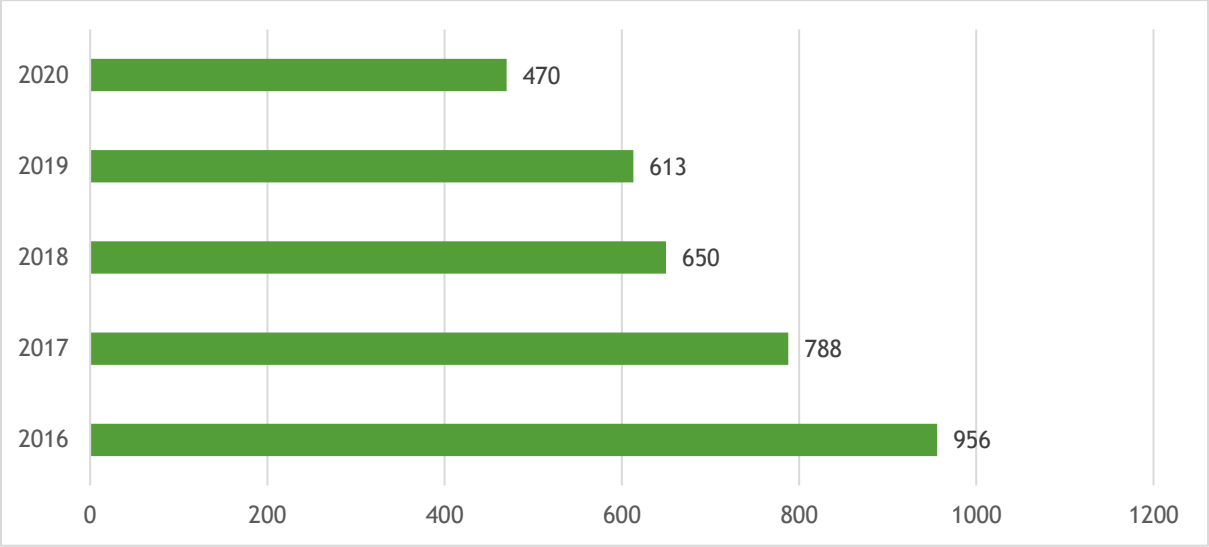

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Znaczącym elementem wsparcia społecznego są również zasiłki rodzinne na dzieci. Mają one na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku przysługuje:

1) rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka;

2) opiekunowi faktycznemu dziecka (osoba faktycznie opiekującą się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu rodzinnego o przysposobienie dziecka);

3) osobie uczącej się (osoba pełnoletnia ucząca się, niepozostająca na utrzymaniu rodziców w związku z ich śmiercią lub w związku z ustaleniem wyrokiem sądowym lub ugodą sądową prawa do alimentów z ich strony).

Przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego uzależnione jest m.in. od spełnienia kryterium dochodowego. Zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 674,00 zł.

Natomiast w przypadku, gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na jedną osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 764,00 zł.

Uzupełnieniem informacji w zakresie wsparcia rodziny w Gminie Grodzisko Dolne mogą być również wartości wydatków poniesionych na świadczenia wychowawcze. W ramach programu „Rodzina 500+" rodzinom z dziećmi na utrzymaniu przysługuje świadczenie wychowawcze w wysokości 500 zł na każde

dziecko w wieku do ukończenia 18 roku życia. Od 1 lipca 2019 r. świadczenie wychowawcze ma charakter powszechny i przysługuje niezależnie od poziomu dochodu rodziny.

Wykres 8 - Rodziny i dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na terenie Gminy Grodzisko Dolne

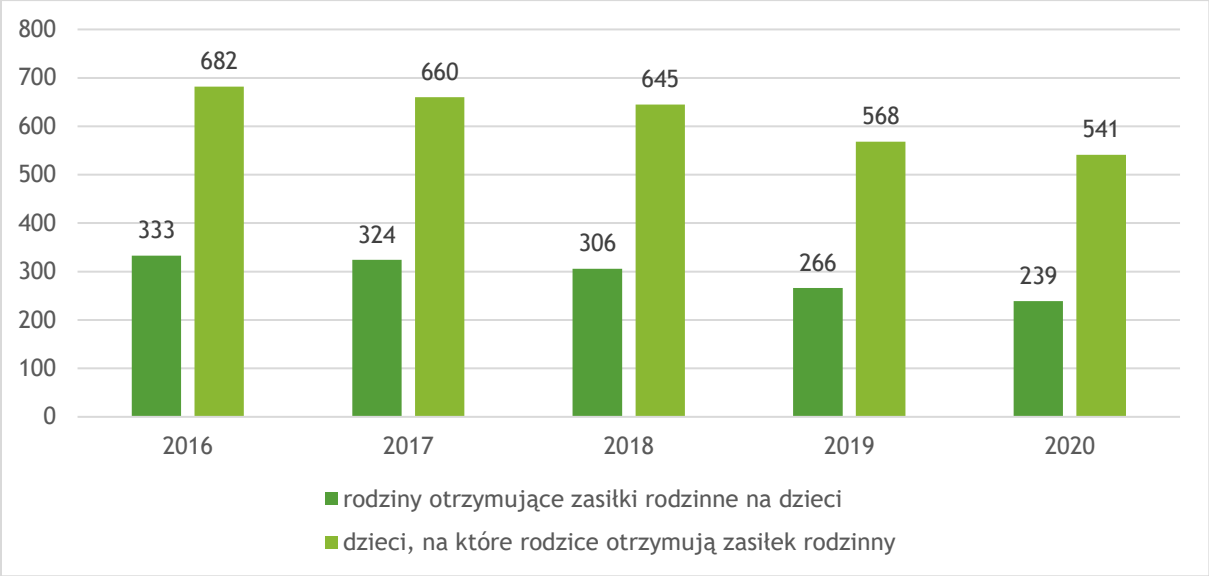

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Rządowy program „Rodzina 500+" to wsparcie polskich rodzin w częściowym pokryciu wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Jak widzimy na poniższym wykresie, wartość ponoszonych na ten cel wydatków w Gminie Grodzisko Dolne stale rośnie. Jest to głównie wynikiem zmian w programie w zakresie jego dostępności i przysługiwania w zależności od liczby dzieci.

Wykres 9 - Wydatki na świadczenia wychowawcze w Gminie Grodzisko Dolne

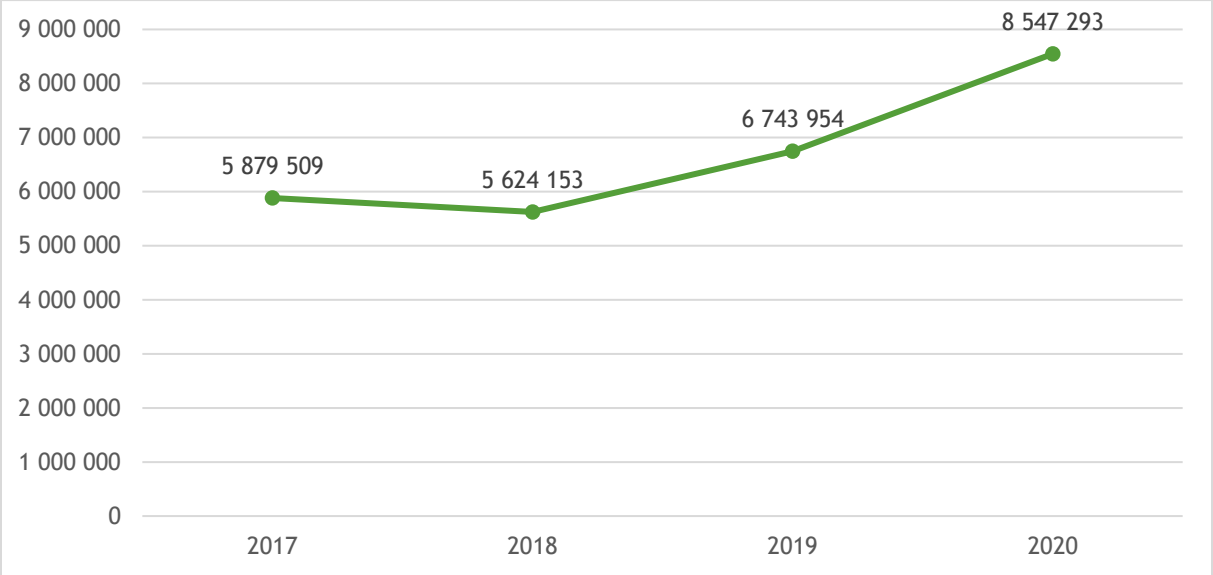

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Wskaźnik opisujący liczbę osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa posłuży do przeprowadzenia precyzyjnej identyfikacji i analizy terenów, w obrębie których występuje największa koncentracja osób korzystających ze środków pomocy społecznej. Możemy również zauważyć, że średnia wartość wskaźnika wynosi 8,44%. W związku z tym jako sołectwa o ponadprzeciętnym nasileniu problemu należy wskazać: Chodaczów, Grodzisko Podlesie, Laszczyny, Opaleniska, Zmysłówka. W przypadku sołectwa Grodzisko Dolne, stanowiącego obszar rewitalizacji, wartość wskaźnika wynosi 6,62%.

Tabela 3 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa

Lp.	Sołectwo	Liczba ludności 2021	Liczba osób korzystających z pomocy	Wartość wskaźnika
1.	Chodaczów	568	56	9,86%
2.	Grodzisko	798	44	5,51%
3.	Grodzisko Dolne	1678	111	6,62%
4.	Grodzisko Górne	1862	101	5,42%
5.	Grodzisko Nowe	772	29	3,76%
6.	Grodzisko Podlesie	345	38	11,01%
7.	Laszczyny	435	63	14,48%
8.	Opaleniska	260	32	12,31%
9.	Wólka Grodziska	729	49	6,72%
10.	Zmysłówka	564	49	8,69%
			ŚREDNIA	8,44%

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Zagrożenie lub występujący stan ubóstwa odciska piętno na całych rodzinach i może prowadzić do wielu ich dysfunkcji lub nawet wykluczenia społecznego. Ubóstwo i wykluczenie społeczne mogą współwystępować jednocześnie z innymi problemami społecznymi, takimi jak: niepełnosprawności i długotrwałe choroby, problemy opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach oraz uzależnienia.

W związku z powyższym, znacząca część beneficjentów pomocy społecznej występuje o kilka rodzajów świadczeń, podając różne przyczyny uprawniające do przyznania konkretnego świadczenia. Należy również zaznaczyć, że problem ubóstwa bardzo często łączy się również z problemem bezrobocia. Dlatego też, problem ten został przeanalizowany w oddzielnym podrozdziale.

Pomoc społeczna i wsparcie rodziny związane są również z występowaniem szczególnych rodzajów problemów społecznych. Jednym z takich problemów jest alkoholizm, który bardzo często współistnieje z innymi dysfunkcjami jak np. bezrobocie, przestępczość, patologie. Alkoholizm powoduje również wiele poważnych problemów zdrowotnych w życiu jednostki oraz inne szkodliwe

następstwa natury emocjonalnej oraz społeczno-ekonomicznej wpływając na dysfunkcje poziomie rodziny i społeczeństwa.

Nadużywanie alkoholu może doprowadzić też do pojawienia się zjawiska nazywanego alkoholową patologią społeczną, co wynika z faktu, że nałóg ten bezpośrednio dotyczy co prawda tylko jednej osoby. Jednak skutki nałogu pośrednio odczuwają także osoby znajdujące się w samym otoczeniu pijącego, w tym najbliższa rodzina. Jeszcze gorzej sprawa wygląda, gdy alkohol jest nadużywany przez dwie, trzy lub większą ilość osób w rodzinie.

Tabela 4 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu w Gminie Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu
1.	Chodaczów	16
2.	Grodzisko	3
3.	Grodzisko Dolne	16
4.	Grodzisko Górne	5
5.	Grodzisko Nowe	8
6.	Grodzisko Podlesie	5
7.	Laszczyny	0
8.	Opaleniska	7
9.	Wólka Grodziska	0
10.	Zmysłówka	11
	ŚREDNIA	7,1

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Wskaźnik opisujący liczbę osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu służy do przeprowadzenia precyzyjnej identyfikacji i analizy obszarów, w obrębie których występuje największa koncentracja jednostkowa niniejszego problemu na terenie Gminy Grodzisko Dolne. Możemy również zauważyć, że średnia wartość wskaźnika na jedno sołectwo wynosi 7,1. W związku z tym jako sołectwa o ponadprzeciętnym nasileniu problemu alkoholizmu należy wskazać: Chodaczów, Grodzisko Dolne, Grodzisko Nowe, Zmysłówka. Widzimy więc, że na wskazanym obszarze rewitalizacji nasilenie problemu jest znaczące.

Warty odnotowania jest również fakt, że na terenie Gminy Grodzisko Dolne występują również sołectwa, w których nie zarejestrowano osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu. Jest to jednak dość mylący argument, ponieważ bardzo często osoby nadużywające nie sięgają po pomoc, lub nie korzystają ze wsparcia gminy z powodu alkoholizmu. Sama choroba jest bardzo często ukrywana, zatem realny wskaźnik liczby osób dotkniętych problemem może być znacznie wyższy niż przedstawiają to oficjalne źródła.

Kolejnym szczególnym rodzajem pomocy społecznej jest wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami (o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami), w tym na przykład osób z niepełnosprawnościami. Jest to bardzo istotny element niniejszej diagnozy, ponieważ liczba osób ze szczególnymi potrzebami (w tym seniorów i osób z niepełnosprawnościami) zwiększa się.

Niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Niepełnosprawność, zgodnie z kryterium ustawowym, to niemożność efektywnego pełnienia ról społecznych tj. wypełniania zobowiązania wynikającego z zajmowanej pozycji społecznej przy korzystaniu przez osobę z przysługujących jej przywilejów i praw według bardziej lub mniej określonego wzoru, a więc niemożność bądź trudności w codziennej aktywności i uczestnictwie wynikające z naruszenia sprawności organizmu.

Tabela 5 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności w Gminie Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności
1.	Chodaczów	39
2.	Grodzisko	13
3.	Grodzisko Dolne	48
4.	Grodzisko Górne	43
5.	Grodzisko Nowe	17
6.	Grodzisko Podlesie	17
7.	Laszczyny	13
8.	Opaleniska	15
9.	Wólka Grodziska	26
10.	Zmysłówka	15
	ŚREDNIA	24,6

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Wskaźnik opisujący liczbę osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności służy do przeprowadzenia precyzyjnej identyfikacji i analizy obszarów, w obrębie których występuje największa koncentracja jednostkowa niniejszego problemu na terenie Gminy Grodzisko Dolne.

Możemy również zauważyć, że średnia wartość wskaźnika na jedno sołectwo wynosi 24,6. Dlatego też, wśród sołectw o ponadprzeciętnym nasileniu problemu społecznego związanego ze wsparciem osób ze szczególnymi potrzebami znajduje się Grodzisko Dolne z wartością wskaźnika prawie dwukrotnie przewyższającym średnią określoną dla gminy.

2.2.3. BEZROBOCIE

Bezrobocie jest to zjawisko społeczne polegające na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i pragnących ją podjąć nie znajduje zatrudnienia. Wyróżniamy również szczególny rodzaj bezrobocia tj. bezrobocie długotrwałe, czyli przekraczające 12 miesięcy. Bezpośrednią przyczyną bezrobocia jest zazwyczaj niewystarczająca liczba wolnych miejsc pracy.

Wśród innych przyczyn takiego stany rzeczy wymienić należy również: wadliwą organizację rynku pracy, brak odpowiednich kwalifikacji bezrobotnych, trudności mieszkaniowe uniemożliwiające przesuwanie nadwyżek siły roboczej do ośrodków wykazujących jej niedobór, oferowanie zbyt niskich stawek płac (np. w porównaniu z zasiłkiem dla bezrobotnych).

Zjawisko bezrobocia jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe społeczeństwa. Długotrwały brak stałego wynagrodzenia może również powodować uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej. Inne problemy jakie rodzi bezrobocie to negatywny wpływ kondycję psychofizyczna społeczeństwa, pogłębiająca się izolacja społeczna osób pozostających bez pracy oraz spadek ich aktywności społecznej.

Jak wspomniano powyżej, problem bezrobocia może być ściśle powiązany z problemem ubóstwa. Można wręcz powiedzieć, że bardzo często ubóstwo jest spowodowane właśnie bezrobociem.

Pewien poziom bezrobocia (ok. 3%) jest w gospodarce nieunikniony, a nawet konieczny, ponieważ umożliwia dostosowanie struktury produkcji do zmieniających się potrzeb. Nadmierne bezrobocie jest jednak zjawiskiem niekorzystnym i to nie tylko dla osób nim dotkniętych, w skali masowej jest ogromnym ciężarem dla całej gospodarki kraju.

Wykres 10 - Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Grodzisko Dolne

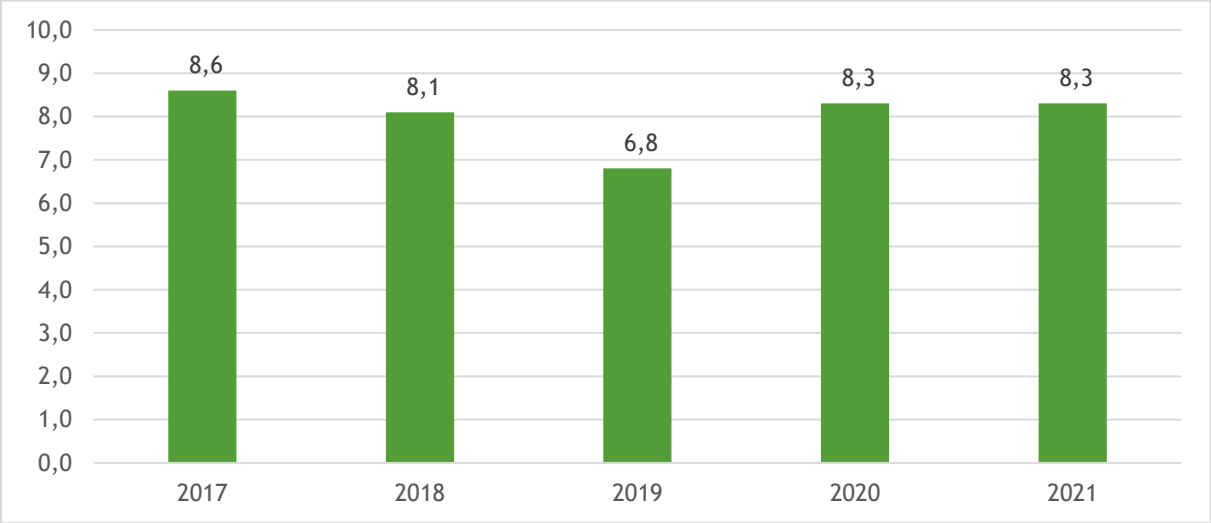

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Grodzisko Dolne jest dość wysoki. Poziom bezrobocia wśród osób w wieku produkcyjnym utrzymuje się w ostatnich latach na poziomie ok. 8,3%. Najniższą wartość odnotowano w roku 2019, kiedy poziom bezrobocia wynosił 6,8%. Jednak w odniesieniu do całkowitej liczny ludności wartość wskaźnika będzie zdecydowanie wyższa. Wskaźnik nie obejmuje także tzw. bezrobocia ukrytego, czyli osób pozostających bez pracy jednak nie zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Leżajsku.

Gmina Grodzisko Dolne jest gminą typową rolniczą i rynek pracy jest zorientowany wokół usług okołorolniczych i zaspokajania potrzeb osób zatrudnionych w rolnictwie. Rynek pracy nie jest chłonny, co powoduje wysokie bezrobocie wśród osób młodych, a w konsekwencji ich migrację zarobkową do większych aglomeracji w kraju i za granicą.

Liczba osób bezrobotnych na terenie Gminy Grodzisko Dolne systematyczne spadała na przestrzeni lat 2017-2019 z poziomu 431 do poziomu 341. Jednak rok 2019 przyniósł ponowny wzrost wartości wskaźnika do poziomu 409.

Wykres 11 - Liczba bezrobotnych w latach 2016-2020 na terenie Gminy Grodzisko Dolne

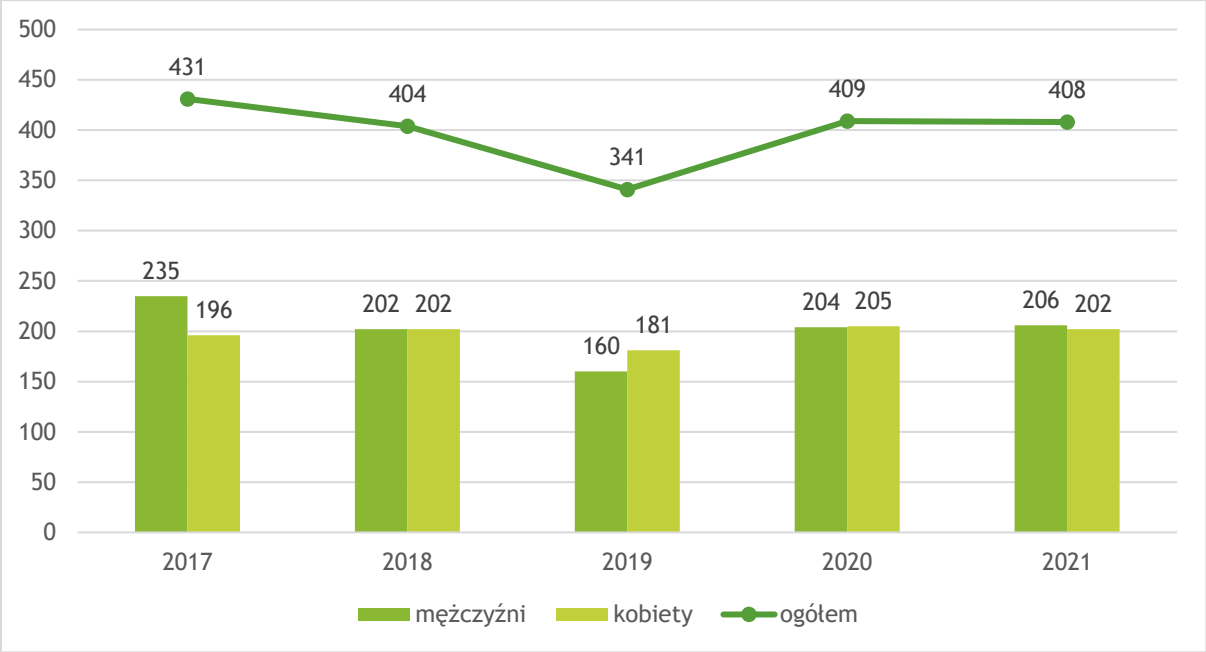

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Na podkreślenie zasługuje fakt, że liczba bezrobotnych kobiet wśród ogółu bezrobotnych jest znacznie większa aniżeli mężczyzn. Może to wynikać ze specyfiki lokalnej gospodarki, która stwarza większe możliwości w zatrudnianiu mężczyzn. W związku z tym należy podjąć działania mające na celu wyrównanie szans na rynku pracy. Istnieje wiele możliwość pozyskania znacznych środków finansowych na podniesienie jakości kapitału społecznego, przystosowanie do możliwości lokalnego rynku pracy oraz pomoc w tworzeniu nowych miejsc pracy.

Szczególne grupy bezrobotnych to ludzie młodzi do 25 roku życia oraz osoby w średnim wieku powyżej 50 roku życia. Z różnych względów są to grupy szczególnie narażone na problem bezrobocia.

Wykres 12 - Liczba bezrobotnych w grupach do 25 roku życia i powyżej 50 roku życia w Gminie Grodzisko Dolne

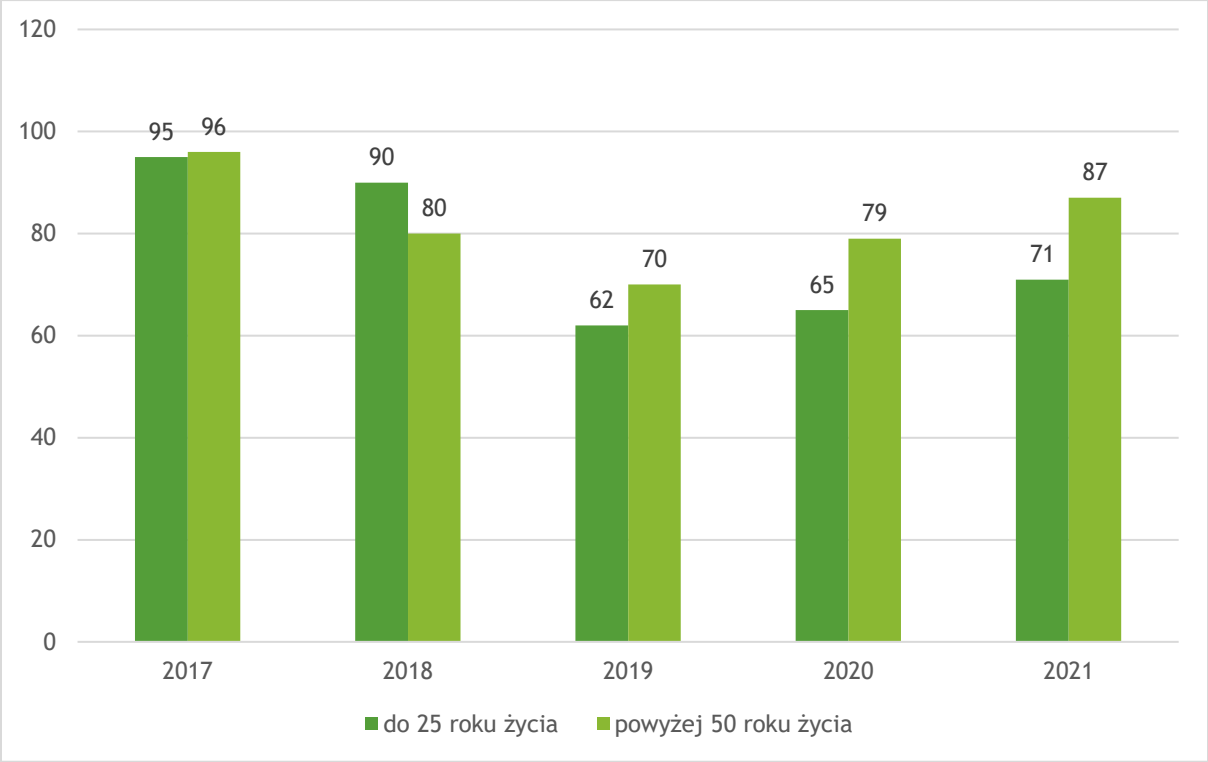

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Dość liczną grupą wśród bezrobotnych stanowią osoby młode do 25 roku życia, Oznacza to, że duża część bezrobotnych w gminie Grodzisko Dolne jest obecnie w wieku najwyższej aktywności zawodowej. Związane jest przede wszystkim z niedostosowaniem poziomu wykształcenia, brakiem kwalifikacji zawodowych pozwalających uzyskać zatrudnienie na obecnym wymagającym rynku pracy, brakiem doświadczenia zawodowego oraz nieumiejętnością efektywnego poruszania się po rynku pracy. Należy jednak zaznaczyć, że liczba osób bezrobotnych w tej grupie wiekowej zmalała na przestrzeni lat 2017-2021.

Podobnie przedstawia się sytuacja bezrobotnych w grupie wiekowej 50+. Jednak spadek wartości wskaźnika nie jest aż tak znaczący. Tutaj widoczny jest spadek wskaźnika z poziomu 96 w roku 2017 do poziomu 87 w roku 2021. Taki stan rzeczy może świadczyć o tym, że przedstawiciele niniejszej grupy wiekowej coraz gorzej radzą sobie na rynku pracy. Powodem takiej sytuacji mogą być np. trudności w przystosowaniu się do zmieniających się wymagań pracodawców.

Uzupełnieniem danych o osobach bezrobotnych może być również liczba osób długotrwale bezrobotnych. Dane przedstawione na wykresie na przestrzeni lat 2017-2021 prezentują się podobnie jak w przypadku ogólnej liczby osób bezrobotnych.

Liczba długotrwale bezrobotnych systematyczne spadała na przestrzeni lat 2017-2019 z poziomu 245 do poziomu 168. Jednak rok 2019 przyniósł ponowny wzrost wartości wskaźnika do poziomu 228.

Wykres 13 - Liczba osób długotrwale bezrobotnych w Gminie Grodzisko Dolne

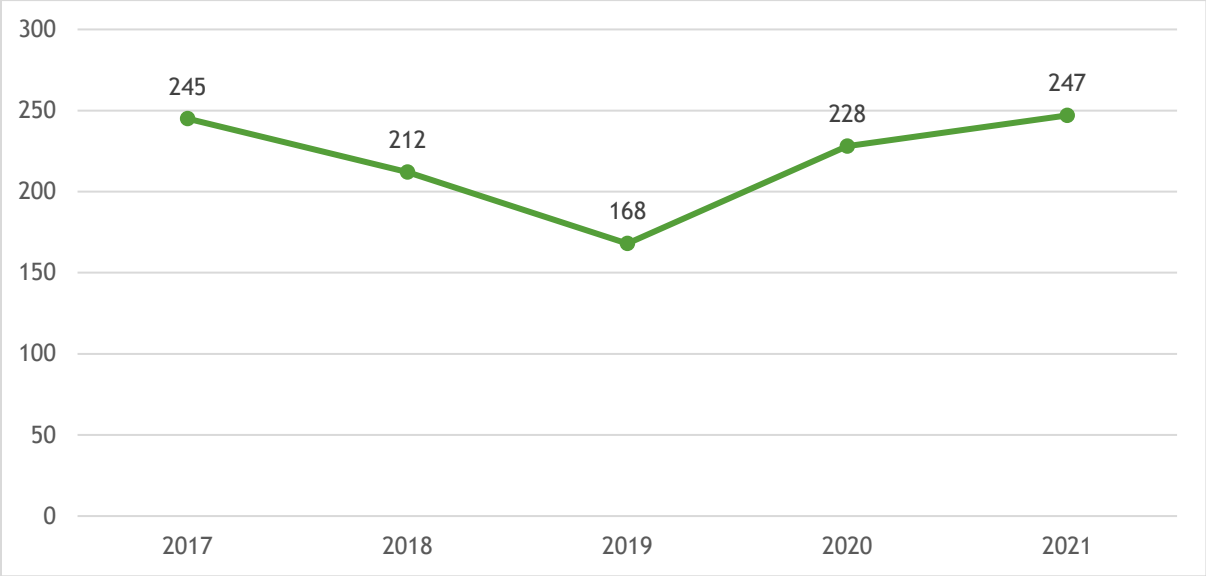

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Taki stan rzeczy wskazuje, iż bezrobocie w ww. jednostkach ma charakter stały, a nie przejściowy. Pozostawanie bez pracy to szczególnie trudny czas, nie tylko z uwagi na aspekt finansowy, ale także psychologiczny i społeczny. Im bardziej przedłuża się okres długotrwałego bezrobocia, tym trudniejszy jest powrót i adaptacja do wymagań rynku pracy. Należy zaznaczyć, że przedłużenie okresu pozostawania bez stałych środków finansowych ogranicza w sposób znaczny możliwości włączenia się w życie społeczne. Bardzo często osoby pozostające bez zatrudnienia nie mogą aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym. Przedłużający się okres pozostawania bez zatrudnienia może powodować adaptację do zaistniałej sytuacji. Uznaje się, że po upływie 12 miesięcy poszukiwań pracy następuje pogłębienie i stabilizacja negatywnych konsekwencji. Proces obniżenia aktywności życiowej przybiera na sile, pogarsza się również sytuacja psychiczna i fizyczna. Konsekwencje przedłużającego się bezrobocia prowadzą do kolejnych problemów, które poprzez obniżenie motywacji, poprzez poczucie bezradności prowadzą do akceptacji bezrobocia.

Wskaźnik opisujący liczbę osób długotrwale bezrobotnych wskazuje, gdzie możemy zaobserwować szczególną koncentrację problemu. Wśród sołectw w których odnotowano przekroczenia względem średniej, znajduje się sołectwo wskazane jako obszar rewitalizacji. W Grodzisku Dolnym wartość wskaźnika wynosi 38.

Tabela 6 - Liczba osób korzystających z pomocy z powodu bezrobocia

Lp.	Sołectwo	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu bezrobocia
1.	Chodaczów	16
2.	Grodzisko	13
3.	Grodzisko Dolne	38
4.	Grodzisko Górne	43
5.	Grodzisko Nowe	10
6.	Grodzisko Podlesie	8
7.	Laszczyny	29
8.	Opaleniska	3
9.	Wólka Grodziska	7
10.	Zmysłówka	22
	ŚREDNIA	18,9

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

2.2.4. POZIOM BEZPIECZEŃSTWA

Poziom bezpieczeństwa mieszkańców jest istotnym elementem wpływającym na jakość życia oraz rozwój lokalnej społeczności. Ma on również istotny wpływ na określenie, które obszary wykazują cechy degradacji. Zmniejszenie poziomu bezpieczeństwa odbywa się między innymi poprzez rosnącą liczbę zdarzeń związanych z łamaniem prawa lub powszechnie przyjętych norm. Przestępczość jest zjawiskiem, które może wywierać bardzo negatywny wpływ na funkcjonowanie lokalnej społeczności. Mimo, że problem ten stanowi margines życia społecznego, jednak częstotliwość i intensywność zdarzeń o tym charakterze może wpływać na postawy i zachowania mieszkańców gminy. Należy również zaznaczyć, że dla wielu osób czynnik bezpieczeństwa i chęć życia na spokojnym obszarze stanowi istotną wartość, bardzo często decydującą o wyborze miejsca do osiedlenia się i wyboru miejsca do pracy i życia.

Za bezpieczeństwo mieszkańców Gminy Grodzisko Dolne odpowiadają przede wszystkim służby policyjne i pożarnicze. Obszar gminy pod względem terytorialnym podlega Komendzie Powiatowej Policji w Leżajsku i Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Leżajsku.

Na terenie gminy działa 9 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, w tym 3 zostały włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego:

- OSP Grodzisko Dolne (włączone do KSRG),
- OSP Grodzisko Górne (włączone do KSRG),
- OSP Grodzisko Dolne „Miasto” (włączone do KSRG),
- OSP Wólka Grodziska,
- OSP Chodaczów,
- OSP Laszczyny,
- OSP Zmysłówka,

- OSP Grodzisko Nowe,
- OSP Podlesie.

Łącznie w ww. jednostkach służy czynnie ok. 300 strażaków ochotników. Jednostki wyposażone są w niezbędny sprzęt ratunkowo-gaśniczy i zapewniają bezpieczeństwo wszystkim mieszkańcom gminy przed skutkami powodzi, pożarów, innych kataklizmów oraz zdarzeń losowych. Władze gminy dbają o doposażenie jednostek w nowy sprzęt. Kwalifikacje strażaków są nieustannie podnoszone poprzez liczne szkolenia.

Działalność policyjną na terenie gminy realizuje Komenda Powiatowa Policji w Leżajsku, głównie za pośrednictwem posterunku policji w Grodzisku Dolnym. Główne naruszenia porządku publicznego na terenie gminy to drobne przestępstwa, wykroczenia oraz interwencje domowe. Gmina Grodzisko Dolne jest jedną z najbardziej bezpiecznych gmin na terenie powiatu leżajskiego.

Poniżej zaprezentowano dane dotyczące zdarzeń z zakresu ochrony przeciwpożarowej odnotowanych na terenie Gminy Grodzisko Dolne. Należy zaznaczyć, że ogólna liczba zdarzeń na przestrzeni lat 2018-2020 wzrosła z poziomu 83 do poziomu 141 zdarzeń.

Jeśli chodzi o liczbę pożarów na terenie gminy, to w 2018 r było ich 12 natomiast w roku 2020 ich liczba wrosła do 14. Największa liczba zagrożeń to tzw. zagrożenia miejscowe (nie będące pożarami). Tutaj również możemy odnotować systematyczny wzrost. Jest on znaczny i wynosi 56 zdarzeń więcej.

Wykres 14 - Zdarzenia wg rodzajów w latach 2018-2020 na terenie Gminy Grodzisko Dolne

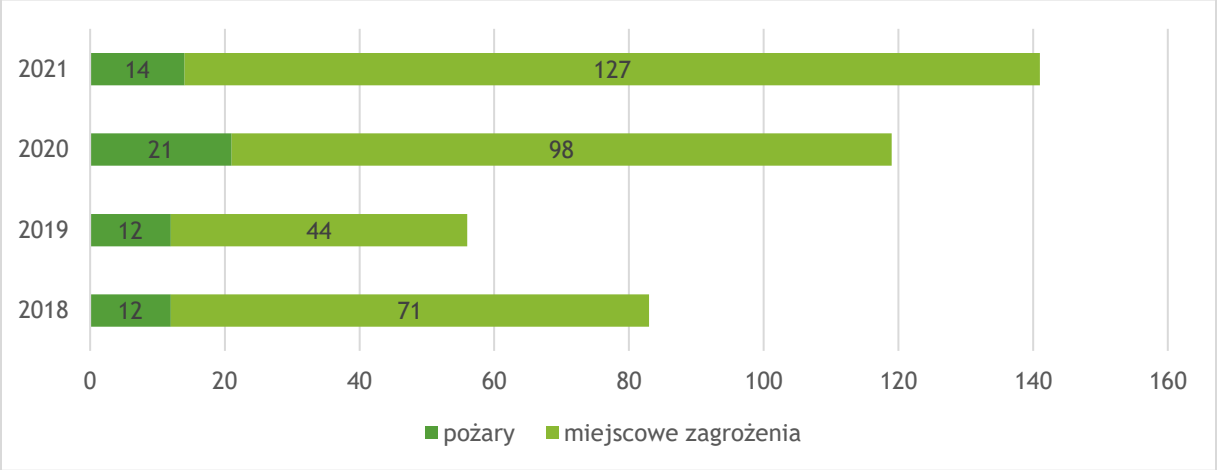

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Poniżej przedstawiono dane dotyczące stwierdzonych przestępstw, kolizji drogowych oraz przeprowadzonych interwencji domowych zostały opracowane na podstawie systemów informatycznych Komendy Powiatowej Policji w Leżajsku, których wynika poziom nasilenia problemu na obszarze rewitalizacji, czyli terytorium sołectwa Grodzisko Dolne.

Tabela 7 - Przestępstwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne w 2021 r.

Lp.	Sołectwo	Liczba popełnionych przestępstw
1.	Chodaczów	3
2.	Grodzisko	0
3.	Grodzisko Dolne	27
4.	Grodzisko Górne	14
5.	Grodzisko Nowe	10
6.	Grodzisko Podlesie	0
7.	Laszczyny	5
8.	Opaleniska	4
9.	Wólka Grodziska	4
10.	Zmysłówka	5
	ŚREDNIA	7,2

Źródło: Komenda Powiatowa Policji w Leżajsku

Przestępstwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne możemy przedstawić w podziale na przestępstwa popełnione w ruchu drogowym oraz z wyłączeniem zdarzeń ruchu drogowego. Zdecydowanie najwyższy poziom przestępczości możemy odnotować w sołectwach: Grodzisko Dolne, Grodzisko Górne, Grodzisko Nowe. Wartość wskaźnika we wskazanych sołectwach znacząco przewyższa wartość średnią, która wynosi 7,2.

2.2.5. POZIOM EDUKACJI

Poziom edukacji to jeden z elementów składających się na obszar społeczny. Należy zaznaczyć, że poziom edukacji ma istotny wpływ na obszar społeczny. Odpowiednio wysoki poziom nauczania procentuje w przyszłości, jest więc bardzo ważnym elementem kształtowania potencjału społeczeństwa.

Zadania ustawowe nakładają na gminę obowiązek zapewnienia mieszkańcom edukacji na poziomie przedszkolnym i podstawowym. Na terenie Gminy Grodzisko Dolne funkcjonuje łącznie 13 placówek edukacyjnych, w tym:

- 6 szkół podstawowych:
  - Zespół Szkół im. Jana Pawła II w Grodzisku Dolnym,
  - Zespół Szkół im. Prof. Franciszka Leji w Grodzisku Górnym,
  - Szkoła Podstawowa w Chodaczowie,
  - Szkoła Podstawowa w Laszczynach,
  - Szkoła Podstawowa w Opaleniskach,
  - Społeczna Szkoła Podstawowa w Wólce Grodziskiej,
- 7 przedszkoli i oddziałów przedszkolnych (w tym 1 niepubliczne):
  - Przedszkole samorządowe przy Zespole Szkół im. Jana Pawła II w Grodzisku Dolnym,
  - Przedszkole samorządowe przy Zespole Szkół im. Franciszka Prof. Leji w Grodzisku Górnym

- Przedszkole publiczne przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Wólce Grodziskiej,
- Ochronka Świętego Józefa (niepubliczne),
- Oddział przedszkolny w Chodaczowie,
- Oddział przedszkolny w Laszczynach,
- Oddział przedszkolny w Opaleniskach.

Łącznie z oferty edukacyjnej gminy korzysta ok. 1000 dzieci. Spadek liczby dzieci uczęszczających w ostatnich latach do szkół i przedszkoli o ok. 9% jest wynikiem niżu demograficznego.

Tabela 8 - Liczba dzieci uczących się na terenie Gminy Grodzisko Dolne

	Liczba dzieci					
	Rok szkolny					
Typ placówki	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Gimnazja	283	282	256	155	76	-
Szkoły podstawowe	462	475	425	505	566	567
Przedszkola	251	254	284	282	284	256
Razem:	996	1011	965	942	926	823

Źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030

Istotnym zadaniem gminy w zakresie oferty edukacyjnej jest efektywne wykorzystanie środków finansowych przeznaczanych na oświatę tj. zapewnienie wysokiej jakości kształcenia, który umożliwi młodzieży dalszą kontynuację nauki zgodnie z indywidualnymi predyspozycjami uczniów.

Placówki oświatowe funkcjonujące na terenie gminy są technicznie zadbane, dobrze wyposażone i nie wymagają generalnych remontów. Szkoły podstawowe (w tym zespoły szkół) posiadają odpowiednią infrastrukturę sportową (np. boiska, sale gimnastyczne) i techniczną (pracownie komputerowe ze stałym dostępem do internetu). W poprzednim okresie programowania funduszy unijnych poczyniono szereg inwestycji o charakterze infrastrukturalnym (np. rozbudowa bazy szkolnej, remonty obiektów, wyposażanie pracowni komputerowych, termomodernizacja).

Jednym ze wskaźników określających poziom edukacji w Gminie Grodzisko Dolne jest na przykład współczynnik skolaryzacji brutto. Jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Współczynnik skolaryzacji brutto np. dla poziomu szkoły podstawowej wyliczamy dzieląc liczbę wszystkich uczniów szkół podstawowych bez względu na wiek na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7-15 lat

według stanu w dniu 31 XII tego samego roku; wynik podajemy w ujęciu procentowym.

Wykres 15 - Współczynnik skolaryzacji brutto w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2016-2020

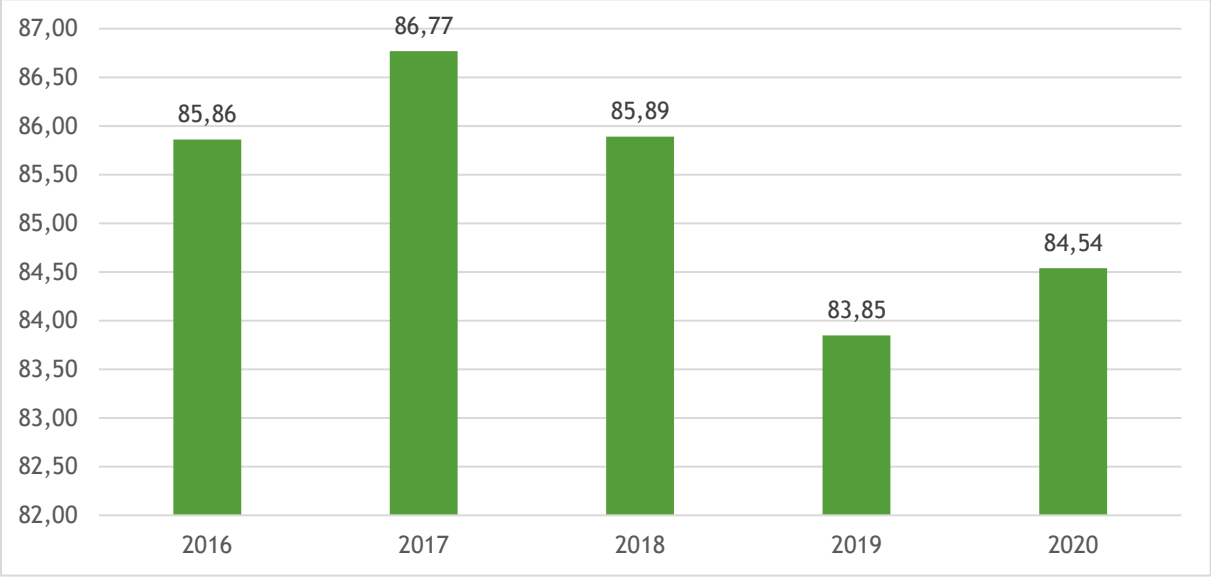

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

2.2.6. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA

Aktywność obywatelska jest czynnikiem, który wywiera znaczący wpływ sytuację i rozwój społeczności lokalnej. To właśnie od niniejszej aktywności zależy również poziom kapitału społecznego, a tym samym potencjał do dokonywania zmian w obszarach zdegradowanych i wymagających rewitalizacji.

Przejawem społeczeństwa obywatelskiego oraz jednym z elementów aktywności mieszkańców są organizacje pozarządowe. Jest to grupa podmiotów funkcjonujących w sferze ekonomii społecznej, która poprzez działalność ekonomiczną i pożytku publicznego. Bardzo często służy ona także integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej oraz ogólnemu rozwojowi lokalnemu.

Dobrze zorganizowane społeczeństwo obywatelskie może sprzyjać aktywizowaniu nie tylko pojedynczych osób i marginalizowanych grup społecznych, ale ich lokalnego otoczenia, sprzyja budowaniu samowystarczalności społeczności lokalnych poprzez uruchomienie i wykorzystanie jej zasobów. Bardzo istotnym elementem wspierającym aktywność obywatelską jest również współpraca samorządu lokalnego z podmiotami należącymi do sektora pozarządowego. Pozwala ona nie tylko skuteczniej i efektywniej działać na rzecz rozwoju oraz poprawy warunków i jakości życia mieszkańców, lecz również umożliwia istotne odciążenie sektora publicznego w realizacji zadań. Gmina Grodzisko Dolne efektywnie korzysta z aktywności swoich mieszkańców.

W gminie Grodzisko Dolne funkcjonuje ok. 30 organizacji pozarządowych. Ich działalność głównie ukierunkowana jest w obszarze tradycji, kultury, sportu, pomocy społecznej i bezpieczeństwa publicznego. Zasady współpracy organizacji pozarządowych z Gminą określają roczne programy współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi.

Tabela 9 – Organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Grodzisko Dolne

Jednostki OSP	Koła Gospodyń Wiejskich	Stowarzyszenia i Kluby
Ochotnicza Straż Pożarna w Grodzisku Dolnym	Koło gospodyń wiejskich w Grodzisku Nowym	Klub Sportowy „Wólczanka Wólka Grodziska”
Ochotnicza Straż Pożarna w Grodzisku Górnym	Koło gospodyń wiejskich w Chodaczowie	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Liderów Działań Psychospołecznych
Ochotnicza Straż Pożarna Grodzisko Dolne „Miasto”	Koło gospodyń wiejskich w Laszczynach	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Wólka Grodziska
Ochotnicza Straż Pożarna w Wólce Grodziskiej	Koło gospodyń wiejskich w Grodzisku Dolnym	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Chodaczów
Ochotnicza Straż Pożarna w Zmysłówce	Koło gospodyń wiejskich w Grodzisku Dolnym - Miasteczko	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Laszczyny
Ochotnicza Straż Pożarna w Podlesiu	Koło gospodyń wiejskich w Grodzisku Górnym	Stowarzyszenie Rozwoju Wiosek Opaleniska, Podlasie, Zmysłówka
Ochotnicza Straż Pożarna w Laszczynach	Koło gospodyń wiejskich w Wólce Grodziskiej	Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Niepełnosprawnych w Grodzisku Dolnym
Ochotnicza Straż Pożarna w Chodaczowie	Koło gospodyń wiejskich w Zmysłówce	Stowarzyszenie „Ziemia Grodziska” w Grodzisku Dolnym
Ochotnicza Straż Pożarna w Grodzisku Nowym	Koło gospodyń wiejskich w Opaleniskach	Stowarzyszenie Misyjno-Charytatywne „Missio Misericordiae” w Grodzisku Dolnym
	Koło gospodyń wiejskich w Podlesiu	Stowarzyszenie „Kobiety Gminy Grodzisko Dolne”
		Stowarzyszenie „Turki Grodziskie”
		Stowarzyszenie Kultury i Folkloru „Grodziskie Jonki” w Grodzisku Dolnym
		Stowarzyszenie „Jeden dla drugiego”

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Gmina posiada uchwalany corocznie program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w oparciu o który ma możliwość podejmowania z nimi współpracy. Głównym celem niniejszych działań jest pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych mieszkańców oraz efektywne wykorzystanie potencjału tkwiącego z organizacjach społecznych.

Do priorytetowych działań publicznych gminy należą m.in. zadania z zakresu wspierania i upowszechniania kultury i sztuki, kultury fizycznej, sportu i turystyki, działania na rzecz osób w wieku emerytalnym, ochrona i promocja zdrowia, przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym, a także działalność na rzecz osób niepełnosprawnych, rodziny i macierzyństwa.

Wskaźnikiem pozwalającym określić aktywność obywatelską może być frekwencja na zebraniach sołeckich. Frekwencja wyborcza jest dowodem zaangażowania obywatelskiego w życie gminy. Mierzy również stopień świadomości demokratycznej obywateli, ich uczestnictwo w zarządzaniu gminą oraz ocenę wpływu obywateli na procesy decyzyjne w środowisku lokalnym. Analiza frekwencji odnotowanej na zebraniach sołeckich może wskazywać jakich obszarach istnieje ryzyko wystąpienia problemu niskiego kapitału społecznego.

Tabela 10 - Frekwencja na zebraniach sołeckich podczas ostatniego wyboru sołtysa

Lp.	Sołectwo	Frekwencja wyborcza (%)
1.	Chodaczów	56,08
2.	Grodzisko	59,08
3.	Grodzisko Dolne	54,91
4.	Grodzisko Górne	50,55
5.	Grodzisko Nowe	51,41
6.	Grodzisko Podlesie	54,22
7.	Laszczyny	57,07
8.	Opaleniska	51,21
9.	Wólka Grodziska	49,84
10.	Zmysłówka	53,42
	ŚREDNIA	53,79

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Analiza danych z zakresu frekwencji na zebraniach sołeckich podczas ostatnich wyborów sołtysów wskazuje na niewielkie dysproporcje występujące pomiędzy poszczególnymi sołectwami. Średnia dla Gminy Grodzisko Dolne wynosi 53,79%. Wartość wskaźnika jaką możemy odnotować w Grodzisku Dolnym wynosi 54,91%.

2.3. OBSZAR GOSPODARCZY

Diagnoza obszaru gospodarczego stanowi jeden z elementów wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Ma ona na celu zidentyfikowanie terytoriów problemowych, w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości oraz słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw. Gmina Grodzisko Dolne jako jednostka samorządu terytorialnego o charakterze przede wszystkim rolniczym jest szczególnie zagrożona problemami w obszarze gospodarczym. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że odpowiednio rozwinięty obszar działalności gospodarczej zależy przede wszystkim od samych mieszkańców i jest ściśle związany z obszarem społecznym.

2.3.1. STRUKTURA PRZEDSIĘBIORSTW

Analizując strukturę przedsiębiorstw na terenie Gminy Grodzisko Dolne, należy zwrócić uwagę na ich podział wg liczby zatrudnionych pracowników. Najliczniejszą grupę stanowią mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób. Ich liczba na przestrzeni lat 2017-2021 wzrosła z poziomu 385 do poziomu 479. Należy odnotować również, że wzrost liczby najmniejszych przedsiębiorstw jest względnie stały. Corocznie ich liczba zwiększa się o kilkanaście jednostek.

Wykres 16 - Struktura przedsiębiorstw w Gminie Grodzisko Dolne na podstawie liczby zatrudnionych pracowników

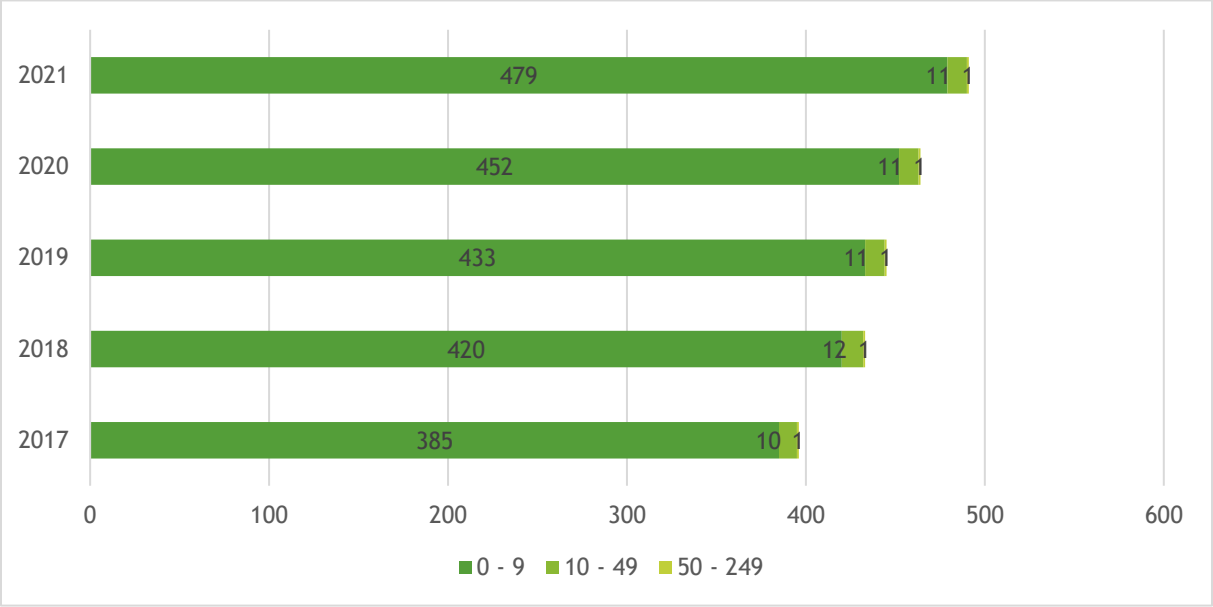

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

W zakresie przedsiębiorstw małych, zatrudniających od 10 do 49 pracowników możemy zaobserwować pewną stałość wartości wskaźnika. Tutaj ich liczba na przestrzeni badanego okresu wzrosła tylko o 1 jednostkę. Jeżeli chodzi o przedsiębiorstwa średnie, zatrudniające od 50 do 249 osób to od 2016 roku, z wyjątkiem roku utrzymuje się stała liczba 1 jednostki. Należy również zaznaczyć, że na terenie Gminy Grodzisko Dolne nie znajduje się żadne duże przedsiębiorstwo zatrudniające ponad 250 pracowników.

Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, możemy wyróżnić także podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według formy prawnej w Gminie Grodzisko Dolne. Co istotne, w roku 2021 r. nie było zarejestrowanych żadnych przedsiębiorstw państwowych. Odnotowano natomiast 2 spółdzielnie, 9 spółek handlowych i 7 spółek cywilnych. Nie jest to zatem duża liczba podmiotów sektora prywatnego. Możemy zatem zauważyć także, że są to wartości znacznie niższe niż w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Grodzisko Dolne. Zatem to właśnie przedsiębiorcy prywatni, prowadzący własne firmy stanowią najliczniejszą grupę podmiotów na rynku pracy.

Wykres 17 - Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według formy prawnej w Gminie Grodzisko Dolne

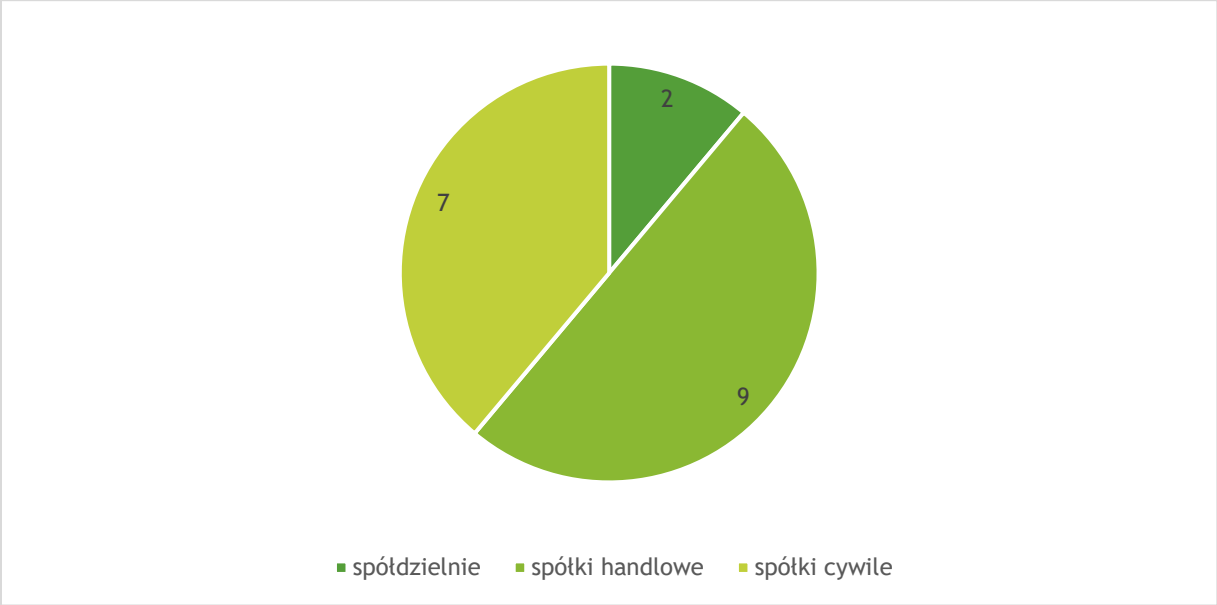

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

2.3.2. POZIOM PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MIESZKAŃCÓW

Istotnym elementem danych z zakresu gospodarki jest również wskaźnik poziomu przedsiębiorczości mieszkańców. Prowadzenie własnej działalności gospodarczej jest podstawowym elementem struktury przedsiębiorstw. Znacząca większość podejmowanych inicjatyw gospodarczych opiera się właśnie o tą formę funkcjonowania. Należy również zaznaczyć, że na przestrzeni badanego okresu liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą stale rośnie, co z pewnością jest zjawiskiem pozytywnym. W roku 2017 takich podmiotów było 319, natomiast w roku 2021 odnotowano ich już 408, co stanowi wzrost o prawie 28%.

Wykres 18 - Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021

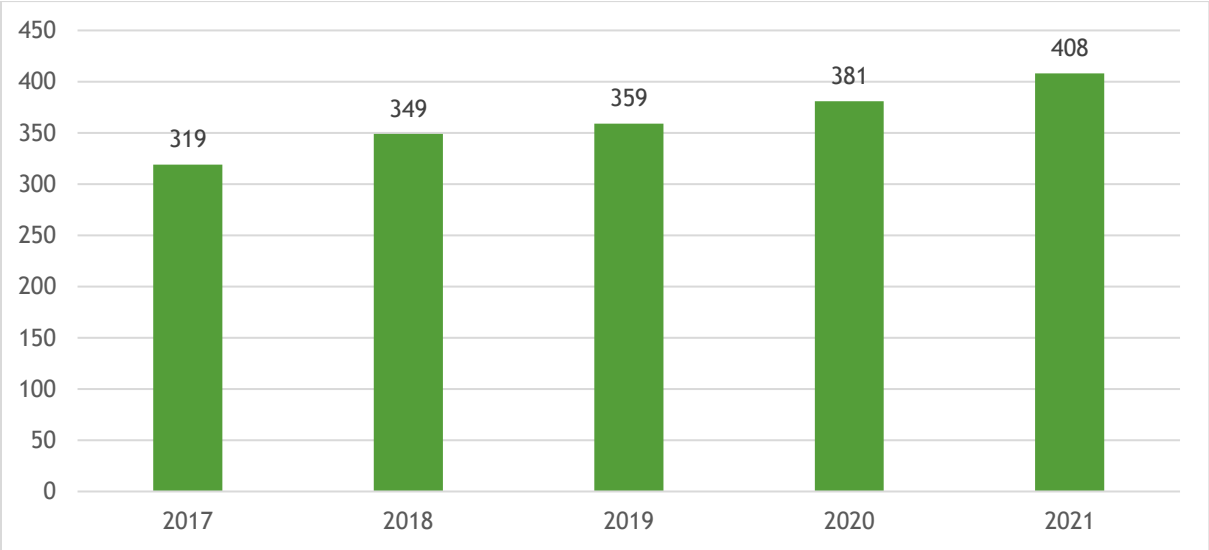

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

W związku z powyższym, analizie poddano, w poszczególnych jednostkach referencyjnych, wskaźnik w celu określenia konkretnych problemów w obszarze gospodarczym analizie poddano również wskaźniki określone na poziomie poszczególnych sołectw wchodzących w skład Gminy Grodzisko Dolne. Takie zestawienie pozwala na porównanie sytuacji w poszczególnych sołectwach w związku z występowaniem problemów w sferze gospodarczej

Wskaźnik dotyczący liczby podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością wskazuje, w których sołectwach możemy zaobserwować szczególną koncentrację problemu dotyczącego przerywania prowadzenia działalności gospodarczej czasowego lub stałego.

Taki stan rzeczy może świadczyć o niekorzystnych trendach na rynku, co z kolei przekłada się na ogólny stan sytuacji gospodarczej gminy oraz jej mieszkańców. Należy również zaznaczyć, iż poziom przedsiębiorczości mieszkańców jest bardzo istotnym elementem pozwalającym na skuteczniejsze przeciwdziałanie problemom społecznym, w szczególności wynikających z niedostatków finansowych.

Tabela 11 - Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością w Gminie Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba podmiotów
1.	Chodaczów	23
2.	Grodzisko	0
3.	Grodzisko Dolne	86
4.	Grodzisko Górne	81
5.	Grodzisko Nowe	27
6.	Grodzisko Podlesie	8
7.	Laszczyny	12
8.	Opaleniska	12
9.	Wólka Grodziska	19
10.	Zmysłówka	21
	ŚREDNIA	28,9

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Taki stan rzeczy obrazuje w których sołectwach pojawiają się problemy z utrzymaniem działalności gospodarczej. Za niekorzystne przyjmuje się wyniki powyżej średniej dla Gminy Grodzisko Dolne, która wynosi 28,9.

Wśród sołectw, na które należy zwrócić szczególną uwagę w niniejszym zakresie wymienić możemy: Grodzisko Dolne (będące obszarem rewitalizacji) i Grodzisko Górne. To właśnie w tych sołectwach, gdzie wartość wskaźnika wyniosła odpowiedni 86 i 81 sytuacja wydaje się najmniej korzystna. Należy dołożyć wszelkich starań oby odwrócić trend i pobudzać wśród mieszkańców wolę prowadzenia działalności gospodarczej przynoszącej zyski, a tym samym podnoszącej jakość i standardy życia mieszkańców.

2.4. OBSZAR ŚRODOWISKOWY

Diagnoza obszaru środowiskowego stanowi jeden z elementów wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Ma ona na celu zidentyfikowanie terytoriów problemowych, w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska naturalnego, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska. Poniższa analiza opisuje stan środowiska naturalnego na terenie Gminy Grodzisko, wskazując jednocześnie na potencjalne obszary problemowe.

2.4.1. UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE

Gmina Grodzisko Dolne leży w obrębie makroregionu Kotliny Sandomierskiej. Zachodnia i północna część znajduje się na Płaskowyżu Kolbuszowskim, południowa i wschodnia w Pradolinie Podkarpackiej, a południowo-wschodnie, wschodnie i północno-wschodnie krańce wchodzą w skład Doliny Dolnego Sanu. Płaskowyż Kolbuszowski charakteryzuje się krajobrazem równin denudacyjno-peryglacjalnych, zaś dwie pozostałe jednostki krajobrazem naturalnym terenów zalewowych słabo przekształconych przez człowieka. Wysoczyzna ta jest zbudowana z terenów lessopodobnych.

W obrębie Płaskowyżu Kolbuszowskiego gminę pokrywa duży płat utworów lessowych (80-85 % powierzchni) oraz dwa małe płaty piasków i żwirów sandrowych (na północny-wschód od Grodziska Dolnego oraz na wschód od Zmysłówki i Opalenisk). Pradolinę Podkarpacką wyściełają płaty piasków, żwirów i mułków rzecznych (południowa i południowo-wschodnia część gminy), duży płat lessów (okolice Grodziska Dolnego), piaski i żwiry sandrowe (na południe od Opalenisk) oraz piaski, żwiry, mady rzeczne oraz torfy i namuły (w okolicach Chodaczowa).

Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla Gminy wynosi powyżej 80 pkt i oznacza tereny o bardzo korzystnych warunkach dla rolnictwa. Jakość gleb na terenie gminy nie jest jednorodna. Lepsze gleby występują na lessach (północny zachód i centrum gminy), słabsze na piaskach, żwirach i mułkach rzecznych (centrum i południowy wschód), a najsłabsze na piaskach i żwirach sandrowych (południowy zachód). Przeważają gleby bielicowe (klasa III i IV), które zajmują 76% ogólnej powierzchni gruntów.

Teren gminy znajduje się w zlewni Wisłoka. Dolina tej rzeki leży w południowowschodniej części Gminy.

Średnia temperatura roku wynosi około 8¤C. Liczba dni z przymrozkami wynosi 90 do 100 dni. Pierwsze przymrozki pojawiają się w połowie października i mogą występować aż do końca kwietnia. Przeważają wiatry z kierunku zachodniego i południowo-zachodniego (łącznie 50 %). Średnie roczne opady kształtują się na poziomie 650 mm.

2.4.2. OBSZARY I OBIEKTY CHRONIONE

Teren Gminy Grodzisko Dolne charakteryzuje się znacznym potencjałem przyrodniczym. Najbardziej wartościowe krajobrazowo fragmenty gminy zostały włączone do Zmysłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Najważniejszą jego częścią jest Rezerwat Przyrody „Zmysłówka", zachowany fragment pierwotnego lasu mieszanego porośnięty modrzewiami, jodłami, grabami, bukami i lipami, jak również dębami o wymiarach pomnikowych. Tutejsze lasy cechuje olbrzymie bogactwo fauny i flory. W runie występują gatunki roślin chronionych i rzadkich na płaskowyżu Kolbuszowskim, a faunę reprezentują m.in. sarny, dziki, zające i bobry. Godne uwagi jest również uroczysko „Górka" stanowiące duże skupisko modrzewia oraz długie morenowe wzgórze usypane przez wiatry zwane „Wałami Chmielnickiego" ze wzniesieniem Księża Góra (216 m n.p.m.).

Na terenach chronionych ogranicza się działania mogące negatywnie oddziaływać na środowisko. Zabrania się tam m. in. realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, niszczenia zadrzewień śródpolnych, lokalizowania budowli w pasie 100 m od obiektów hydrograficznych, wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, dokonywania zmian stosunków wodnych i likwidowania naturalnych zbiorników wodnych.

Dodatkowym elementem uatrakcyjniającym krajobraz są liczne zagłębienia polodowcowe, tworzące charakterystyczne oczka wodne. Największym z nich jest zbiornik wodny „Czyste", położony w sąsiedztwie lasów sosnowych, stanowiący doskonałe miejsce wędkowania i wypoczynku. Zbiornik ten o powierzchni ok. 8,05 ha stanowi miejsce letniego wypoczynku okolicznych mieszkańców. Posiada też korzystne warunki do uprawiania sportów wodnych. W okresie wakacyjnym działa strzeżone kąpielisko. Zaletą przyrodniczą nie w pełni wykorzystaną są także niezwykle czyste wody głębinowe, będące cennym zasobem naturalnym.

Rezerwat „Zmysłówka" razem ze zbiornikiem wodnym „Czyste" są wskazywane jako obiekty, które posiadają cenne atuty dla rozwoju turystyki.

2.4.7. POTENCJALNE ZAGROŻENIA DLA ŚRODOWISKA

Kwestią mogącą niekorzystnie wpływać na jakość środowiska w gminie jest niedostatek kanalizacji sanitarnej. Ścieki komunalne i gospodarskie gromadzone są jeszcze w kilku sołectwach w szambach, co powodować może ryzyko odprowadzania ścieków bezpośrednio do gruntu lub wód powierzchniowych. Może to wywoływać zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych oraz skażenie gleb. Dotyczy to zwłaszcza zagrożeń występujących w strefach ochrony bezpośredniej i pośredniej ujęć wody. Wyzwaniem dla gminy będzie także redukcja własnych zanieczyszczeń i emisji w ramach tzw. „niskiej emisji" oznaczającej całość emitowanych do powietrza substancji z niewysokich źródeł emisji. Tym samym niezbędne będą działania w zakresie wdrażania rozwiązań z zakresu gospodarki niskoemisyjnej, czyli

oparciu się przede wszystkim na efektywności energetycznej, wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii i zastosowaniu technologii ograniczających emisję. Termin „gospodarka niskoemisyjna" (low emission economy) oznacza bowiem gospodarkę charakteryzującą się przede wszystkim oddzieleniem wzrostu emisji gazów cieplarnianych od wzrostu gospodarczego, głównie poprzez ograniczenie wykorzystania paliw kopalnych. Stosowne rozwiązania w tym zakresie ujęte zostały w „Planie Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Grodzisko Dolne na lata 2015-2020". Obecnie Gmina podejmuje działania związane z aktualizacją tego planu na lata kolejne.

Jednym z istniejących zagrożeń środowiskowych jest problem występowania azbestu. Włókna azbestu mają średnicę czterokrotnie cieńszą od ludzkiego włosa. Badania zaś dowiodły, że wszystkie włókna, których średnica jest mniejsza od 3 mikrometrów, a długość większa niż 5 mikrometrów są respirabilne - a to oznacza, że wciągnięte wraz z powietrzem do płuc, pozostają tam. Może to powodować chorobę zwaną azbestozą. Pył azbestowy nie tylko zanieczyszcza płuca, ale i mechanicznie je uszkadza - ostre drobinki drażnią śluzówkę, co powoduje zwłóknienie tkanki płucnej i pośrednio proces nowotworowy, a organizm nie jest w stanie rozpuścić włókien azbestu ze względu na ich dużą odporność chemiczną. Proces chorobowy przy azbestozie jest długi - średnio wynosi 20 lat od chwili zetknięcia się z azbestem. Choroba objawia się napadami kaszlu i astmą.

Zgodnie z rozporządzeniem ministra gospodarki z 14 sierpnia 1998 roku można stosować wyroby zawierające azbest, których gęstość objętościowa jest większa niż 1000 kg/m3 (np. pokrycia azbestowo-cementowe), pod warunkiem, że ich stosowanie jest bezpieczne. Wszyscy właściciele domów, do budowy których wykorzystano materiały zawierające azbest, zobowiązani byli do 31 marca 1999 roku wykonać przegląd budynku, a wynik złożyć w terenowym organie nadzoru budowlanego. Jeżeli materiały te nie mają widocznych uszkodzeń, mogących przyczyniać się do przedostawania się azbestu do środowiska, można ich nie wymieniać. Wystarczy zapewnić ich bezpieczną eksploatację, dzięki szczelnej zabudowie przegrodą bez naruszenia samego wyrobu lub dzięki pokryciu powierzchni szczelną powłoką ze środka wiążącego azbest. Wyroby uszkodzone lub o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m3 muszą zostać usunięte.

W związku z występowaniem problemów w sferze środowiskowej wskaźnik dotyczący liczby budynków zawierających azbest wskazuje, w których sołectwach możemy zaobserwować szczególną koncentrację problemu. Zgodnie ze wspomnianym rozporządzeniem ministra gospodarki materiały zawierające azbest muszą zostać usunięte na koszt właściciela budynku i zastąpione innymi wyrobami, nie zawierającymi azbestu. Prace polegające na usuwaniu lub naprawie starych pokryć azbestowych mogą być wykonywane wyłącznie przez firmy posiadające odpowiednie wyposażenie techniczne oraz zatrudniające odpowiednio

przeszkolonych pracowników. Wykonawca musi posiadać zezwolenie na prowadzenie działalności, w wyniku której powstają niebezpieczne odpady.

Tabela 12 – Liczba budynków zawierających azbest w poszczególnych sołectwach w Gminie Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba budynków zawierających azbest
1.	Chodaczów	44
2.	Grodzisko	64
3.	Grodzisko Dolne	203
4.	Grodzisko Górne	130
5.	Grodzisko Nowe	71
6.	Grodzisko Podlesie	19
7.	Laszczyny	31
8.	Opaleniska	17
9.	Wólka Grodziska	34
10.	Zmysłówka	51
	ŚREDNIA	66,40

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Urząd Gminy Grodzisko Dolne łączna liczba budynków pokrytych azbestem wynosi 664. Średnia wartość wskaźnika dla gminy wynosi 66,40. Największą liczbę budynków pokrytych azbestem, przekraczający wartość średnią dla gminy odnotowano w sołectwie Grodzisko Dolne. Wartość wskaźnika wynosi 203.

2.5. OBSZAR PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY

Diagnoza obszaru przestrzenno-funkcjonalnego stanowi jeden z elementów wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Ma ona na celu zidentyfikowanie terytoriów problemowych, w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych.

Analiza SWOT opracowana na potrzeby Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030 również zaznacza na występowanie problemów społecznych w obszarze przestrzenno-funkcjonalnym. Możemy wśród nich wymienić np. następujące problemy: duża odległość placówek zdrowotnych dla znacznej części mieszkańców, brak opieki specjalistycznej, brak żłobków, brak atrakcyjnej oferty kulturalnej dla młodzieży, brak imprez kulturalnych o zasięgu ponadgminnym, niedostateczne wykorzystanie potencjału Parku Krajobrazowego i Zalewu, niedostateczna organizacja rekreacji rowerowej, brak wystarczającej liczby miejsc do czynnego uprawiania sportu i rekreacji,

niedostosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych, brak ośrodka wsparcia dla organizacji pozarządowych, niedostateczna liczba miejsc w placówce wsparcia dziennego, Środowiskowym Domu Samopomocy i Ośrodku Rewalidacyjno-Wychowawczym w stosunku do potrzeb, brak Zakładu Aktywności Zawodowej, brak Całodobowego Domu Opieki nad Osobami Starszymi, brak poradni specjalistycznych na terenie Gminy Grodzisko Dolne oraz brak mieszkań socjalnych.

W dalszej części rozdziału dokonano analizy niniejszego obszaru ze szczególnym uwzględnieniem elementów wspierających wychodzenie ze zdiagnozowanych problemów i potrzeb mieszkańców Gminy Grodzisko Dolne, czyli funkcji społecznych kulturalnych i rekreacyjnych infrastruktury gminnej.

2.5.1. FUNKCJE KULTURALNE

Głównymi instytucjami prowadzącą działalność kulturalną w gminie są Ośrodek Kultury oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Grodzisku Dolnym. Ośrodek Kultury zajmuje się organizowaniem działalności kulturalnej w gminie, w szczególności: edukacją kulturalną i wychowaniem przez sztukę, gromadzeniem, dokumentowaniem, tworzeniem, ochroną i udostępnianiem dóbr kultury, tworzeniem warunków dla rozwoju folkloru a także rękodzieła ludowego i artystycznego, w tym: kultywowaniem i propagowaniem lokalnych zwyczajów, obrzędów, muzyki ludowej, dokumentacją obrzędów, zwyczajów, przedmiotów kultury materialnej i działalności kulturalnej. Ośrodek Kultury zajmuje się również opieką nad twórcami ludowymi, tworzeniem warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką poprzez m.in.: prowadzenie pracy zespołów, kół i klubów zainteresowań, tworzenie warunków do działania stowarzyszeń, fundacji społeczno – kulturalnych i innych podmiotów w zakresie upowszechniania i prowadzenia działalności kulturalnej, zadania przekazane gminie w zakresie ochrony dóbr kultury, propagowanie, organizacja rekreacji, turystyki, sportu masowego, organizacja zawodów sportowych, imprez sportowo – rekreacyjnych, zadania z zakresu sportu gminnego i szkolnego. Przy GOK działają liczne zespoły, w tym m.in.: Zespół Regionalny „Grodziszczoki”; Kapela Ludowa „Grodziszczoki”; Zespół Śpiewaczo-Obrzędowy „Leszczynka”; Orkiestra Dęta wraz z młodzieżową sekcją; Zespół Śpiewaczy „Wiola”; młodzieżowa kapela ludowa.

Drugim istotnym obiektem kulturotwórczym jest Gminna Biblioteka Publiczna w Grodzisku Dolnym. Służy ona rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych, informacyjnych i czytelniczych mieszkańców gminy oraz uczestniczy w upowszechnianiu wiedzy i kultury. Do jej zadań należy w szczególności gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych, udostępnianie zbiorów na miejscu i wypożyczanie na zewnątrz, prowadzenie wypożyczeń międzybibliotecznych z uwzględnieniem szczególnych potrzeb dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych. Biblioteka posiada 2 filie – w Zmysłówce oraz w Grodzisku Nowym.

Ponadto biblioteka prowadzi działalność kulturalno-społeczną, m.in. poprzez: spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki, spotkania klubu seniora, spotkania autorskie, organizowanie konkursów: czytelnicze, literackie, plastyczne, lekcje biblioteczne, imprezy biblioteczne i cykliczne spotkania okolicznościowe (bajkowe poranki, wieczory głośnego czytania i inne formy aktywności).

Biblioteka gminna prowadzona jest przez pracowników merytorycznych, obsługujących czytelników wypożyczalni, czytelni i oddziału dla dzieci. Statutowe działanie z zakresu gromadzenia i udostępniania zbiorów bibliotecznych wspierane jest przez zakup nowych książek i informatyzację. Zakupów nowości wydawniczych dokonuje się ze środków przyznawanych przez władze gminne a także w ramach tzw. zakupu ministerialnego. Księgozbiór uzupełniany jest według zapotrzebowań czytelników, czyli o tytuły najbardziej poczytne oraz literaturę popularno-naukową dla młodzieży uczącej się i studiującej. Dla dzieci kupowane są bogato ilustrowane bajki, czy popularne bestsellery dla młodzieży. Biblioteka udostępnia też piękny i bogaty tematycznie księgozbiór parafialny. W ostatnim czasie powiększa się też liczba dostępnych audiobooków.

Wykres 19 - Księgozbiór i wypożyczenia na zewnątrz w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021

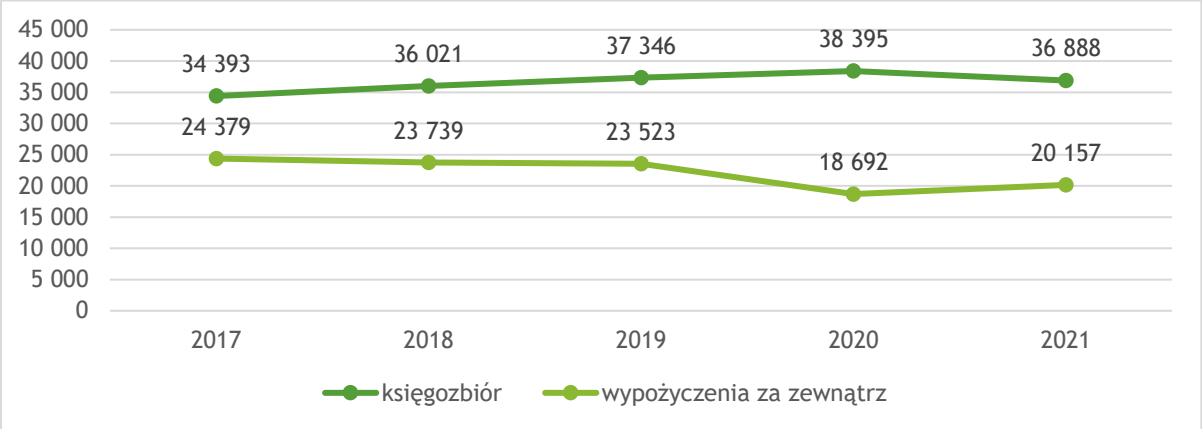

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2021 liczebność księgozbioru znajdującego się w zasobach Gminy Grodzisko Dolne wynosiła 36888 egzemplarzy. Co bardzo istotne zbiór powiększył się na przestrzeni okresu 2017-2021. Corocznie notując znaczące wzrosty w stosunku do lat poprzedzających. Mimo to, liczba wypożyczeń na zewnątrz niniejszego księgozbioru spadła na przestrzeni analizowanego okresu tj. lat 2017-2021. Taki stan rzeczy świadczy o słabnącym zainteresowaniu czytelnictwem wśród mieszkańców Gminy Grodzisko Dolne. Można zauważyć, że do roku 2019 tendencja w zakresie korzystania z zasobów bibliotecznych znacząco spadła. Sytuację tę tłumaczy częściowo zmiana nawyków czytelniczych i coraz częstsze wykorzystywanie internetu, komputerów, czy tabletów do przeglądania treści czytelniczych. Gmina Grodzisko Dolne wychodzi naprzeciw trendom i oczekiwaniom społecznym w niniejszym zakresie i posiada część księgozbioru również w wersji elektronicznej.

Istotnym elementem mającym wpływ na funkcje kulturalne gminy są znajdujące się na jej terenie obiekty zabytkowe. Ich rejestr znajduje się w dokumencie pn. Gminny program opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023 – 2026. Wykaz opracowano na podstawie Rejestru Zabytków architektury i budownictwa Województwa Podkarpackiego, który zgodnie z ustawą, prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków. Są w nim obiekty szczególne, cenne ze względu na swoje walory historyczne, architektoniczne bądź artystyczne.

Tabela 13 – Wykaz zabytków nieruchomych i stanowisk archeologicznych z rejestru zabytków woj. podkarpackiego

Mi-ść		Lp.	Obiekt	Datowanie	Nr rejestru zabytków
GRODZISKO DOLNE	Zespół kościoła paraf. pw. św. Barbary	1.	kościół par. pw. św. Barbary	1720-1777 1857-1882 XX w.	nr rej.: A-545 z dn. 18.10.1994
		2.	dzwonnica	poł. XIX w.	
		3.	cmentarz kościelny	XVIII w.	
		4.	ogrodzenie z trzema bramami	1882-1892	
		5.	cztery ołtarze polowe[30]	1923 -1925	
	Zespół plebański	6.	plebania „stara"	koniec XVIII w. 4 ćw. XIX w.	nr rej.: A-419 z zdn.21.05.2010
		7.	spichrz plebański, drewno	1876 r.	
		8.	park podworski	poł. XVII w. XIX w.	nr rej.: A-1072 z dn. 28.01.1981 i z 16.09.2015
CHODA-CZÓW		9.	strażnica kolejowa „Tryńcza", z murem kamiennym	1904-05	nr rej.: A-1338 z 21.10.2016

Lp.	Miejscowość	Rodzaj, chronologia	Nr stan. w mi-ci	Nr AZP/nr stan. na obszarze	Nr rejestru zabytków
1.	Chodaczów	Cmentarzysko tarnobrzeskiej kultury łużyckiej	2	AZP 101- 1/2	nr rej A-565 z dn. 30.04.1970
2.	Grodzisko Dolne	1. Osada neolityczna - kultura pucharów lejkowatych 2. Cmentarzysko tarnobrzeskiej kultury łużyckiej	1	AZP 101-81/4	nr rej A-447 z dn. 23.12.1968
3.	Grodzisko Dolne	1.Ślad osadnictwa z epoki kamienia 1 odłupek krzemienny 2. Ślady osadnictwa z okresu wpływów rzymskich 3. Osada wczesnosłowiańska (VI)	3	AZP 101-1/6	nr rej. A-446 z dn.23.12.1968
4.	Grodzisko Dolne - Góra Zamkowa	Kopiec ziemny o nieustalonej chronologii - grodzisko (?) o własnej formie krajobrazowej	10	AZP 100-80/1	nr rej. A-893 z dn.15.04.1991

Źródło: Gminny program opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023 – 2026

2.5.2. FUNKCJE REKREACYJNE

Zasoby dla rozwoju sportu i rekreacji na analizowanym obszarze stanowią istniejące obiekty sportowo-rekreacyjne, wartościowe walory krajobrazowe i przyrodnicze oraz zbiorniki wodne, które stanowi atrakcję dla mieszkańców i turystów. Gmina Grodzisko Dolne posiada zasoby przyrodnicze i kulturowe pozwalające na rozwój na jej terenie różnych form wypoczynku i rekreacji. O jej atrakcyjności turystycznej decyduje przede wszystkim położenie umożliwiające równe formy aktywności: rekreację pieszą, rowerowa i konną, także wypoczynek nad wodą i gry sportowe.

Jeżeli chodzi o zasoby infrastruktury sportowej znajdujące się na terenie gminy należy wymienić m.in. liczne: sale gimnastyczne, boiska i place zabaw przy placówkach oświatowych. Powstały również 3 boiska typu „Orlik", 1 „mini-Orlik" oraz siłownie plenerowe. Na terenie gminy usytuowany jest stadion piłkarski klubu LKS Grodziszczanka oraz boisko szkolne trawiaste wraz z trybunami – zbudowane w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Rozwoju Wsi Wólka Grodziska. W miejscowości Grodzisko Górne na stadionie utworzony jest kort tenisowy, a w okresie zimowym działa tam lodowisko wraz z możliwością wypożyczenia łyżew.

Aktywność organizacji społecznych na rzecz rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej jest bardzo wysoka. Warto dodać, iż wspólnie ze Stowarzyszeniem Rozwoju Wiosek Opaleniska, Podlesie, Zmysłówka została zbudowana wiata taneczno-rozrywkowa zlokalizowana w Opaleniskach.

Na terenie gminy znajduje się przyrodniczo – historyczny niebieski szlak rowerowy na trasie: Zalew „Czyste" – Laszczyny – Zmysłówka – lasy państwowe – Opaleniska – Zmysłówka – Podlesie – Grodzisko Dolne – Zalew „Czyste". Nawierzchnia trasy jest niemal na całej długości utwardzona, przebiega przez drogi i ścieżki leśne, szutrowe, asfaltowe o zróżnicowanym stopniu gładkości. Biegnie ona przez Zmysłowski Obszar Chronionego Krajobrazu z „Rezerwatem Zmysłówka", a na trasie spotkać można polodowcowe wzgórza, wydmy, jak też pola, oczka wodne czy liczne symbole i znaki upamiętniające wydarzenia z okresu II wojny światowej. Uczestnicy rowerowych wypraw mogą zapoznać się z ciekawą i bogatą historią miejsc i obiektów znajdujących się na szlaku. Miejsca te są symbolem wielokulturowości i świadczą o interesującej przeszłości tych terenów.

Trasa jest dostępna dla turystów na rowerach trekkingowych i górskich, a jej całkowita długość wynosi ponad 25 km. Kwestią wymagającą interwencji jest utrzymanie tras w odpowiednim stanie (wykoszenie traw, remont niektórych znaków i tablic informacyjnych itp.). Poniżej znajduje się mapa szlaku rowerowego przebiegającego przez teren gminy.

Mapa 3 – Szlak rowerowy po Gminie Grodzisko Dolne

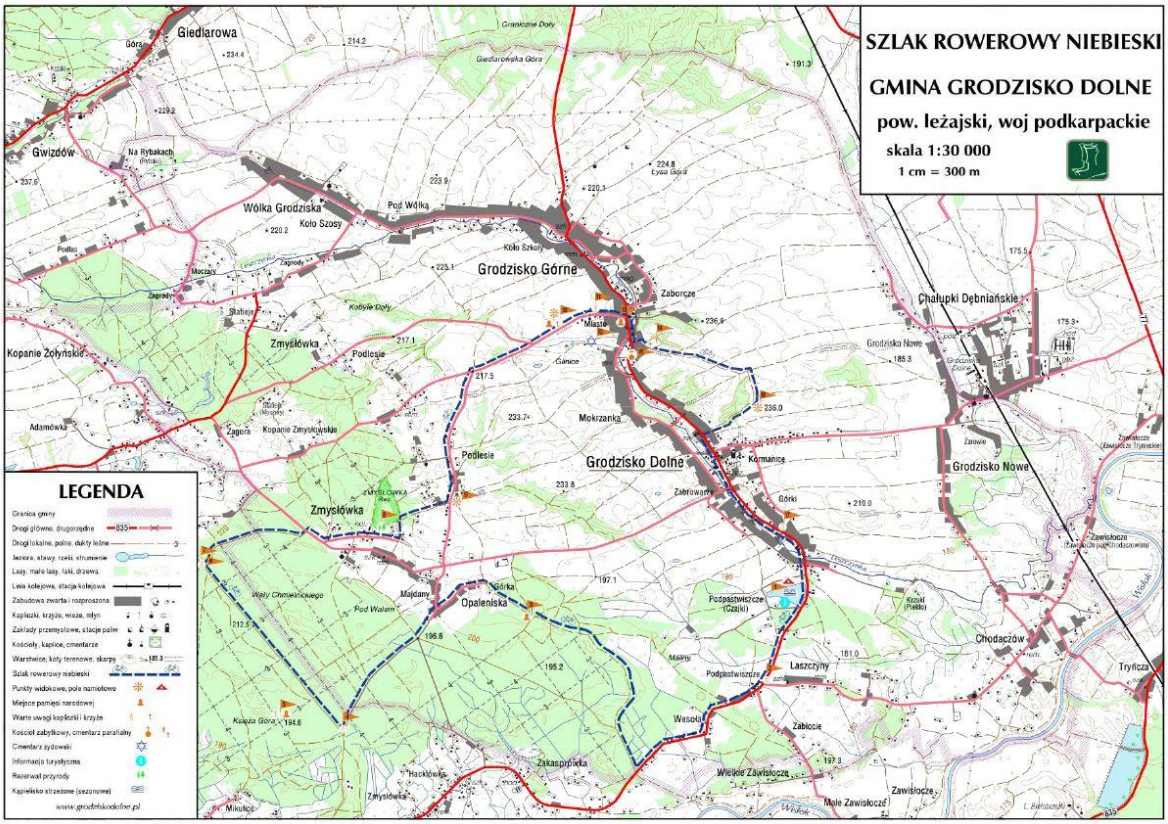

Źródło: https://samorzad.gov.pl/web/gmina-grodzisko-dolne/szlak-rowerowy-niebieski

Na terenie Gminy Grodzisko Dolne istnieje kilka naturalnych walorów rekreacyjnych. Do najważniejszych zaliczone są obszary włączone do Zmysłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Rezerwatu Przyrody „Zmysłówka". Na tym obszarze znajduje się zbiornik wodny „Czyste" o powierzchni 8 ha, który w okresie letnim stanowi miejsce do wypoczynku dla wielu mieszkańców. Część zalewu jest wydzielona na potrzeby strzeżonego kąpieliska. Rzeka Leszczynka i zalew „Czyste" to również całoroczne miejsce dla wędkarzy. Należy jednocześnie zaznaczyć, że obecnie zasoby wodne gminy nie są wystarczająco wykorzystywane pod kątem organizacji sportów wodnych.

Na terenie gminy znajduje się również szlak do uprawiania Nordic Walking podzielony na 3 trasy (zieloną, czerwoną i czarną) o łącznej długości ok. 35 km. Powstał on w wyniku kooperacji Lokalnych Grup Działania: Stowarzyszenia „Dorzecze Mleczki" oraz Stowarzyszenia „Kraina Sanu". Na terenie Gminy Grodzisko Dolne zlokalizowane zostały trzy szlaki o różnym stopniu trudności:

- trasa zielona (łatwa) – o długości 5,5 km,
- trasa czerwona (średnio trudna) – 13 km,
- trasa czarna (trudna) – 16 km.

Mapa 4 – Szlaki nordic walking po Gminie Grodzisko Dolne

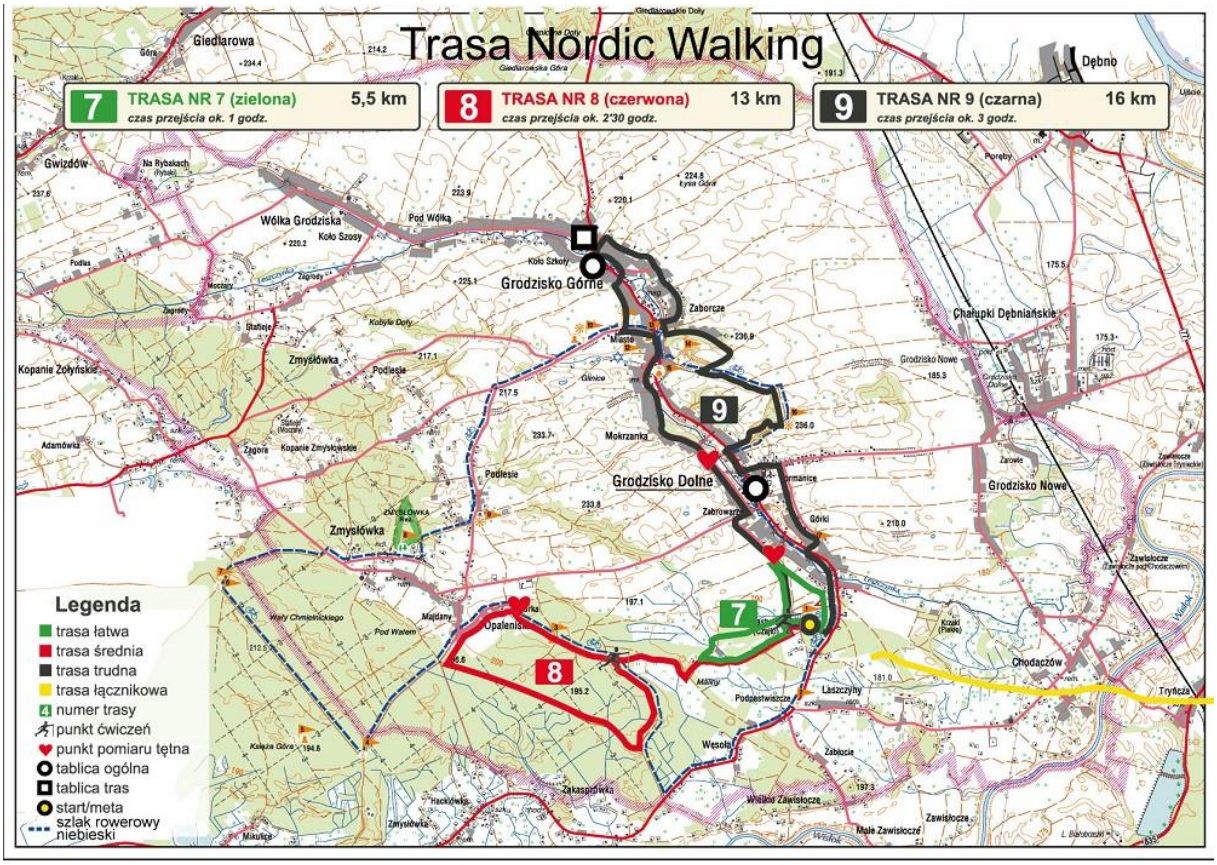

Źródło: https://samorzad.gov.pl/web/gmina-grodzisko-dolne/trasa-nordic-walking

2.5.3. FUNKCJE SPOŁECZNE

Szczególnie istotne z punktu widzenia działań rewitalizacyjnych są również funkcje społeczne gminy. Każda jednostka samorządu terytorialnego posiada na swoim terenie infrastrukturę związaną z szeroko pojętymi funkcjami społecznymi. W gminie Grodzisko Dolne będą to przede wszystkim: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Środowiskowy Dom Samopomocy w Laszczynach wraz z filią w Zmysłówce.

Jednym z głównych zadań pomocy społecznej, pełnionej przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grodzisku Dolnym jest wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w godziwych warunkach. Wsparcie to realizuje się poprzez podejmowanie szeregu działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Jednym z jego elementów jest diagnoza problemów występujących w rodzinie. Ma ona zazwyczaj miejsce podczas przeprowadzania wywiadu środowiskowego, który jest wymagany do uzyskania pomocy. Rodzaj, forma i rozmiar świadczonej pomocy są uzależniona od zgłaszanych potrzeb, okoliczności uzasadniających udzielenia pomocy i możliwości GOSP.

W swojej działalności GOPS skupia się na pomocy najbardziej potrzebującym. Beneficjenci otrzymują świadczenia pieniężne, dożywiane są dzieci z rodzin ubogich, niepełnych i wielodzietnych. Pomocą objęte są również osoby długotrwale chore, niepełnosprawne i samotne. Finansowanie pomocy społecznej odbywa się ze środków: budżetu gminy z przeznaczeniem na finansowanie zadań własnych, dotacji celowych budżetu centralnego z przeznaczeniem na realizację zadań zleconych gminie z zakresu pomocy społecznej.

Należy przypuszczać, że w kolejnych latach wydatki na różne formy pomocy społecznej będą w dalszym ciągu istotnym obciążeniem. Po stronie beneficjentów pomocy społecznej znajduje się bowiem wciąż liczna grupa osób, dla których świadczenia społeczne są głównym lub jedynym źródłem dochodu. Przeciwdziałanie trwałemu wykluczeniu społecznemu i zawodowemu takich osób będzie jednym z zadań gminy w nadchodzącym okresie.

Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, to osoby długotrwale bezrobotne, z problemem alkoholowym, opuszczające zakłady karne, niezaradne życiowo. Właśnie te grupy zostaną objęte pomocą w postaci szkoleń mających na celu pomoc w zdobyciu kwalifikacji do podjęcia pracy, przekwalifikowania, samo zatrudnienia bądź uczestnictwa w ośrodkach wsparcia, świetlicach środowiskowych i domach samopomocy. Osoby te powinny móc liczyć również na pomocą psychologiczną i prawną.

Środowiskowy Domu Samopomocy w Laszczynach zapewnia wsparcie dla działań GOPS. W roku 2012 w Zmysłówce otwarta została jego filia, dzięki temu ŚDS mógł przyjąć więcej osób potrzebujących wsparcia. Na koniec 2021 roku opieką ŚDS objętych było 60 podopiecznych z terenu gminy Grodzisko i gmin sąsiednich. Środowiskowy Dom Samopomocy jest placówką pobytu dziennego, będącą ośrodkiem wsparcia dla dorosłych z zaburzeniami psychicznymi ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, a w wyjątkowych sytuacjach z lekkim stopniem niepełnosprawności intelektualnej, u których występuje niepełnosprawność fizyczna lub trudności adaptacyjne w środowisku rodzinnym i lokalnym.

Głównym zadaniem Środowiskowego Domu Samopomocy w Laszczynach jest wszechstronna rehabilitacja, zarówno zawodowa jak i społeczna zmierzająca do ogólnego rozwoju i poprawy umiejętności oraz sprawności każdego uczestnika niezbędnych do możliwie samodzielnego, niezależnego i aktywnego życia w środowisku oraz poczucia więzi z ludźmi i środowiskiem lokalnym w warunkach bezpieczeństwa i akceptacji.

Celem działalności jest wspieranie poczucia własnej wartości, pewności siebie, odwagi, umiejętności nawiązywania i utrzymywania kontaktów, samodzielności w myśleniu i działaniu, rozwój sprawności motorycznej i psychomotorycznej, poprawa funkcjonowania w życiu codziennym, rozumienia siebie i otoczenia.

2.5.4. JAKOŚĆ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

Pojęcie przestrzeni publicznej zostało zdefiniowane w art. 2. ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Zgodnie z jego treścią poprzez "obszar przestrzeni publicznej" - należy rozumieć obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Przestrzeń publiczna jest zatem niejako dobrem wspólnie użytkowanym, kształtowanym, zgodnie ze społecznymi zasadami i wartościami. Zadaniem przestrzeni publicznej jest zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnych. Jest ona również miejscem transmisji różnych produktów materialnych i niematerialnych zaspokajających różnorodne potrzeby mieszkańców gminy. Z tego względu jest dobrem i zasobem o strategicznym znaczeniu dla społeczności lokalnych.

Poniższe zestawienie wskazuje, które sołectwa z terenu Gminy Grodzisko Dolne, w szczególności wymagają interwencji w zakresie poprawy stanu przestrzeni publicznych. Stan infrastruktury został określony w 3 poziomach. Za poziom zły/wymagający inwestycji sołectwo otrzymuje 2 punkty, za stan zadowalający 1 punkt, natomiast za stan dobry 0 pkt. Im wyższy wskaźnik punktowy tym sytuacja w danym sołectwie jest gorsza.

Występowanie terenów zdegradowanych, fizycznie zniszczonych, sprzyja budowaniu poczucia niskiej jakości życia i może być elementem napędzającym powstawanie różnego rodzaju problemów społecznych. Takie zestawienie pozwala również na dokonanie porównania sytuacji w poszczególnych sołectwach celem zdelimitowania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji również w związku z występowaniem problemów w sferze przestrzenno-funkcjonalnej.

Tabela 14 – Występowanie zdegradowanych obszarów i budynków w przestrzeni publicznej na terenie Gminy Grodzisko Dolne

	Stan obiektów użyteczności publicznej	Stan miejsc ogólnodostępnych wymagających dostosowania do potrzeb osób o szczególnych potrzebach	Stan infrastruktury drogowej	Wartość wskaźnika degradacji przestrzeni publicznej
Chodaczów	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Grodzisko	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Grodzisko Dolne	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Grodzisko Górne	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3

Grodzisko Nowe	zły	zły	zadowalający	5
Grodzisko Podlesie	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Laszczyny	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Opaleniska	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Wólka Grodziska	zadowalający	zadowalający	zadowalający	3
Zmysłówka	zły	zły	zadowalający	5
			Średnia	3,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Grodzisko Dolne.

Kolejny wskaźnik określa poziom degradacji przestrzeni publicznej. Określa on poziom występowania złego stanu technicznego infrastruktury społecznej lub niskiej jakości terenów publicznych, w tym np. niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, lub też niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej.

Do jednostek znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji w zakresie jakości przestrzeni publicznej zaliczyć możemy sołectwo Grodzisko Nowe i Zmysłówka. Tutaj wskaźnik występowania przestrzeni zdegradowanej przekracza wartość średnią dla Gminy Grodzisko Dolne. Chociaż na obszarze rewitalizacji w sołectwie Grodzisko Dolne stan infrastruktury jest generalnie zadawalający to możemy odnotować również obiekty i przestrzenie wymagające interwencji i podjęcia działań rewitalizacyjnych.

2.6. OBSZAR TECHNICZNY

Diagnoza obszaru technicznego stanowi jeden z elementów wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Ma ona na celu zidentyfikowanie terytoriów problemowych, w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Dlatego też, należy zaznaczyć, że obszar techniczny oraz obszar przestrzenno-funkcjonalny w wielu elementach przenikają się lub wzajemnie uzupełniają.

2.6.1. ZASOBY MIESZKANIOWE

Zasoby mieszkaniowe są bardzo istotnym czynnikiem świadczącym o rozwoju gminy. W pewien sposób związane są również z rozwoju gospodarczym społeczeństwa oraz poziomem jego zamożności. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego wskazuje, że na przestrzeni lat 2016-2020 liczba mieszkań w Gminie Grodzisko Dolne wzrosła z poziomu 2243 w roku 2016 do poziomu 2284 w roku 2020.

Taki poziom wzrostu wskaźnika z pewnością możemy odnotować jako zjawisko pozytywne. Analogicznie do liczby mieszkań rośnie również ich powierzchnia użytkowa, która w 2020 roku wynosiła 203 553 m^2. Taki stan rzeczy świadczy o poprawie sytuacji mieszkaniowej. Wzrosty nie są jednak odpowiednio wysokie i wskazują na powolne polepszanie się warunków mieszkaniowych. Co może być również przyczyną pojawiania się różnego rodzaju problemów społecznych.

Wykres 20 - Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020

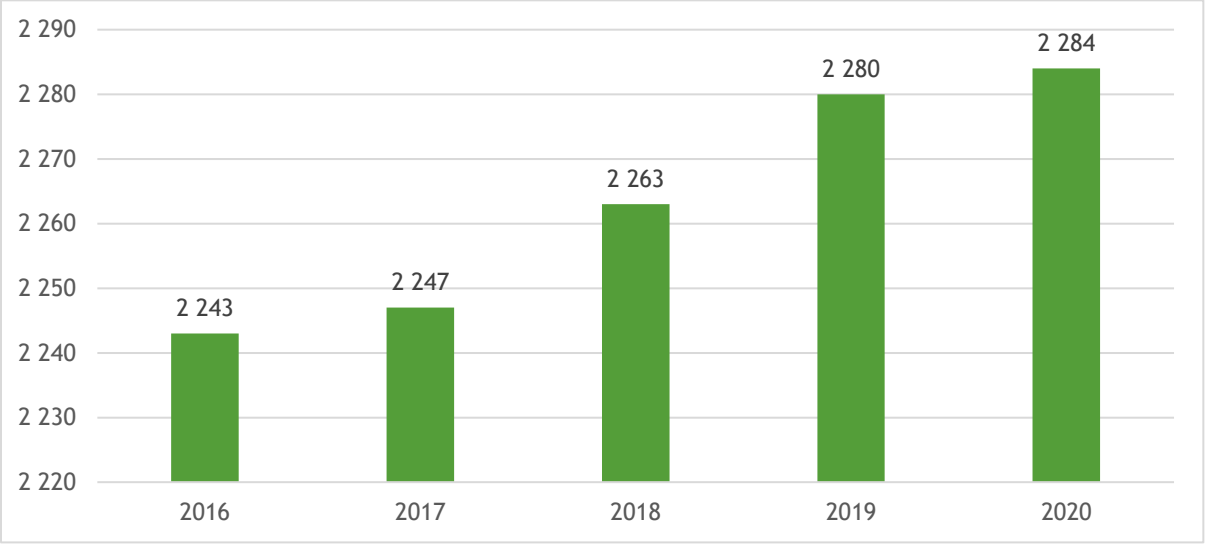

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Należy jednocześnie zaznaczyć, że zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, tylko 6 z 2284 mieszkań było mieszkaniami komunalnymi. Ich łączna powierzchnia wynosiła 260 m^2. Takie zasoby będące własnością Gminy Grodzisko Dolne z pewnością nie wyczerpują potrzeb mieszkańców w niniejszym zakresie.

Wykres 21 - Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020

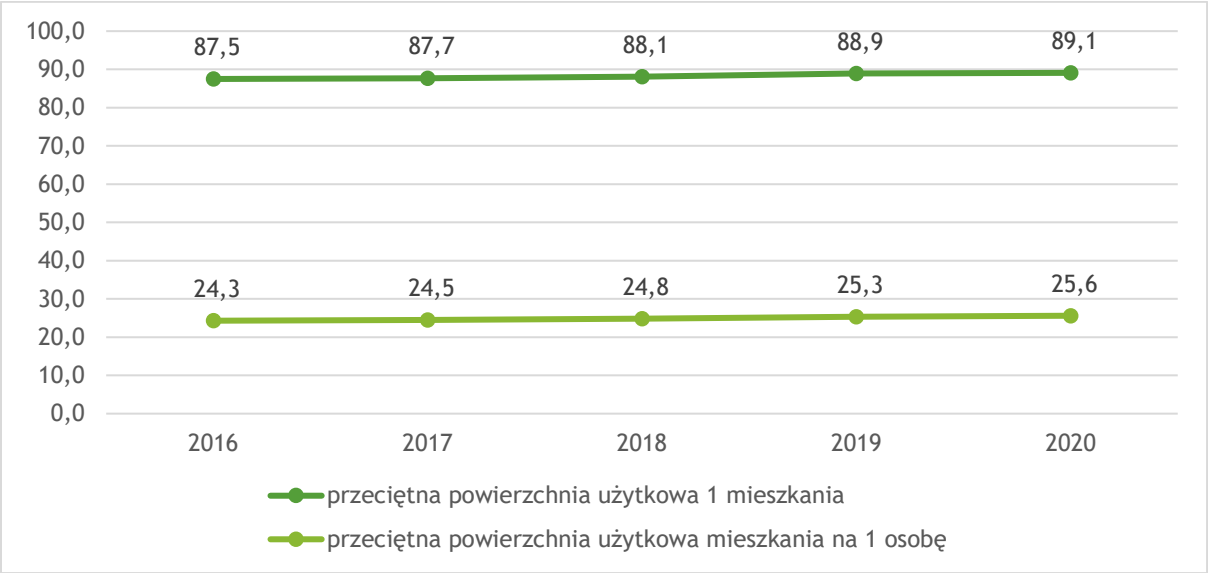

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

Uszczegółowieniem wskaźnika dotyczącego liczby mieszkań na terenie Gminy Grodzisko Dolne, mogą być wskaźniki określające przeciętną powierzchnię użytkową 1 mieszkania oraz przeciętną powierzchnię użytkową przypadającą na 1 mieszkańca. W obydwu przypadkach, możemy zauważyć wzrost wartości wskaźnika w analizowanym okresie. Nie są to wzrosty znaczące, co może świadczyć o względnie stałej sytuacji w zakresie dostępnych zasobów mieszkaniowych.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego: przeciętna liczba izb w jednym mieszkaniu wynosi 4,18. Należy również zaznaczyć, że jednocześnie przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie oraz przeciętna liczba osób przypadających na jedną izbę nieznacznie spadają na przestrzeni badanego okresu. W roku 2020 wskaźniki te osiągnęły wartości: 3,49 i 0,83.

Jednak wpływ na taki stan rzeczy ma przede wszystkim wyludnianie się Gminy Grodzisko Dolne, a nie znacząca poprawa zasobów mieszkaniowych poprzez istotny wzrost liczby mieszkań oddanych do użytku.

2.6.2. INFRASTRUKTURA SIECIOWA

Drugim elementem obszaru technicznego jest infrastruktura sieciowa. Wiąże się ona bezpośrednio z odnotowanymi zasobami mieszkaniowymi. Można wręcz powiedzieć, że uszczegółowieniem wskaźnika dotyczącego liczby mieszkań na terenie Gminy Grodzisko Dolne, może być właśnie wskaźnik określający procent mieszkań wyposażonych w wodociąg i kanalizację. Należy zaznaczyć, że występuje tutaj wyraźna dysproporcja.

Wykres 22 - Procent mieszkań wyposażonych w wodociąg i kanalizację na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020

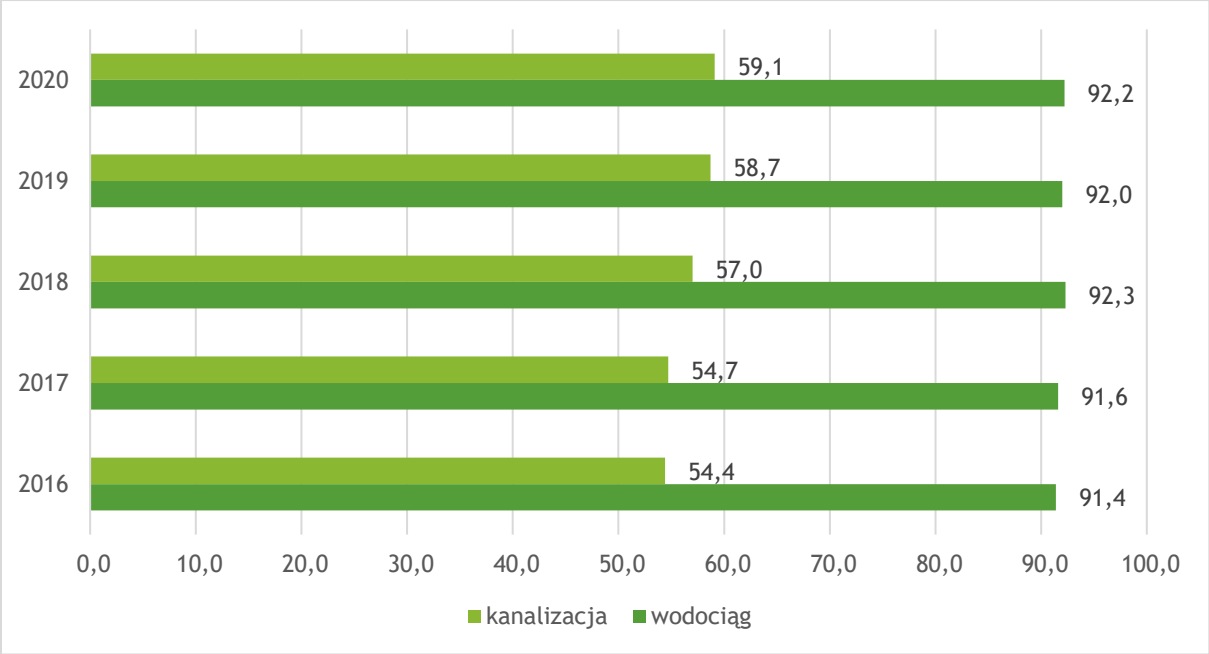

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych

W zakresie mieszkań podłączonych do sieci wodociągowej wartość wskaźnika jest na wysokim poziomie już od początku analizowanego okresu tj. od 2016 r. Wówczas wynosiła ona 91,4%. Pozytywną informację w niniejszym zakresie jest również fakt, że do 2020 r. udało się podłączyć do sieci wodociągowej 92,2% mieszkań. Zatem coraz większa liczba mieszkańców ma zapewniony dostęp do bieżącej wody.

Słabiej prezentują się dane dotyczące procentu skanalizowania gminy. Tutaj wartość wskaźnika utrzymuje się na względnie stałym i dość niskim poziomie. W 2020 r. wyniosła ona zaledwie 59,1%. Z pewnością jest to wynik niezadowalający, który wskazuje na konieczność podjęcia interwencji w tym zakresie.

Uszczegóławiając wskaźniki dotyczące poziomu zwodociągowania i skanalizowania Gminy Grodzisko Dolne w podziale na poszczególne sołectwa możemy zwrócić uwagę na dość wysoki poziom występowania i użytkowania zbiorników bezodpływowych. Co z pewnością należy wskazać jako jedną z technicznych słabych stron występujących na terenie gminy.

Tabela 15 - Liczba zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych w poszczególnych sołectwach w Gminie Grodzisko Dolne

Lp.	Sołectwo	Liczba zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych
1.	Chodaczów	8
2.	Grodzisko	17
3.	Grodzisko Dolne	52
4.	Grodzisko Górne	35
5.	Grodzisko Nowe	13
6.	Grodzisko Podlesie	48
7.	Laszczyny	62
8.	Opaleniska	47
9.	Wólka Grodziska	6
10.	Zmysłówka	96
	ŚREDNIA	38,40

Źródło: Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Wskaźnik określający liczbę zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych wskazuje na ogólny poziom życia mieszkańców w zakresie rozwiązań technicznych. Niedobory infrastrukturalne odnotowujemy w sołectwach: Grodzisko Dolne, Grodzisko Podlesie, Laszczyny, Opaleniska, Zmysłówka. Szczególnie niekorzystna sytuacja występuje w sołectwie Grodzisko Dolne, gdzie wartość wskaźnika wynosi 52.

3. DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Grodzisko Dolne zostało przeprowadzone w oparciu o analizę wskaźnikową i analizę jakościową, opisaną w rozdziale drugim niniejszego dokumentu.

Poprzez diagnozę stanu obecnego określono, które sołectwa (wyznaczone jako jednostki referencyjne) notują najgorszą sytuację w obszarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym i technicznym. W każdym z powyższych obszarów wskazano przynajmniej jeden wskaźnik delimitacyjny, pozwalający na lokalizację szczególnego natężenia problemu ze szczególnym uwzględnieniem obszaru społecznego.

W tym przypadku, wskaźniki zostały określone na poziomie obszarów szczegółowych. Analiza jakościowa dotyczyła interpretacji zagadnień określonych w ramach Strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030 i formułowania na tej bazie wniosków diagnostycznych.

Należy również zaznaczyć, że przeprowadzona analiza, w przypadku poszczególnych rozdziałów miała zazwyczaj charakter dwupoziomowy. Przedstawione dane i statystyki na poziomie Gminy Grodzisko Dolne były zazwyczaj elementem diagnozy o charakterze ogólnym. Jednak w przypadku każdego z obszarów były one pomocne w określeniu stanu Gminy oraz określeniu bardziej szczegółowych wskaźników delimitacyjnych.

3.1. WSKAŹNIKI DELIMITACYJNE

Wskaźniki delimitacyjne to wybrane na etapie prac diagnostycznych wskaźniki statystyczne lub jakościowe pozwalające na wskazanie obszarów o szczególnym poziome nasilenia problemów.

Ustawa o rewitalizacji określa elementy wpływające na kryzys w sferze społecznej. Jest on związany z koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, szczególnie zaś bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji i kapitału społecznego oraz niskiej aktywności w życiu publicznym i kulturalnym (art. 9 ust. 1).

Dlatego też, przeprowadzoną analizę oparto o dwanaście różnych wskaźników obrazujących występowanie szczególnego natężenia wskazanych w ustawie problemów społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych oraz technicznych. Przedstawiona poniżej tabela określa zbiór wskaźników delimitacyjnych w podziale na poszczególne obszary wyodrębnione w diagnozie Gminy Grodzisko Dolne.

Tabela 16 - Zestawienie wskaźników delimitacyjnych

Numer	Nazwa wskaźnika	Obszar diagnozy	Problem społeczny
1.	Procentowy spadek liczby ludności w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne	Obszar społeczny	Wyludnianie się gminy
2.	Procent osób w wieku poprodukcyjnym w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne	Obszar społeczny	Starzejące się społeczeństwo
3.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa	Obszar społeczny	Ubóstwo
4.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu	Obszar społeczny	Problemy społeczne
5.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności	Obszar społeczny	Osoby ze szczególnymi potrzebami
6.	Liczba osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy - długotrwale bezrobotni	Obszar społeczny	Bezrobocie
7.	Przestępstwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne w 2021 r.	Obszar społeczny	Przestępczość
8.	Frekwencja na zebraniach sołeckich podczas ostatniego wyboru sołtysa	Obszar społeczny	Niski poziom aktywności społecznej
9.	Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością w Gminie Grodzisko Dolne	Obszar gospodarczy	Niewystarczająca aktywność gospodarcza
10.	Liczba budynków zawierających azbest w poszczególnych sołectwach w Grodzisko Dolne	Obszar środowiskowy	Występujące zagrożenia środowiskowe
11.	Poziom degradacji przestrzeni publicznej	Obszar przestrzenno-funkcjonalny	Niski poziom przestrzeni publicznej
12.	Liczba zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych	Obszar techniczny	Niedostateczny poziom jakości zasobów mieszkaniowych

Źródło: Opracowanie własne

W każdym z wyżej wymienionych wskaźników dokonano porównania stopnia natężenia zjawisk kryzysowych w poszczególnych sołectwach. W przypadku wskaźników statystycznych opartych o wartości liczbowe, określano średnią wartość dla Gminy Grodzisko Dolne, a następnie oznaczano sołectwa o wartości powyżej średniej, ze szczególnym uwzględnieniem sołectw najbardziej narażonych na dany problem. Wskaźniki jakościowe były natomiast oceniane zgodnie ze stanem

faktycznym w znacznej mierze podkreśliły skuteczność wyboru obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji: obszar zdegradowany określony jest jako teren cechujący się występowaniem negatywnych zjawisk sfery społecznej oraz przynajmniej jednego z negatywnych zjawisk określających pozostałe sfery. W przypadku sołectw znajdujących się na terenie Gminy Grodzisko Dolne dokonano analizy również pozostałych sfer. W dalszej części niniejszego opracowania przedstawiono zbiorowe zestawienie wszystkich zastosowanych w diagnozie wskaźników delimitacyjnych wraz z określeniem ich wartości prowadzącej do określenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

3.2. WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Definicja ustawowa obszaru zdegradowanego wskazuje, że jest nim taki obszar, który znajduje się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym oraz występuje na nim ponadto co najmniej jednego z negatywnych zjawisk: gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych oraz technicznych.

Natomiast obszar rewitalizacji jest wyznaczony w ramach obszaru zdegradowanego, należy jednak pamiętać, że obszar rewitalizacji to obszar, gdzie widzimy szczególną koncentrację zjawisk negatywnych obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego. Nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

Tabela 17 - Wyznaczenie sołectw o szczególnym nasileniu problemów

Numer	Nazwa wskaźnika	Chodaczów	Grodzisko	Grodzisko Dolne	Grodzisko Górne	Grodzisko Nowe	Grodzisko Podlesie	Laszczyny	Opaleniska	Wólka Grodziska	Zmysłówka	ŚREDNIA
1.	Procentowy spadek liczby ludności w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne	2,71%	-3,39%	-1,58%	-2,51%	-5,04%	2,37%	3,57%	-5,80%	-6,30%	-6,62%	-2,57%
2.	Procent osób w wieku poprodukcyjnym w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne	35,04%	23,56%	20,32%	19,55%	21,76%	22,32%	13,79%	25,77%	20,03%	22,16%	22,43%
3.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa	9,86%	5,51%	6,62%	5,42%	3,76%	11,01%	14,48%	12,31%	6,72%	8,69%	8,44%

4.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu	16	3	16	5	8	5	0	7	0	11	7,1
5.	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności	39	13	48	43	17	17	13	15	26	15	24,6
6.	Liczba osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy - długotrwale bezrobotni	16	13	38	43	10	8	29	3	7	22	18,9
7.	Przestępstwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne w 2021 r.	3	0	27	14	10	0	5	4	4	5	7,2
8.	Frekwencja na zebraniach sołeckich podczas ostatniego wyboru sołtysa	56,08	59,08	54,91	50,55	51,41	54,22	57,07	51,21	49,84	53,42	53,79
9.	Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością w Gminie Grodzisko Dolne	23	0	86	81	27	8	12	12	19	21	28,9
10.	Liczba budynków zawierających azbest w poszczególnych sołectwach w Grodzisko Dolne	44	64	203	130	71	19	31	17	34	51	66,40
11.	Poziom degradacji przestrzeni publicznej	3	3	3	3	5	3	3	3	3	5	3,4
12.	Liczba zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych	8	17	52	35	13	48	62	47	6	96	38,4
Poziom nasilenia wskaźników negatywnych		**4**	**2**	**7**	**6**	**6**	**2**	**3**	**5**	**3**	**6**	**4,4**

Źródło: Opracowanie własne

W celu wyznaczenia powyższych obszarów na podstawie przeprowadzonej diagnozy wielokryterialnej dotyczącej stanu istniejącego dla Gminy Grodzisko Dolne i jej poszczególnych sołectwa, należy przedstawić zestawienie wszystkich wskaźników delimitacyjnych. Takie podejście pozawala na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych obszarów referencyjnych i wyszczególnienie obszarów znajdujących się w stanie kryzysu.

W efekcie przeprowadzonej diagnozy wyodrębniono sołectwa z największą liczbą wskaźników delimitacyjnych świadczących o nagromadzeniu obszarów problemowych. Średnia wartość wyniosła tutaj 4,4. Dlatego też, wszystkie sołectwa dla których odnotowano wynik wyższy, możemy zaliczyć do kategorii obszaru zdegradowanego. To właśnie w tych sołectwach nagromadzenie problemów społecznych, gospodarczych oraz przestrzennych jest największe. Należy wśród nich wymienić następujące sołectwa:

- Grodzisko Dolne
- Grodzisko Górne
- Grodzisko Nowe

- Opaleniska
- Zmysłówka

Wśród wyżej wymienionych sołectw, możemy wyznaczyć również sołectwa, w którym nagromadzenie problemów społecznych jest szczególnie widoczne. Szczególną koncentrację zjawisk negatywnych możemy zaobserwować w sołectwie, dla którego liczba wskaźników przekraczających wartość średnią jest najwyższa, czyli Grodzisko Dolne.

Zwracając jednak uwagę na obostrzenia związane z delimitacją obszaru rewitalizacji w zakresie maksymalnej jego powierzchni i liczby ludności, należy przedstawić również tabelę określającą dane w tym zakresie w podziale na poszczególne sołectwa znajdujące się na terenie Gminy Grodzisko Dolne.

Tabela 18 – Powierzchnia i liczba mieszkańców sołectw na terenie Gminy Grodzisko Dolne

	Liczba mieszkańców	% udział w liczbie mieszkańców w Gminie Grodzisko Dolne	Powierzchnia w ha	% udział w powierzchni Gminy Grodzisko Dolne
Chodaczów	568	7,09%	382	4,94%
Grodzisko	798	9,96%	170	2,21%
Grodzisko Dolne	1678	20,95%	2309	29,86%
Grodzisko Górne	1862	23,24%	1551	20,06%
Grodzisko Nowe	772	9,64%	380	4,92%
Grodzisko Podlesie	345	4,31%	250	3,23%
Laszczyny	435	5,43%	388	5,02%
Opaleniska	260	3,25%	162	2,09%
Wólka Grodziska	729	9,10%	629	8,13%
Zmysłówka	564	7,04%	1510	19,54%
RAZEM	**8011**	**100,00%**	**7731**	**100,00%**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Grodzisko Dolne.

Tym samym, obszar rewitalizacji w Gminie Grodzisko Dolne wyznaczono na terenie sołectwa Grodzisko Dolne o łącznej liczbie mieszkańców wynoszącej 1678 tj. 20,95% ludności gminy oraz powierzchni 2309 ha tj. 29,86% obszaru gminy. Jednak z uwagi na fakt, że obszar rewitalizacji może być wyznaczany w szczególności na terenach zamieszkałych, podjęto decyzję o wydzieleniu fragmentu sołectwa Grodzisko Dolne jako obszar rewitalizacji.

Jest on zamieszkiwany przez 1283 mieszkańców, tj. 16% ludności gminy oraz zajmuje powierzchnię 682 ha, tj. 8,82% obszaru gminy. W przypadku terenów niezamieszkałych włączonych w skład obszaru rewitalizacji należy zaznaczyć, że działania możliwe do przeprowadzenia na tych terenach również przyczynią się do przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym.

Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się największym natężeniem niekorzystnych zjawisk społecznych. Po pierwsze jest to obszar, na którym notuje się spadek liczby ludności. Jednocześnie rośnie liczba osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy - długotrwale bezrobotni. Nakładają się tutaj na siebie dwa problemy społeczne: wyludnianie się gminy i bezrobocie. Może być to jedną z przyczyn niskiej atrakcyjności osiedleńczej obszaru i wysokiego natężenia problemu emigracji ludzi młodych i wykształconych. Taki stan rzeczy może prowadzić również do pogłębiania się zjawiska wykluczenia społecznego, występowania wielu różnych patologii społecznych oraz natężenia zjawiska „dziedziczenia biedy".

Działalność społeczna i pomocowa gminy może również identyfikować występujące na jej terytorium potrzeby. Szczególne nasilenie problemów związanych z niniejszym obszarem na terenie sołectwa Grodzisko Dolne występuje w kwestiach związanych z pomocą mieszkańców ze względu na alkoholizm oraz występowanie niepełnosprawności. Na tle pozostałych sołectw odnotowano tutaj wartości przekraczające średnią dla gminy.

Bardzo ważną kwestią jest również liczba przestępstw na terenie Gminy Grodzisko Dolne w 2021 r. która wskazuje natomiast na notowany w sołectwie problem w zakresie bezpieczeństwa mieszkańców.

W obszarze gospodarczym zidentyfikowano problem niewystarczającej aktywności gospodarczej. Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością w Gminie Grodzisko Dolne świadczy o nasileniu wskazanych problemów w niniejszej sferze.

Obszar rewitalizacji boryka się także z szeregiem problemów w sferze przestrzenno-funkcjonalnej. Wpływa na to znaczący poziom degradacji przestrzeni publicznej. Problemy te wiążą się również z występującymi niedoborami z zakresu infrastruktury technicznej oraz występujących zagrożeń dla środowiska np. z powodu występowania dużej liczby budynków zawierających azbest oraz dużej liczby gospodarstw wykorzystujących zbiorniki bezodpływowe.

Mapa 5 – Obszar Zdegradowany i Obszar Rewitalizacji na terenie Gminy Grodzisko Dolne

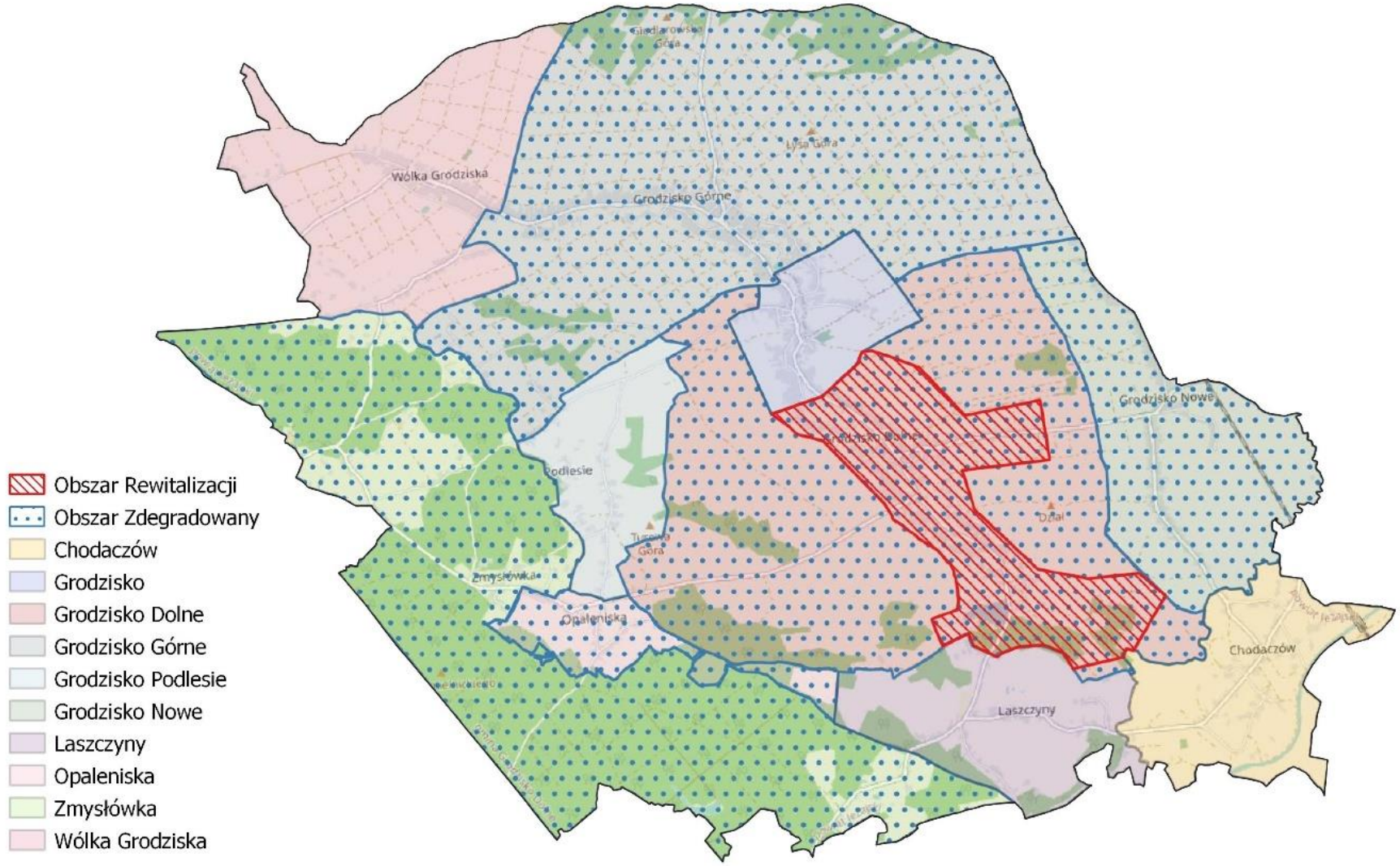

Źródło: opracowanie własne

4. OPIS POWIĄZAŃ GPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 jest dokumentem o charakterze operacyjnym, którego podstawowym założeniem jest wyznaczenie ram dla skutecznej interwencji rewitalizacyjnej ukierunkowanej na wyznaczone obszary kryzysowe/problemowe. Dokument ten identyfikuje cele pozwalające na zniwelowanie problemów i wykorzystanie potencjałów zdiagnozowanych w ramach obszaru: społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-funkcjonalnego i technicznego.

Dlatego też należy podkreślić, że GPR w pewnym sensie spaja zagadnienia związane z szeroko pojętą rewitalizacją, które występują w innych dokumentach na poziomie lokalnym. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023 - 2030 jest komplementarny w swoich założeniach z dokumentami o charakterze programowym i strategicznym. Poniżej przedstawiono w jaki sposób założenia GPR wpisują się w inne dokumenty gminne obowiązujące we wskazanych obszarach.

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 jest powiązany i zgodny z innymi dokumentami strategicznymi obowiązującymi na terenie gminy. W szczególności należy tutaj wymienić: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodzisko Dolne, Strategię Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 z perspektywą do 2035 roku, Program Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021 – 2027 oraz Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021 – 2030.

Rysunek 2 – Schemat zgodności GPR z dokumentami lokalnymi

Źródło: Opracowanie własne

4.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodzisko Dolne

W zakresie zgodności Gminnego Programu Rewitalizacji z zapisami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodzisko Dolne należy wskazać na spójność dokumentów już w zakresie kierunków rozwoju. Możemy tutaj wskazać przede wszystkim na postulowane elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy jak np.: obszary osadnicze (powszechne podniesienie standardu zamieszkania ludności w zakresie sanitarnym, skutkowa modernizację zabudowy mieszkaniowej w zakresie wyposażenia), czy też strefy aktywności gospodarczej (stworzenie przestrzennego sektora swobodnego rozwoju przedsiębiorczości bez skrępowań i ograniczeń jakie występują w strukturze miejskiej czy wiejskiej osadniczej). Gminny Program Rewitalizacji wykazuje również zgodność ze studium w zakresie zapisów dotyczących między innymi: strefy rozwoju infrastruktury społecznej, strefy rozwoju infrastruktury technicznej czy też, polityka ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego.

W wyniku analizy zapisów obydwy dokumentów stwierdzono, że zarówno charakter jak też zakres wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest zgodny z ustaleniami studium i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Nie wystąpiły również przesłanki, na podstawie których konieczne byłoby zainicjowanie procedury zmian w niniejszych dokumentach planistycznych.

4.2. Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 z perspektywą do 2035 roku

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne wykazuje również zgodność z dokumentem strategicznym o charakterze ponadlokalnym obowiązującym na terenie Gminy Grodzisko Dolne. Chodzi tutaj o Strategię Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 z perspektywą do 2035 roku. Dokument obejmuje jednostki samorządu terytorialnego, które zawarły Porozumienie w sprawie opracowania i wdrażania strategii rozwoju ponadlokalnego. Dokument został opracowany dla Powiatu Leżajskiego, Gminy Miasto Leżajsk, Gminy Leżajsk, Gminy Nowa Sarzyna, Gminy Kuryłówka, Gminy Grodzisko Dolne, Gminy Tryńcza. Strategia Ponadlokalna na lata 2021–2027 z perspektywą do 2035 roku to plan działania wyznaczający wspólne, strategiczne cele rozwoju dla siedmiu jednostek samorządu terytorialnego tworzących Obszar Funkcjonalny. Ustalenia zawarte w Strategii OF stanowią podstawę do prowadzenia przez władze samorządowe Obszaru Funkcjonalnego zintegrowanej, średniookresowej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego.

Strategia zawiera trzy obszary strategiczne oraz uszczegóławiające je cele operacyjne. Cele określone są w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Wyznaczone obszary strategiczne to: Ludność, Otoczenie, Funkcje. Są one zgodne z obszarami diagnozowanymi w ramach Gminnego Programu

Rewitalizacji w szczególności obszarów: społecznego, środowiskowego oraz przestrzenno-funkcjonalnego.

Analizując Cele Operacyjne i Kierunki Działań Strategii Rozwoju Ponadlokalnego LOF należy wskazać na wysoki poziom zgodności z postanowieniami Gminnego Programu Rewitalizacji w tym zakresie. Dlatego też, przedsięwzięcia podejmowane w ramach niniejszego dokumentu będą w pełni zgodne ze strategicznym dokumentem nadrzędnym. W poniższym zestawieniu przedstawiono Cele Strategiczne GPR i odpowiadające im Cele Operacyjne SRP LOF.

Rysunek 3 - Schemat zgodności Celów rewitalizacji w GPR z Celami Operacyjnymi SRP LOF.

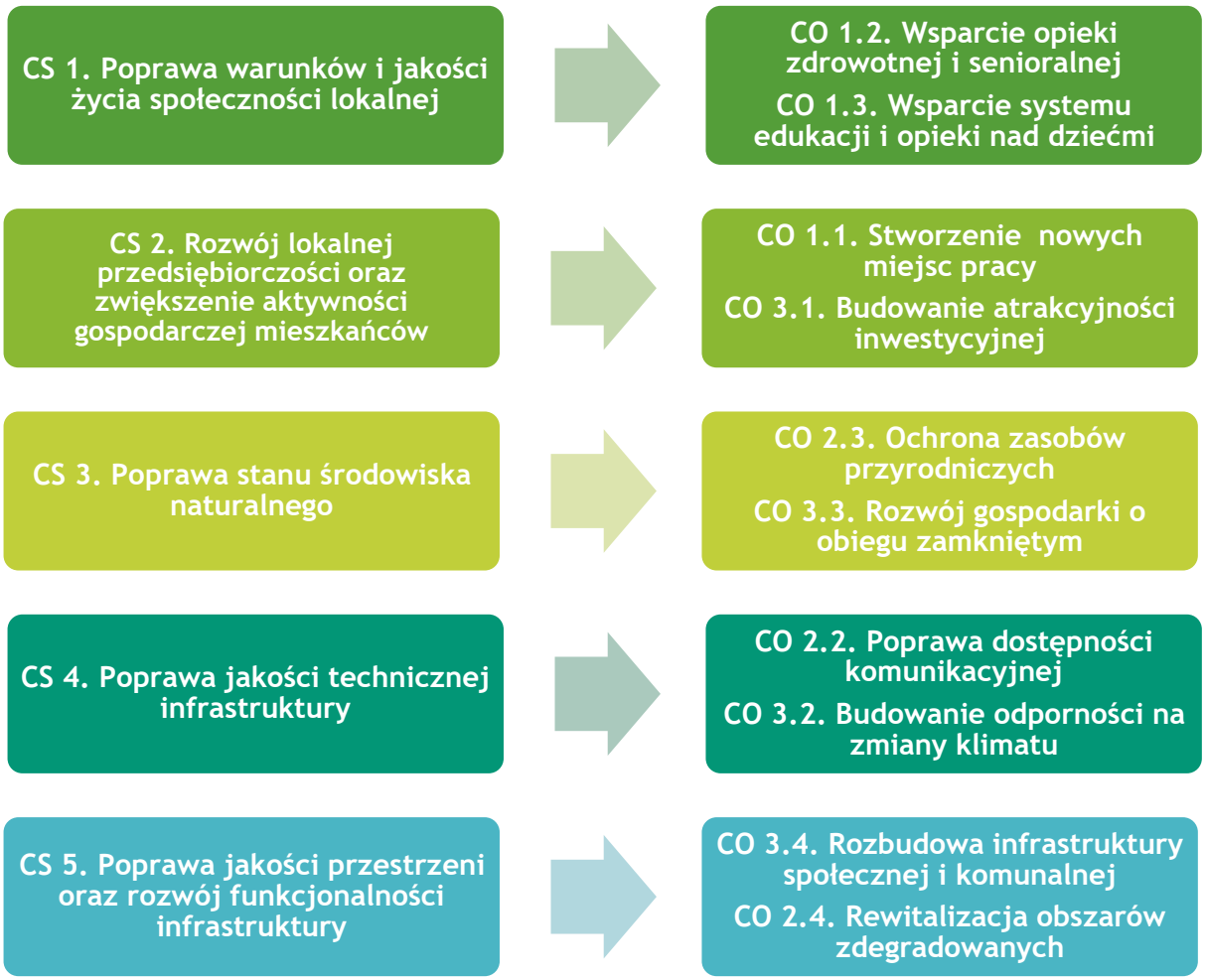

Źródło: Opracowanie własne

Należy zaznaczyć również, że wśród Kierunków Działań w dokumencie Strategii SRP LOF znajdują się przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Możemy wśród nich wymienić np.: Rewitalizacja istniejących zbiorników wodnych - wskazanie i eliminacja źródła zanieczyszczenia zbiornika oraz wykorzystanie potencjału turystycznego miejsc, Rewitalizacja zabytków i wykorzystanie w celach turystycznych, Rewitalizacja i modernizacja budynków użyteczności publicznej z wykorzystaniem na cele publiczne zdegradowanych obiektów. Widzimy zatem zgodność z GPR na wszystkich poziomach planowania i wdrażania.

4.3. Program Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021 – 2027

Program Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2027 jest dokumentem o charakterze wdrożeniowym i uszczegóławiającym postanowienia Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2027 z perspektywą do 2035 opracowanej dla Powiatu Leżajskiego, Gminy Miasto Leżajsk, Gminy Leżajsk, Gminy Nowa Sarzyna, Gminy Kuryłówka, Gminy Grodzisko Dolne, Gminy Tryńcza. Jednocześnie jest on w pełni zgodny ze strategią ponadlokalną i prowadzi do osiągnięcia celów strategicznych i rozwojowych określonych na poziomie ponadlokalnym.

Program Rozwoju jako dokument wykonawczy do Strategii Ponadlokalnej zawiera przede wszystkim krótką charakterystykę gminy, z uwzględnieniem jej przewag konkurencyjnych oraz listę przedsięwzięć o charakterze indywidualnym, które wpisują się w cele i priorytety rozwojowe strategii ponadlokalnej. Dokument powstał równolegle do Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego i jest z nią w pełni spójny. Zawiera tożsamy zestaw Obszarów Strategicznych, Celów Operacyjnych i Kierunków Działań.

Uszczegółowieniem zapisów SRP LOF w Programie Rozwoju Gminy Grodzisko Dolne są przedsięwzięcia indywidualne gminy, które będą realizowane w ramach obszarów strategicznych i celów rozwojowych wskazanych na poziomie ponadlokalnym. Do najważniejszych przedsięwzięć, które wykazują również spójność z Gminnym Programem Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne należą m. in.:

- Remonty, modernizacje, rozbudowy istniejących remiz OSP na terenie gminy,
- Budowa przedszkola w Grodzisku Dolnym,
- Utworzenie miasteczka ruchu drogowego w Grodzisku Dolnym,
- Modernizacja i rozbudowa PSZOK-u,
- Zagospodarowanie terenu wokół Zbiornika Wodnego „Czyste” w infrastrukturę rekreacyjną, komunikacyjną, bytową (w tym pole namiotowe i campingowe) i sanitarną włącznie z budową w tym miejscu infrastruktury sieciowej i drogowej,
- Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne i budowa nowych odcinków oświetlenia w technologii energooszczędnej.

4.4. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021 – 2030

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030 to dokument planistyczny, który określa kierunki integracji społecznej oraz interwencji na dłuższy okres. Powinien przyczynić się przede wszystkim do poprawy życia mieszkańców gminy oraz grup, które zagrożone są wykluczeniem społecznym i marginalizacją.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych stanowi wyraz lokalnej polityki społecznej. W szerokim znaczeniu jest to działalność zmierzająca do poprawiania standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej, a nie tylko osób i grup zagrożonych bądź dotkniętych wykluczeniem społecznym. Tak rozumiana polityka społeczna obejmuje zagadnienia z dziedziny zatrudnienia, edukacji, kultury, ochrony zdrowia oraz zabezpieczenia potrzeb materialnych i mieszkaniowych. Jej odzwierciedlenie stanowi Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030, która określa działania oraz cele w zakresie rozwiązywania problemów społecznych do 2030 roku i skupia się na diagnozie sytuacji społecznej i prognozie zmian.

Zapisy Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grodzisko Dolne na lata 2021-2030 zostały wykorzystane w części diagnostycznej dokumentu oraz w trakcie prac nad wyznaczeniem obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w gminie Grodzisko Dolne. W zakresie części wdrożeniowej dokument wykazuje wysoki poziom zgodności z treścią Gminnego Programu Rewitalizacji. W oparciu o przeprowadzoną diagnozę i prognozę zmian, w SRPS określono 4 cele strategiczne dotyczące zapobiegania i rozwiązywania problemów społecznych na terenie Gminy Grodzisko Dolne. Wykazują one pełną spójność z celami rewitalizacji wskazanymi w dokumencie GPR.

Tabela 19 – Zgodność Celów rewitalizacji w GPR z Celami Strategicznymi SRPS.

Cele Strategiczne SRPS	Cele Strategiczne GPR
CEL 1 – Rozwój form wsparcia dla osób starszych, niepełnosprawnych i przewlekle chorych.	CS 1. Poprawa warunków i jakości życia społeczności lokalnej CS 5. Poprawa jakości przestrzeni oraz rozwój funkcjonalności infrastruktury
CEL 2 – Wsparcie edukacji, kultury, sportu i rekreacji.	CS 1. Poprawa warunków i jakości życia społeczności lokalnej CS 5. Poprawa jakości przestrzeni oraz rozwój funkcjonalności infrastruktury
CEL 3 – Bezpieczeństwo i wsparcie rodziny.	CS 1. Poprawa warunków i jakości życia społeczności lokalnej CS 4. Poprawa jakości technicznej infrastruktury CS 5. Poprawa jakości przestrzeni oraz rozwój funkcjonalności infrastruktury
CEL 4 – Rozwój aktywności społecznej i zawodowej.	CS 1. Poprawa warunków i jakości życia społeczności lokalnej CS 2. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększenie aktywności gospodarczej mieszkańców CS 5. Poprawa jakości przestrzeni oraz rozwój funkcjonalności infrastruktury

Źródło: Opracowanie własne

5. WIZJA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

5.1. Wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Niniejszy rozdział zawiera opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji. Wizja wskazuje zatem kierunek, w którym podąża Gmina Grodzisko Dolne. Jest ona również pewnym zobrazowaniem pożądanej przyszłości, która zakłada rozwiązanie zdiagnozowanych z udziałem lokalnej społeczności problemów oraz wykorzystanie zidentyfikowanych potencjałów. Ambitna wizja ma w tym przypadku na celu - motywowanie wszystkich interesariuszy procesu rewitalizacyjnego do sprawnego i skutecznego działania.

Rewitalizacja jako kompleksowy proces przemian obejmuje swoim zasięgiem wiele płaszczyzn życia na danym obszarze. Dotyczy w sposób szczególny: jakości życia mieszkańców, rozwoju gospodarczego, podniesienia jakości oraz atrakcyjności przestrzeni publicznej, wykorzystania potencjału turystycznego w oparciu o dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze itd.

Podstawowym założeniem, związanym z wyprowadzeniem obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego jest odwrócenie negatywnych zjawisk zdiagnozowanych w poprzednich rozdziałach niniejszego dokumentu. Wnioski z dokonanej analizy posłużyły do identyfikacji mocnych i słabych stron oraz czynników sukcesu w zakresie rewitalizacji w Gminie Grodzisko Dolne.

Konsekwentne, przemyślane działania systemowe, wdrażane etapami, przy udziale społeczeństwa pozwolą na stopniową poprawę funkcjonowania całej przestrzeni na wszystkich płaszczyznach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Można zatem stwierdzić, że wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji brzmi następująco:

W 2030 roku obszar rewitalizacji stanowi istotny punkt rozwoju dla całej Gminy Grodzisko Dolne.
Obszar rewitalizacji posiada znaczące walory środowiskowe i wysoką jakość przestrzeni publicznej.
Skutecznie wyprowadzony z kryzysu negatywnych zjawisk, wykorzystujący swoje potencjały obszar rewitalizacji tworzy dodatkową przestrzeń do aktywizacji publicznej, społecznej i gospodarczej mieszkańców, podnosząc jego atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną oraz jakość i komfort życia społeczności lokalnej.

Wyznaczony obszar, w latach 2023-2030 zostanie poddany kompleksowej rewitalizacji w oparciu o szczegółowo zaplanowaną i skoordynowaną interwencję. Planowane efekty rewitalizacji zostaną uzyskane poprzez realizację zaplanowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wpisujących się w wyznaczone cele rewitalizacji. Należy również zaznaczyć, że wizja ma w tym przypadku charakter optymalny i została zbudowana na racjonalnych przesłankach pozwalających stwierdzić, że osiągnięcie zakładanej wizji jest możliwe do realizacji.

Stan docelowy obszarów zostanie osiągnięty na koniec obowiązywania niniejszego programu. Perspektywa roku 2030 koresponduje również z datą wyznaczającą możliwość absorpcji środków unijnych z perspektywy 2021-2027. Wizja jako stan docelowy odnosi się zatem w dużej mierze do konkretnych przemian społeczno-gospodarczych, które są pożądane i zostaną osiągnięte dzięki wdrożeniu „Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030".

Obszar objęty rewitalizacją po przeprowadzeniu zaplanowanych procesów, zostanie efektywnie przeobrażony zarówno społecznie, przestrzennie, jak i gospodarczo uzyskując naturalną funkcjonalność oraz użyteczność publiczną. Odnowiona zabudowa i wyposażona w niezbędną infrastrukturę przestrzeń miejscowości, wzmocni odczuwaną przez mieszkańców jakość życia oraz korzystnie wpłynie na atrakcyjność zarówno turystyczną, jak i gospodarczą oraz osiedleńczą obszarów zdegradowanych. Przestrzenie publiczne, które będą stanowić miejsce spotkań społeczności lokalnej i integracji międzypokoleniowej. Co bardzo istotne, w wyniku działań rewitalizacyjnych, zmianie ulegnie również wizerunek obszaru. Będzie on postrzegany jako miejsce tętniące życiem, z bogatą ofertą kulturową oraz bazą turystyczno-rekreacyjną.

Na zrewitalizowanych terenach zmniejszy się poziom wykluczenia społecznego, a zjawiska stygmatyzujące środowiska defaworyzowane zastąpi inicjatywa gospodarcza, silne poczucie wspólnoty lokalnej oraz aktywna postawa obywatelska. W efekcie działań rewitalizacyjnych ograniczone zostaną problemy społeczne, których szczególna koncentracja występuje w zdelimitowanym obszarze. Wsparciem dla tego procesu będą działania na rzecz przeciwdziałania procesom wykluczenia i marginalizacji społecznej, wynikających m.in. z ubóstwa i bezrobocia, służące włączeniu tych osób w różne wymiary życia społecznego.

Istotnym elementem wynikającym z przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych będzie zwiększony poziom dostępności oraz jakości świadczonych usług publicznych (zwłaszcza wychowawczych, kulturalnych, sportowych i rekreacyjno-wypoczynkowych) dla mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wśród efektów realizacji zamierzeń Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 ważne miejsce zajmują również inicjatywy dotyczące poprawy dostępności oraz jakości infrastruktury społecznej (w tym infrastruktury oświatowej). Związane są one również z poprawą warunków edukacyjnych, mającą wpływ na poziom kształcenia, a następnie dostęp do rynku pracy.

5.2. Cele rewitalizacji i kierunki działań

W nawiązaniu do sformułowanej wizji, zaproponowano pięć Celów Strategicznych oraz uszczegóławiających je Kierunków Działań. Cele rewitalizacji zostały określone w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym oraz technicznym. Są ze sobą wyraźnie skorelowane i tworzą spójny katalog. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im Kierunki Działań mają służyć eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk, na obszarze rewitalizacji znajdującym się w stanie kryzysowym.

Cele rewitalizacji opisują przejście od sytuacji wyjściowej do sytuacji pożądanej. Odpowiadają one na potrzeby i potencjały rewitalizacyjne zidentyfikowane na etapie diagnostycznym. Identyfikacja kluczowych zmian niezbędnych do realizacji założonych celów rewitalizacji pozwoli na określenie najważniejszych kierunków działań, a następnie instrumentów realizacyjnych (w tym przedsięwzięć rewitalizacyjnych).

Należy również zaznaczyć, że Gminny Program Rewitalizacji jest skierowany do różnych grup interesariuszy. Stanowi on odpowiedź na rzeczywiste problemy oraz potrzeby rewitalizacyjne, które zostały zidentyfikowane w trakcie procesu diagnostycznego w ramach programowania rewitalizacji. Potencjały i aspiracje lokalnych grup interesariuszy również zostały uwzględnione w procesie doprecyzowania Celów Strategicznych GPR.

Struktura celów w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 tworzy logicznie powiązany, spójny system odpowiadający na poszczególne obszary problemowe. Realizacja zaplanowanych Kierunków Działań powinna zapewniać osiąganie celów strategicznych wskazanych w ramach obszarów: społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-funkcjonalnego oraz technicznego. Należy również zaznaczyć, że Kierunki Działań planowane w ramach poszczególnych celów wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Niejednokrotnie będą mogły zostać zrealizowane dzięki zintegrowanym projektom wzmacniając tym samym możliwość uzyskania efektu synergii.

Rysunek 4 - Schemat struktury GPR w zakresie wizji, celów i kierunków działań

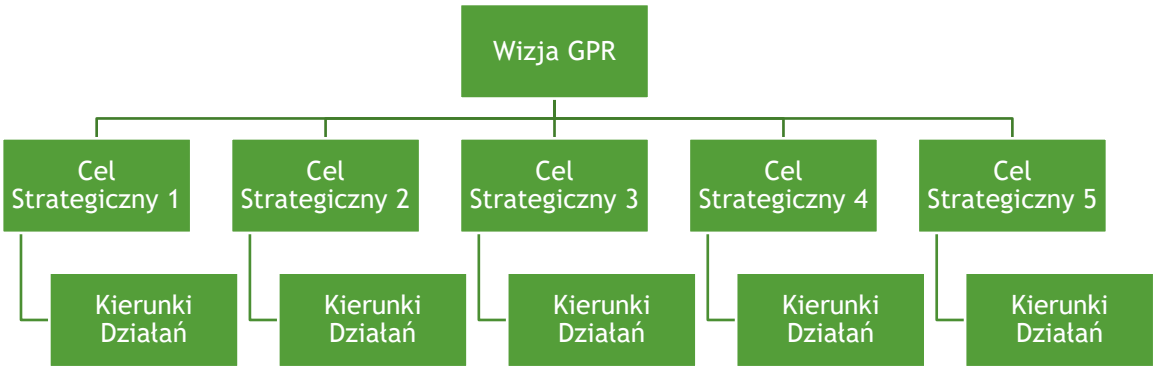

Źródło: Opracowanie własne

Cele rewitalizacji możemy podzielić na cele występujące w poszczególnych obszarach, które poddawane były wyczerpującej diagnozie:

a) obszar społeczny,

b) obszar gospodarczy,

c) obszar środowiskowy,

d) obszar techniczny,

e) obszar przestrzenno-funkcjonalny.

Poniższa tabela zawiera zestawienie Celów Strategicznych oraz przypisanych do nich Kierunków Działań. Oznaczają one zakres niezbędnych interwencji, które powinny być podejmowane wspólnie przez samorząd oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co należy zrobić?", aby w ramach wybranych obszarów problemowych osiągnąć założone Cele Strategiczne. Kierunki Działań (wdrażane poprzez przedsięwzięcia rewitalizacyjne) będą podstawą realizacji postanowień programu. Wskazanie Kierunków Działań lub tam, gdzie to jest możliwe, konkretnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest zatem bardzo istotnym elementem prac.

Niniejszym rozdział przedstawia cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązanych z realizacją właściwego programu.

Tabela 20 – Cele Strategiczne i Kierunki Działań GPR

Cel Strategiczny	Kierunki działań
1. Poprawa warunków i jakości życia społeczności lokalnej	1.1. Zwiększenie liczby ludności i poprawa struktury wieku społeczeństwa. 1.2. Poprawa aktywności społecznej mieszkańców w zakresie oddolnych inicjatyw. 1.3. Przeciwdziałanie problemom społecznym (jak np. alkoholizm, bezrobocie, ubóstwo). 1.4. Włączenie społeczne osób ze szczególnymi potrzebami. 1.5. Poprawa bezpieczeństwa publicznego. 1.6. Wzmocnienie tożsamości lokalnej i kulturowej oraz wzrost poziomu integracji społecznej mieszkańców. 1.7. Zapewnienie odpowiedniego poziomu i jakości edukacji oraz opieki nad dziećmi.
2. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększenie aktywności gospodarczej mieszkańców	2.1. Wspieranie inicjatyw w zakresie wzmacniania aktywności gospodarczej mieszkańców. 2.2. Poprawa warunków i sytuacji na lokalnym rynku pracy, w tym również dla osób wykluczonych. 2.3. Podejmowanie działań w zakresie promocji gospodarczej obszaru. 2.4. Tworzenie odpowiednich warunków do rozwijania inicjatyw gospodarczych.

3. Poprawa stanu środowiska naturalnego	3.1. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych w środowisku naturalnym. 3.2. Podejmowanie inicjatyw z zakresu ochrony środowiska naturalnego i ograniczania niskiej emisji. 3.3. Zagospodarowanie terenów zdegradowanych na cele rekreacyjne, turystyczne i sportowe. 3.4. Termomodernizacja obiektów i promowanie rozwiązań wykorzystujących OZE. 3.5. Przeciwdziałanie zagrożeniom wynikającym ze środowiska naturalnego (burze, powodzie itp.)
4. Poprawa jakości technicznej infrastruktury	4.1. Poprawa warunków mieszkaniowych społeczeństwa. 4.2. Rozwój i modernizacja infrastruktury drogowej i komunikacyjnej. 4.3. Dostosowanie infrastruktury gminnej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. 4.4. Rozwój i modernizacja infrastruktury komunalnej.
5. Poprawa jakości przestrzeni oraz rozwój funkcjonalności infrastruktury	5.1. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych. 5.2. Likwidacja barier przestrzennych oraz architektonicznych. 5.3. Rozszerzenie oferty spędzania wolnego czasu. 5.4. Rozwój infrastruktury funkcjonalnej w zakresie edukacji, kultury i opieki społecznej. 5.5. Odpowiednie wykorzystanie zasobów kulturowych i turystycznych obszaru.

Źródło: Opracowanie własne

5.3. Mechanizmy integrowania działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Grodzisko dolne na lata 2023-2030 wskazuje działania i przedsięwzięcia rewitalizacyjne w sposób kompleksowy w ramach każdego z obszarów diagnostycznych: społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzenno-funkcjonalnego i technicznego. Związek między przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi, celami i kierunkami działań jest czytelny i widoczny. Działania i przedsięwzięcia połączone są na każdym z poziomów: koncepcyjnym, organizacyjnym, czasowym, finansowym, promocyjnym.

W dokumencie zastosowano czytelną hierarchię, pozwalającą nie tylko przyporządkować dane działanie rewitalizacyjne do konkretnego celu rewitalizacji oraz kierunku działań, ale też określić sposób, w jaki dane działanie jest umocowane w harmonogramie rzeczowo-finansowym. Jednak proces rewitalizacji będzie realizowany zarówno z wykorzystaniem działań inwestycyjnych jak i działań miękkich. Będą się one wzajemnie uzupełniać, pozwalając tym samym na osiągnięcie efektu synergii, polegający na wystąpieniu wzmacniającego efekty podejmowanych działań sprzężenia zwrotnego.

Dzięki takiemu podejściu realizacja celów rewitalizacji jest więc dużo bardziej skuteczna. Warto jednak zaznaczyć, że komplementarność działań nie jest

samoistnym celem rewitalizacji. Rewitalizacja musi składać się z przedsięwzięć odpowiednio dobranych w stosunku do zdiagnozowanych potrzeb i potencjałów obszaru, które będą trafne w stosunku do faktycznych beneficjentów rewitalizacji. Takie przedsięwzięcia, wskazano w niniejszym dokumencie.

W praktyce sposobem na uzyskanie tego typu integracji działań jest zapewnienie im komplementarności w kilku aspektach jednocześnie: przestrzennym, problemowym, proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym oraz w aspekcie źródeł finansowania.

Rysunek 5 - Schemat komplementarności działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Źródło: Opracowanie własne

Komplementarność przestrzenna, pojawia się przede wszystkim jako skoncentrowanie działań na uprzednio zdelimitowanym obszarze rewitalizacji. Zaplanowane przedsięwzięcia mają również na celu zapobieganie przenoszeniu problemów poza obszar rewitalizacji. Projekty są odpowiedzią na główne problemy dla tego terenu. Dzięki ich realizacji wystąpią pozytywne skutki widoczne na całym obszarze, ponieważ wiele z nich dotyczy działań podejmowanych dla miejsc lub obiektów użyteczności publicznej, przez co korzystać z nich będą mogli mieszkańcy obszaru, jak i gminy.

Komplementarność problemowa, występuje w momencie wzajemnego uzupełniania się projektów przedstawionych w niniejszym dokumencie w zakresie zidentyfikowanych problemów lub grup problemów. Wzajemnie dopełnianie tematyczne przedsięwzięć sprawia, że program rewitalizacji będzie oddziaływał na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, ekonomicznym, przestrzennym, środowiskowym, kulturowym, technicznym), a tym

samym będzie wpływać kompensująco albo naprawczo na zjawiska, zdiagnozowane w gminie Grodzisko Dolne jako kryzysowe. Cele rewitalizacji oraz kierunki działań pokazują jakie efekty zamierza osiągnąć gmina poprzez realizację procesu. Warto zauważyć, że w wielu punktach wykazują one komplementarność problemową, która jest bardzo istotna w procesie rewitalizacyjnym.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna sprawia, że wymagania wobec wszystkich przedsięwzięć są jednakowe. Każdy projekt musi spełnić odpowiednie procedury weryfikacyjne, aby mógł zostać zrealizowany. Dodatkowo, jest ona widoczna również w zakresie formalności związanych z wdrażaniem procesów rewitalizacyjnych (systemu zarządzania, monitorowania postępów realizacji programu i aktualizacji). Wszystkie projekty podlegają tym samym procedurom na każdym etapie prac, co pozwala na zachowanie komplementarności pomiędzy nimi. System zarządzania realizacją GPR, powinien pozwolić na efektywne współdziałanie różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur, również w zakresie systemu zarządzania realizacją GPR.

Komplementarność międzyokresowa, dotyczy spójności czasowej w realizacji zaplanowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Każdy z projektów jest elementem przemyślanej interwencji, która w określonej sekwencji działań prowadzi do osiągnięcia celów, a następnie realizacji wizji dotyczącej obszaru rewitalizacji. Warto również zaznaczyć, że wszystkie w dokumencie działania zostały osadzone w perspektywie do 2030 roku. Co jednocześnie odpowiada okresowi umożliwiającemu realizację zadań z wykorzystaniem środków unijnych w obecnej perspektywie finansowej Unii Europejskiej.

Komplementarność źródeł finansowania oznacza, że w niniejszym programie została ona zapewniona przez dokładne określenie oraz łączenie różnych źródeł finansowania przewidzianych przedsięwzięć. Możemy tutaj odnaleźć zarówno projekty współfinansowane przez sektor prywatny jak i publiczny, środki osób/podmiotów indywidualnych, sektora pozarządowego, jak i środki publiczne – gminne oraz środki europejskie. Najistotniejszą rolę przypisuje się środkom zewnętrznym, które planowane są do pozyskania w formie dotacji, w tym w szczególności z:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Europejskiego Funduszu Społecznego,
- Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,

W ramach wszystkich przedsięwzięć z listy przedsięwzięć podstawowych, określono indykatywne ramy finansowe, w tym kwoty finansowania dla każdego z nich. Natomiast dla przedsięwzięć dodatkowych, określono szacunkowe kwoty finansowania projektów.

6. OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Niniejszy rozdział zawiera wymagany ustawowo opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych, w szczególności o charakterze społecznym oraz gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym. Projekty zostały podzielone na dwie główne grupy: projekty podstawowe i projekty uzupełniające. Grupy te tworzą przedsięwzięcia wskazane przez Gminę Grodzisko Dolne do realizacji w ramach zadań własnych samorządu. Zestawienie zostanie uzupełnione o przedsięwzięcia rewitalizacyjne zgłoszone przez lokalnych interesariuszy w ramach otwartego naboru, który odbędzie się jednocześnie z procesem konsultacji społecznych dokumentu.

Rysunek 6 - Schemat struktury przedsięwzięć rewitalizacyjnych

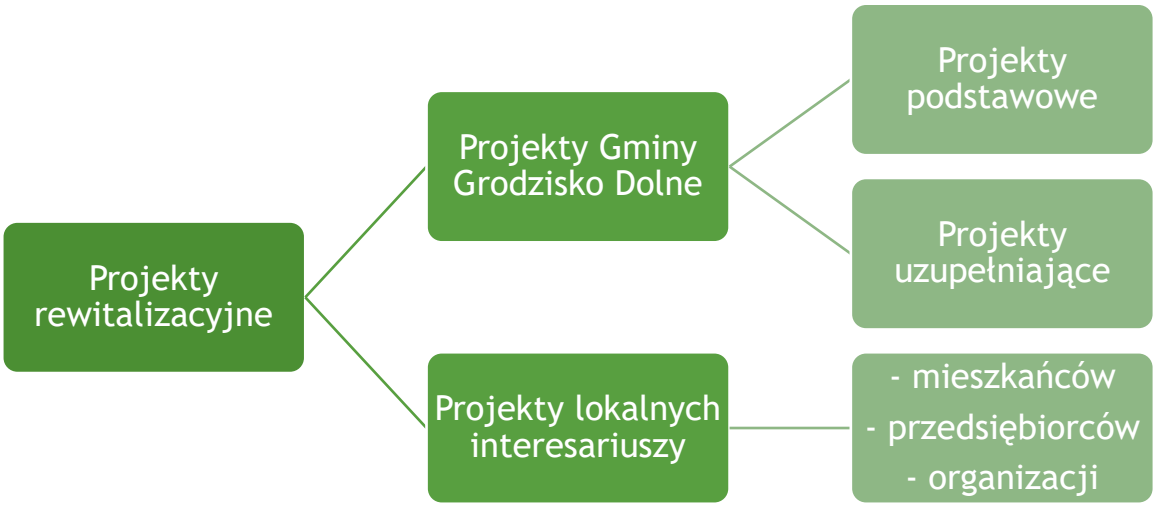

Źródło: Opracowanie własne

Lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, wraz z ich opisami zawiera w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji, opis działań zapewniających dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w zakresie możliwym do wskazania na dzień opracowania dokumentu.

Należy zatem stwierdzić, że dokument zawiera listę projektów realizujących cele, jakie mają być zrealizowane w ramach IIT, wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami.

Tabela 21 - Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych - projekty podstawowe

Numer	1	
Nazwa przedsięwzięcia	Budowa przedszkola w Grodzisku Dolnym	
Powiązanie z celami GPR	1.7. Zapewnienie odpowiedniego poziomu i jakości edukacji oraz opieki nad dziećmi; 2.2. Poprawa warunków i sytuacji na lokalnym rynku pracy, w tym również dla osób wykluczonych. 3.6. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych w środowisku naturalnym. 3.7. Podejmowanie inicjatyw z zakresu ochrony środowiska naturalnego i ograniczania niskiej emisji. 3.8. Zagospodarowanie terenów zdegradowanych na cele rekreacyjne, turystyczne i sportowe. 4.3. Dostosowanie infrastruktury gminnej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. 4.4. Rozwój i modernizacja infrastruktury komunalnej. 5.6. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych. 5.7. Likwidacja barier przestrzennych oraz architektonicznych. 5.8. Rozszerzenie oferty spędzania wolnego czasu. 5.9. Rozwój infrastruktury funkcjonalnej w zakresie edukacji, kultury i opieki społecznej.	
Wymiar przedsięwzięcia	**społeczny**	TAK
	gospodarczy	TAK
	środowiskowy	TAK
	techniczny	TAK
	przestrzenno-funkcjonalny	TAK
Podmiot realizujący	Gmina Grodzisko Dolne	
Partnerzy	Sołectwo Grodzisko Dolne	
Miejsce realizacji	Sołectwo Grodzisko Dolne	
Grupa docelowa	Mieszkańcy Gminy Grodzisko Dolne	
Zakres realizowanych zadań	Wybudowanie nowego przedszkola na działce obok Urzędu Gminy, dostosowanego infrastrukturalnie, przestrzennie i technicznie do wymogów, jakim powinny odpowiadać budynki użyteczności publicznej służących wychowaniu i nauce dzieci, odpowiadającego wymogom dbania o środowisko naturalne, wyposażonego w OZE.	
Działania wspierające dostępność	Dostosowanie budynku i otoczenia do potrzeb dzieci i osób ze szczególnymi potrzebami poprzez budowę obiektu spełniającego wszystkie normy odnoszące się do tych kategorii osób, z parkingiem, placem zabaw, ścieżkami, ławeczkami, oświetleniem i zagospodarowaniem zieleńców wokół budynku.	
Okres realizacji	2023-2027	
Wartość	4 mln złotych	

Źródła finansowania	Dofinansowanie zewnętrzne (unijne) 85% - 3 400 000,00 zł Udział własny 15% - 600 000,00 zł			
Wskaźniki monitoringowe		**Jednostka miary**	**Oczekiwany trend**	**Źródło danych**
Liczba budynków dostosowanych do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym		szt.	↗	Dane JST
Liczba zmodernizowanych lub przebudowanych budynków i miejsc użyteczności publicznej		szt.	↗	Dane JST
Efekty realizacji projektu	Poprawa aktywności społecznej mieszkańców w zakresie oddolnych inicjatyw. Włączenie społeczne osób ze szczególnymi potrzebami. Poprawa warunków i sytuacji na lokalnym rynku pracy, w tym również dla osób wykluczonych. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych w środowisku naturalnym. Zagospodarowanie terenów zdegradowanych na cele edukacji, opieki i wychowania dzieci. Termomodernizacja obiektów i promowanie rozwiązań wykorzystujących OZE. Dostosowanie infrastruktury gminnej do potrzeb i oczekiwań społeczeństwa, w szczególności rodziców i dzieci.			

Numer	2	
Nazwa przedsięwzięcia	Zagospodarowanie terenu przy Zespole Szkół im. JPII w Grodzisku Dolnym wraz z rozbudową obiektu	
Powiązanie z celami GPR	1.7. Zapewnienie odpowiedniego poziomu i jakości edukacji oraz opieki nad dziećmi; 3.9. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych w środowisku naturalnym. 3.10. Podejmowanie inicjatyw z zakresu ochrony środowiska naturalnego i ograniczania niskiej emisji. 3.11. Zagospodarowanie terenów zdegradowanych na cele rekreacyjne, turystyczne i sportowe. 4.3. Dostosowanie infrastruktury gminnej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. 4.4. Rozwój i modernizacja infrastruktury komunalnej. 5.10. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych. 5.11. Likwidacja barier przestrzennych oraz architektonicznych. 5.12. Rozszerzenie oferty spędzania wolnego czasu. 5.13. Rozwój infrastruktury funkcjonalnej w zakresie edukacji, kultury i opieki społecznej.	
	społeczny	**Tak**

Wymiar przedsięwzięcia	**gospodarczy**	**Nie**
	środowiskowy	**Tak**
	techniczny	**Tak**
	przestrzenno-funkcjonalny	**Tak**
Podmiot realizujący	Gmina Grodzisko Dolne	
Partnerzy	Zespół Szkół in. JPII w Grodzisku Dolnym, Sołectwo Grodzisko Dolne	
Miejsce realizacji	Sołectwo Grodzisko Dolne, teren przylegający bezpośrednio do budynku Zespołu Szkół im. JPII	
Grupa docelowa	Mieszkańcy Gminy Grodzisko Dolne ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży oraz rodziców,	
Zakres realizowanych zadań	Rewitalizacji poddany zostanie teren wokół Zespołu Szkół im. JPII oraz sam budynek szkoły, który zostanie wyposażony w elementy infrastruktury dostosowane do osób ze szczególnymi potrzebami. Wokół budynku zostanie utwardzony plac pod miejsca parkingowe oraz ulegnie zmianie/przebudowie komunikacja wokół budynku szkoły. Za budynkiem powstanie miejsce do aktywnego wypoczynku i uprawiania sportu, rozrywki i rekreacji dla dzieci i młodzieży: skate park, plac zabaw, ogrody sensoryczne. Doposażone zostanie także miasteczko ruchu drogowego, znajdujące się przy szkole. **Pozwoli to na:** - stworzenie dogodnych warunków dla dzieci, młodzieży, osób starszych a w szczególności z niepełnosprawnością, - integracji międzypokoleniowej , - poprawę jakości życia na wsi. Zagospodarowanie terenu zakłada prowadzenie działań o charakterze społecznym (kulturalnym, integracyjnym, aktywizującym mieszkańców).	
Działania wspierające dostępność	Zapewnienie dostępu do obiektu wszystkim osobom z niepełnosprawnościami poprzez: - budowę miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych, - budowę podjazdów i chodników, - projektowanie przestrzeni publicznej z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami.	
Okres realizacji	do 2027 roku	
Wartość	4 000 000,00 zł	
Źródła finansowania	85% dofinansowanie – 3 400 000,00 zł 15% wkład własny – 600 000,00 zł	

Wskaźniki monitoringowe	**Jednostka miary**	**Oczekiwany trend**	**Źródło danych**
Liczba miejsc dostosowanych do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	szt.	↗	Dane JST
Liczba zmodernizowanych lub przebudowanych	szt.	↗	Dane JST

budynków i miejsc użyteczności publicznej			
Efekty realizacji projektu	Dzięki realizacji projektu nastąpi - poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci, młodzieży, seniorów i dorosłych. - zaspokojenie potrzeb kulturalnych, rekreacyjnych i spotkań międzysąsiedzkich. - wzrost integracji społeczności lokalnej, w tym włączenie społeczne osób ze szczególnymi potrzebami. - poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej i samego obiektu szkoły, - utworzenie przestrzeni publicznej dostępnej, pozbawionej barier, dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami		

Numer	3	
Nazwa przedsięwzięcia	Rozbudowa PSZOK	
Powiązanie z celami GPR	2.2. Poprawa warunków i sytuacji na lokalnym rynku pracy, w tym również dla osób wykluczonych. 2.4. Tworzenie odpowiednich warunków do rozwijania inicjatyw gospodarczych. 3.12. Podejmowanie inicjatyw z zakresu ochrony środowiska naturalnego i ograniczania niskiej emisji. 4.4. Rozwój i modernizacja infrastruktury komunalnej. 5.1. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych. 5.2. Likwidacja barier przestrzennych oraz architektonicznych.	
Wymiar przedsięwzięcia	**społeczny**	NIE
	gospodarczy	TAK
	środowiskowy	TAK
	techniczny	TAK
	przestrzenno-funkcjonalny	TAK
Podmiot realizujący	Gmina Grodzisko Dolne	
Partnerzy	Sołectwo Grodzisko Dolne, Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Grodzisku Dolnym	
Miejsce realizacji	Sołectwo Grodzisko Dolne	
Grupa docelowa	Mieszkańcy Gminy Grodzisko Dolne	
Zakres realizowanych zadań	PSZOK w obecnej formie funkcjonuje od 2019 roku i wielokrotnie okazywało się, że jego wydajność nie jest wystarczająca. Projekt rozbudowy ma polegać na zagospodarowaniu działki sąsiadującej poprzez wyposażenie jej w infrastrukturę do segregacji i recyklingu odpadów w celu ich ponownego wykorzystania. Dodatkowo niezbędny będzie zakup pojazdów i urządzeń do zbiórki odpadów komunalnych.	

Działania wspierające dostępność	Nowowybudowana infrastruktura będzie pozbawiona barier architektonicznych, na miejscu zostaną wydzielone miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych a budynek administracyjny zostanie doposażony w urządzenia wspomagające osoby z niepełnosprawnościami, np. w pętle indukcyjną i dzwonek do przywoływania obsługi.		
Okres realizacji	do 2027 roku		
Wartość	10 mln zł		
Źródła finansowania	85% dofinansowanie – 8 500 000,00 zł 15% wkład własny – 1 500 000,00 zł		
Wskaźniki monitoringowe	**Jednostka miary**	**Oczekiwany trend**	**Źródło danych**
Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów.	szt.	↗	Dane JST
Efekty realizacji projektu	W rezultacie realizacji inwestycji powstanie obiekt wysokiej jakości, dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, który realizuje zadania związane z ochroną środowiska. Rozbudowa obiektu pozwoli na rozwój i modernizacje infrastruktury komunalnej. Zwiększenie wydajności PSZOK wpłynie również korzystnie na aspekty związane z rozwojem inicjatyw gospodarczych.		

Numer	4
Nazwa przedsięwzięcia	Zagospodarowanie terenu przy zbiorniku „Czyste” w Grodzisku Dolnym
Powiązanie z celami GPR	1.4. Włączenie społeczne osób ze szczególnymi potrzebami. 1.5. Poprawa bezpieczeństwa publicznego. 1.6. Wzmocnienie tożsamości lokalnej i kulturowej oraz wzrost poziomu integracji społecznej mieszkańców. 2.1. Wspieranie inicjatyw w zakresie wzmacniania aktywności gospodarczej mieszkańców. 2.2. Poprawa warunków i sytuacji na lokalnym rynku pracy, w tym również dla osób wykluczonych. 2.3. Podejmowanie działań w zakresie promocji gospodarczej obszaru. 2.4. Tworzenie odpowiednich warunków do rozwijania inicjatyw gospodarczych 3.1. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych w środowisku naturalnym. 3.2. Podejmowanie inicjatyw z zakresu ochrony środowiska naturalnego i ograniczania niskiej emisji. 3.3. Zagospodarowanie terenów zdegradowanych na cele rekreacyjne, turystyczne i sportowe. 4.3. Dostosowanie infrastruktury gminnej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. 5.1. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych.

	5.2. Likwidacja barier przestrzennych oraz architektonicznych. 5.3. Rozszerzenie oferty spędzania wolnego czasu. 5.5. Odpowiednie wykorzystanie zasobów kulturowych i turystycznych obszaru.	
Wymiar przedsięwzięcia	**społeczny**	TAK
	gospodarczy	TAK
	środowiskowy	TAK
	techniczny	TAK
	przestrzenno-funkcjonalny	TAK
Podmiot realizujący	Gmina Grodzisko Dolne	
Partnerzy	Sołectwo Grodzisko Dolne	
Miejsce realizacji	Sołectwo Grodzisko Dolne	
Grupa docelowa	Mieszkańcy Gminy Grodzisko Dolne, turyści	
Zakres realizowanych zadań	Celem projektu jest podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych i stworzenie infrastruktury do uprawiania szeroko pojętej turystyki: wypoczynkowej, krajoznawczej oraz sportowej. W ramach zadania zostanie zagospodarowany teren wokół zbiornika wodnego „Czyste" poprzez: - stworzenie strefy funkcjonalnej kempingowej/ obsługi kamperów i pola namiotowego poszerzających bazę noclegową - budowę sanitariatów - budowę placu zabaw i boiska - budowę mola - budowę ciągów komunikacyjnych, tj. deptaka i utwardzeń niezbędnych do zachowania odpowiedniej komunikacji - budowę oświetlenia wokół zbiornika i przy drodze gminnej otaczającej zbiornik - urządzenia małej architektury, m.in. ławki, kosze na śmieci, miejsce na ognisko itp. - nasadzenia zieleni urządzonej - budowę ścieżki rowerowej przy drodze gminnej otaczającej zalew „Czyste" od wjazdu z drogi powiatowej w Grodzisku Dolnym oraz drodze wewnętrznej aż do ponownego wyjazdu na drogę powiatową w m-ci Laszczyny.	
Działania wspierające dostępność	Usunięcie barier architektonicznych poprzez budowę chodników oraz utworzenie i oznakowanie miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych, budynek sanitarno – socjalny zostanie przystosowany do wymogów osób z niepełnosprawnościami.	
Okres realizacji	do 2028 roku	
Wartość	10 mln zł	
Źródła finansowania	85% dofinansowanie – 8 500 000,00 zł 15% wkład własny – 1 500 000,00 zł	

Wskaźniki monitoringowe	Jednostka miary	Oczekiwany trend	Źródło danych
Liczba nowych/przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	↗	Dane JST
Efekty realizacji projektu	Dzięki realizacji projektu powstanie miejsce integracji społeczności lokalnej służące do aktywnego wypoczynku, atrakcyjne turystycznie. Inwestycja wpłynie korzystnie na rozwój turystyczny gminy co przełoży się na wzrost ekonomiczny będący wynikiem tworzenia nowych działalności gospodarczych w sferze gastronomii i miejsc noclegowych. Rewitalizacja przedmiotowego obszaru pozwoli na stworzenie wysokiej jakości, dostępnej przestrzeni publicznej i zdecydowanie rozszerzy ofertę spędzania wolnego czasu. Teren będzie monitorowany, co zapewni bezpieczeństwo osobom korzystającym z powstałej infrastruktury.		

Numer	5	
Nazwa przedsięwzięcia	Utworzenie ZIELONEJ ŚIECI SZLAKÓW I ŚCIEŻEK ROWEROWYCH na terenie Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego – pętla nr 2	
Powiązanie z celami GPR	1.7. Włączenie społeczne osób ze szczególnymi potrzebami. 1.8. Poprawa bezpieczeństwa publicznego. 1.9. Wzmocnienie tożsamości lokalnej i kulturowej oraz wzrost poziomu integracji społecznej mieszkańców. 2.1. Wspieranie inicjatyw w zakresie wzmacniania aktywności gospodarczej mieszkańców. 2.2. Poprawa warunków i sytuacji na lokalnym rynku pracy, w tym również dla osób wykluczonych. 2.3. Podejmowanie działań w zakresie promocji gospodarczej obszaru. 2.4. Tworzenie odpowiednich warunków do rozwijania inicjatyw gospodarczych 3.4. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych w środowisku naturalnym. 3.5. Podejmowanie inicjatyw z zakresu ochrony środowiska naturalnego i ograniczania niskiej emisji. 3.6. Zagospodarowanie terenów zdegradowanych na cele rekreacyjne, turystyczne i sportowe. 4.3. Dostosowanie infrastruktury gminnej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. 5.4. Tworzenie wysokiej jakości, dostępnych przestrzeni publicznych. 5.5. Likwidacja barier przestrzennych oraz architektonicznych. 5.6. Rozszerzenie oferty spędzania wolnego czasu. 5.6. Odpowiednie wykorzystanie zasobów kulturowych i turystycznych obszaru.	
Wymiar przedsięwzięcia	**społeczny**	TAK
	gospodarczy	TAK

	środowiskowy	TAK
	techniczny	TAK
	przestrzenno-funkcjonalny	TAK
Podmiot realizujący	Lider: Powiat Leżajski	
Partnerzy	Partnerzy: Miasto Leżajsk, Gmina Grodzisko Dolne, Gmina Tryńcza	
Miejsce realizacji	Sołectwo Grodzisko Dolne	
Grupa docelowa	Mieszkańcy Gminy Grodzisko Dolne, turyści	
Zakres realizowanych zadań	Projekt ma na celu utworzenie pętli nr 2 w ramach sieci szlaków i ścieżek rowerowych na terenie Powiatu Leżajskiego co przyczyni się do podniesienia atrakcyjności turystycznej i kulturalnej regionu oraz promocji unikalnych zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego. Orientacyjny przebieg pętli 2: Leżajsk (okolice i wzdłuż rzeki San) - Giedlarowa - Grodzisko Dolne – Tryńcza (wzdłuż rzeki Wisłok). W ramach projektu, każda JST będzie odpowiadała za realizację zadań inwestycyjnych na swoim terenie. Większość prac w zakresie utworzenie ZIELONEJ ŚIECI SZLAKÓW i ŚCIEŻEK ROWEROWYCH będzie polegała na adaptacji istniejących ciągów pieszo – jezdnych, oznakowania oraz infrastruktury towarzyszącej zgodnie ze standardami tworzenia ścieżek rowerowych określonymi w Regionalnej Polityce Rowerowej Województwa Podkarpackiego. W ramach projektów przewiduje się m.in. budowę infrastruktury rowerowej, która uzupełniając istniejący system ścieżek rowerowych oraz poprzez odpowiednie oznakowanie całości stworzy szlak. mający na celu podniesienie atrakcyjności turystycznej i pokazanie walorów LOF. Nastąpi uzupełnienie istniejących szlaków rowerowych w taki sposób, aby możliwe było połączenie rowerowe między gminami. Dlatego też, na różnych odcinkach szlaku planuje się m.in. budowę dróg dla rowerów (ścieżek rowerowych) o różnym o charakterze i nawierzchni: utwardzonej ulepszonej, utwardzonej nieulepszonej i gruntowej wraz z urządzeniami, budowlami lub obiektami inżynierskimi przeznaczonymi do ruchu lub postoju rowerzystów oraz oznaczeń poziomych i pionowych jezdni jako element tras i szlaków rowerowych, wykonanie nasypów i nawierzchni szutrowej, oznakowanie wzdłuż dróg powiatowych i gminnych. Powstaną również na trasie elementy infrastruktury wykorzystujące odnawialne źródła energii (przy MOR).	
Działania wspierające dostępność	Usunięcie barier architektonicznych poprzez budowę ścieżek rowerowych oraz utworzenie i oznakowanie miejsc MOR, w tym dla osób z niepełnosprawnościami.	
Okres realizacji	do 2028 roku	
Wartość	15 mln zł	

Źródła finansowania	85% dofinansowanie – 12 750 000,00 zł 15% wkład własny – 2 250 000,00 zł		
Wskaźniki monitoringowe	**Jednostka miary**	**Oczekiwany trend**	**Źródło danych**
Liczba nowych/przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	↗	Dane JST
Efekty realizacji projektu	Efektem realizacji projektu będzie wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.		

Źródło: Opracowano przez Urząd Gminy Grodzisko Dolne

Powyższa tabela zawiera opis czterech głównych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wskazanych jako projekty podstawowe stanowiące odpowiedź na najważniejsze problemy rewitalizacyjne gminy. Wskazane projekty będą również uzupełnione poprzez projekty dodatkowe, opisane poniżej.

Tabela 22 - Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych - projekty uzupełniające

l.p.	Nazwa projektu	Opis projektu/Zakres rzeczowy	Wartość	Obszary GPR w których rozwiązuje problemy
1.	Rozbudowa Remizy OSP w Grodzisku Dolnym wraz z budową placu zabaw i budową chodnika od budynku Zespołu Szkół im. JPII do kompleksu sportowego „Orlik”.	Rozbudowa Remizy OSP w Grodzisku Nowym poprzez budowę nowego garażu dla pojazdów bojowych, nowej sali spotkań, budowę placu zabaw i parkingu dla samochodów osobowych obok remizy. Budowa chodnika od budynku Zespołu Szkół im. JPII do kompleksu sportowego „Orlik”.	3mln	społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny
2.	Budowa Miasteczka Ruchu Drogowego	Budowa miasteczka ruchu drogowego wraz z nasadzeniami, alejkami i obiektami małej architektury, w tym ogrodzenia, miejscami parkingowymi i dojściami do obiektu.	1,5mln	społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny, techniczny
3.	Zagospodarowanie działek budowlanych wokół Zbiornika Wodnego „Czyste”	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu i wyposażenie w niezbędną infrastrukturę, umożliwiającą jego zagospodarowanie w przyszłości.	1mln	społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny,
4.	Budowa i rozbudowa oświetlenia ulicznego na terenie sołectwa.	Budowa nowej infrastruktury sieciowej oświetlenia ulicznego i rozbudowa/wymiana dotychczasowej na nowoczesne energooszczędne systemy oświetlenia ulicznego	5mln	społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny,
5.	Rewitalizacja terenu po byłej oczyszczalni	Zagospodarowanie terenu po oczyszczalni ścieków przeznaczonej do likwidacji. Adaptacja obiektów na cele związane z działalnością gminnej spółki komunalnej, w tym pozyskanie i zakup technologii do przetwarzania osadów ściekowych	5mln	społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny,
6.	Rewitalizacja Zbiornika Wodnego „Czyste”	Odmulanie, żwirowanie, równanie, piaskowanie brzegów i dna jeziora.	10mln	społeczny, gospodarczy, przestrzenno-funkcjonalny

Źródło: Opracowano przez Urząd Gminy Grodzisko Dolne

7. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE

Do zbudowania szacunkowych ram finansowych wykorzystano informacje pochodzące z zestawienia zarówno projektów podstawowych, jak i uzupełniających. Informacje te dotyczą wartości poszczególnych zadań, źródeł ich finansowania, planowanego poziomu dofinansowania, źródła pochodzenia wkładu własnego (wkład publiczny lub prywatny).

Komplementarność finansowa GPR oznacza także zdolność łączenia prywatnych i publicznych źródeł finasowania. Stymulowanie zdolności inwestycyjnych na obszarze rewitalizacji ma kluczowe znaczenie dla dynamiki pożądanych zmian. Wydatki programu rewitalizacji finansowane ze środków publicznych będą wdrażane wraz z projektami realizowanymi ze środków prywatnych. Synergia między funduszami publicznymi i prywatnymi pozwoli na uzyskanie korzystnych efektów dźwigni finansowej na obszarze rewitalizacji.

Należy również zaznaczyć, że koordynacja środków programów operacyjnych w ramach polityki spójności UE ze środkami polityk i instrumentów krajowych jest konieczna dla realizacji zasady dodatkowości środków strukturalnych, która oznacza, że środki z funduszy nie mogą zastępować środków publicznych, przeznaczanych na prowadzenie krajowej polityki strukturalnej. Zatem istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć w ramach GPR powinny być środki własne gminy oraz środki krajowe.

W ramach funduszy unijnych, projekty wynikające z GPR będą finansowane w szczególności ze środków programów regionalnych zarówno z EFRR (Cel Polityki 5), jak i EFS+ (w przypadku finansowanie dotyczy komplementarnych działań miękkich w ramach CP4). Finansowanie w ramach środków polityki spójności będzie mogło być prowadzone zarówno w oparciu o dotacje, jak i o instrumenty zwrotne. Wsparcie w formie dotacji będzie możliwe między innymi dla projektów z dominującym wymiarem społecznym, obejmujących budynki użyteczności publicznej czy uwzględniających ochronę dziedzictwa narodowego. Istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie program regionalny Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027.

Tabela 23 - Szacunkowe ramy finansowe GPR

Źródło finansowania	Projekty podstawowe	Projekty uzupełniające
wkład własny gminy	6 450 000 zł	3 825 000 zł
zewnętrzne środki krajowe	-	-
środki europejskie – EFRR/EFS/FS	36 550 000 zł	21 675 000 zł
środki prywatne	-	-
środki z innych źródeł	-	-
RAZEM w GPR	43 000 000 zł	25 500 000 zł

Źródło: Opracowanie własne

Powyższe zestawienie szacunkowych ram finansowych ma na celu przedstawienie wielkości środków finansowych planowanych do pozyskania na realizację projektów, pochodzących z wielu różnych źródeł finansowania i udokumentowanie w ten sposób zachowania zasady komplementarności źródeł finansowania GPR oraz dodatkowości środków UE.

8. STRUKTURA ZARZĄDZANIA GPR

Niniejszy rozdział zawiera zwięzły opis struktury zarządzania realizacją Gminnego Programu Rewitalizacji, wskazanie kosztów tego zarządzania wraz z ramowym harmonogramem realizacji programu. Czytelne przedstawienie procedur i zasad realizacji dokumentu jest również podstawą jego komplementarności proceduralno-instytucjonalnej.

W programie rewitalizacji zaplanowano zarówno organizację pracy na poziomie gminy, jak i współpracę z partnerami społeczno-gospodarczymi czy innymi podmiotami publicznymi. Istotne jest zapewnienie efektywnego współdziałania różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójności procedur.

8.1. System realizacji GPR w gminie

Przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do prowadzenia rewitalizacji, a także jej prowadzenie w zakresie właściwości gminy są zadaniami własnymi gminy. W przypadku Gminy Grodzisko Dolne podjęto decyzję o zarządzaniu procesem rewitalizacji poprzez struktury własne.

Rysunek 7 - Struktura zarządzania GPR

Źródło: Opracowanie własne

Rewitalizacja to proces, w którym łączą się kompetencje wielu komórek urzędu gminy, innych jednostek i interesariuszy (mieszkańców, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych oraz innych uczestników). Przy koordynacji tak skomplikowanego procesu zaplanowanie odpowiedniej struktury zarządczej jest niezwykle istotne.

Rysunek 8 – Zakres zadań Koordynatora ds. rewitalizacji i Referatu inwestycji

Koordynator ds. rewitalizacji

1. Koordynuje prowadzenie procesu rewitalizacji.
2. Współpracuje i koordynuje przekazywanie danych między podmiotami zewnętrznymi, a komórkami organizacyjnymi Urzędu Gminy i jednostkami organizacyjnymi gminy.
3. Odpowiada za kontakt z podmiotami zewnętrznymi współpracującymi w procesie rewitalizacji z Urzędem Gminy.
4. Przekazuje na bieżąco informacje o realizacji procesu rewitalizacji Wójtowi Gminy i innym przełożonym.
5. Może zlecać przygotowanie dokumentów i materiałów niezbędnych do prac nad procesem rewitalizacji pracownikom Referatu inwestycji.
6. Organizuje i prowadzi działania edukacyjne i informacyjnerealizowanych w ramach procesu rewitalizacji, zgodnie z wymaganiami ustawy o rewitalizacji.
7. Koordynuje udział interesariuszy we wdrażaniu procesu rewitalizacji, w tym w ramach konsultacji społecznych.
8. Odpowiada za monitoring GPR

Referat inwestycji

1. Przygotowuje materiały niezbędne do opracowania i realizacji gminnego programu rewitalizacji.
2. Bierze udział w realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
3. Współpracuje z komórkami organizacyjnymi urzędu w zakresie przygotowania materiałów niezbędnych do prowadzenia procesu rewitalizacji.
4. Bierze czynny udziału w konsultacjach i warsztatach i spotkaniach związanych z tematyką rewitalizacji i wdrażaniem procesu rewitalizacji w gminie.
5. Wpółpracuje z interesariuszami zgłaszającymi swoje zainteresowanie współpraca i zaangażowaniem się w działania gminy.
6. Wykonuje zadania zlecone przez Koordynatora ds. rewitalizacji.
7. Gromadzi dane niezbędne do realizacji monitoringu GPR.
8. Poszukuje optymanlnych źródeł finansowania działań wskazanych w GPR

Źródło: Opracowanie własne

Dlatego też, Wójt Gminy Grodzisko Dolne jest odpowiedzialny za prowadzenie procesu rewitalizacji jako zadania własnego gminy. Zadanie to realizowane będzie przez Referat inwestycji w Urzędzie Gminy. Wśród pracowników Gminy, wyznaczony zostanie Koordynator ds. rewitalizacji, który będzie odpowiedzialny za roboczą realizację działań związanych z Gminnym Programem Rewitalizacji i integrację działań zaangażowanych podmiotów. Referat inwestycji stanowić będzie wsparcie

dla Koordynatora w zakresie realizacji zadań wskazanych w ramach GPR i organizacją procesu rewitalizacji.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w ramach zarządzania procesem rewitalizacji gmina planuje skupić się na realizowanych przedsięwzięciach, jednocześnie ograniczając koszty administracyjne. Nie planuje się zatrudniania nowych pracowników ds. rewitalizacji. Wszystkie zadania będą realizowane przez wyznaczonych pracowników urzędu w ramach ich obowiązków służbowych. Obsługa Komitetu Rewitalizacji będzie również realizowana siłami własnymi, przy wykorzystaniu zasobów administracyjnych gminy. Nie przewiduje się zatem, aby realizacja procesu rewitalizacyjnego spowodowała zwiększenie kosztów administracyjnych w urzędzie gminy.

W ramach GPR przewiduje się wyłącznie występowanie kosztów związanych z zaplanowanymi przedsięwzięciami (np. opracowanie dokumentacji, wniosków aplikacyjnych, opracowanie wymaganych analiz lub ekspertyz itp.)

8.2. Komitet Rewitalizacji

Komitet Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne, jest organem o charakterze społecznym, którego zadaniem głównym będzie sprawowanie nadzoru nad procesem rewitalizacji. Stanowi on forum współpracy i dialogu interesariuszy rewitalizacji z organami Gminy Grodzisko Dolne w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny procesu rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą dla Wójta Gminy.

Podstawowym zadaniem Komitetu Rewitalizacji będzie poznawanie opinii wszystkich grup interesariuszy i wypracowywanie akceptowalnych rozwiązań dla obszarów rewitalizacji. Komitet uprawniony jest do wyrażania opinii, stanowisk oraz rekomendowania rozwiązań w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji.

W skład Komitetu wejdą przedstawiciele interesariuszy rewitalizacji, w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji oraz inne podmioty, których udział jest uzasadniony z uwagi na realizowane zadania, w tym między innymi:

1) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczyści nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, społeczne inicjatywy mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
2) mieszkańcy gminy inni niż wymienieni w pkt 1;
3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;

5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
6) organy władzy publicznej;
7) podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Komitet powołany będzie w drodze Zarządzenia Wójta, na czas nieokreślony i będzie działał w sposób ciągły. Kandydaci na członków Komitetu wybrani zostaną w trybie otwartego naboru ogłoszonego maksymalnie w ciągu trzech miesięcy od daty przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji. Regulamin w sprawie określenia zasad wyznaczania składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne zostanie przyjęty Uchwałą Rady Gminy.

8.3. Harmonogram działań GPR

Harmonogram działań i realizacji przedsięwzięć Gminnego Programu Rewitalizacji stanowi istotny element systemu zarządzania procesem rewitalizacji w Gminie Grodzisko Dolne. Został on opracowany w oparciu o karty przedsięwzięć rewitalizacyjnych, analizy ekspertów, zapisy innych dokumentów strategicznych gminy oraz opinie mieszkańców udzielane w ramach konsultacji społecznych. Należy również zaznaczyć, że harmonogram ten został dostosowany do możliwości administracyjno-organizacyjnych oraz finansowych Gminy Grodzisko Dolne. Na pierwszym miejscu postawiono na działania najistotniejsze z punktu widzenia potrzeb rewitalizacyjnych, które zostały zidentyfikowane jako projekty podstawowe. Będą one tworzyć główną oś programu i w głównej mierze to właśnie te projekty przyczynią się do osiągnięcia większości z zakładanych celów. W dalszej kolejności znajdują się projekty dodatkowe oraz działania zaplanowane przez lokalnych interesariuszy procesu. Realizacja poszczególnych projektów rewitalizacyjnych będzie jednak uzależniona od możliwości pozyskania ich finansowania, a także możliwości włączenia partnerów społecznych i gospodarczych.

Tabela 24 – Harmonogram realizacji przedsięwzięć GPR

Zadanie:	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Budowa przedszkola w Grodzisku Dolnym								
Zagospodarowanie terenu przy Zespole Szkół im. JPII w Grodzisku Dolnym wraz z rozbudową obiektu								
Rozbudowa PSZOK								
Zagospodarowanie terenu przy zbiorniku „Czyste” w Grodzisku Dolnym								
Utworzenie ZIELONEJ SIECI SZLAKÓW I ŚCIEŻEK ROWEROWYCH na terenie Leżajskiego Obszaru Funkcjonalnego – pętla nr 2								

Źródło: Opracowanie własne

W celu zobrazowania harmonogramu wdrażania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 opracowano wykres Gantta, który doskonale sprawdza się w procesie zarządzania projektami. Uwzględniono w nim podział procesu na poszczególne działania oraz rozplanowano je w ramach perspektywy czasowej przewidzianej dla niniejszego dokumentu. Podstawowe przedsięwzięcia zostały zaplanowane do roku 2027. Takie podejście pozwoli na weryfikację i ewaluację założeń projektowych oraz ich wpływ na postanowienia dokumentu GPR. W przypadku identyfikacji braku odpowiedniego wpływu na obszar rewitalizacji, możliwe będzie uzupełnienie interwencji o działania dodatkowe.

9. MONITORING I EWALUACJA GPR

Niniejszy dokument, zgodnie z wymaganiami ustawowymi będzie podlegał monitoringowi i ewaluacji. Gminny Program Rewitalizacji zgodnie z art. 22 ustawy o rewitalizacji, podlega ocenie aktualności i stopnia realizacji, dokonywanej przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta co najmniej raz na 3 lata, zgodnie z systemem monitorowania i oceny określonym w tym programie.

Dlatego też, Gminny Program Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 został wyposażony w narzędzia umożliwiające ocenę postępów jego realizacji, które tworzą spójny system monitorowania i oceny. System monitorowania zarówno dostarcza danych do oceny skuteczności realizowanych działań, jak i ostrzega o konieczności dokonania modyfikacji GPR, poprzez dokonanie jego aktualizacji. System ten może działać tylko wtedy, gdy jest dwutorowy i obejmuje zarówno monitoring realizacji przedsięwzięć, jak i osiąganie celów GPR. W przypadku braku oczekiwanych zmian lub postępów należy podjąć działania naprawcze lub aktualizacyjne, które pozwolą lepiej realizować postanowienia GPR.

Ocena dokumentu sporządzona będzie przez Wójta Gminy Grodzisko Dolne, a następnie zaopiniowana przez Komitet Rewitalizacji oraz ogłoszona na stronie internetowej gminy w Biuletynie Informacji Publicznej. W przypadku stwierdzenia, że gminny program rewitalizacji wymaga zmiany, Wójt Gminy wystąpi do Rady Gminy z wnioskiem o jego zmianę, a w przypadku stwierdzenia osiągnięcia celów rewitalizacji, o uchylenie uchwały w sprawie gminnego programu rewitalizacji w całości albo w części.

Należy w tym miejscu również zaznaczyć, że zmiana gminnego programu rewitalizacji następuje w trybie, w jakim jest on uchwalany. Jednak nie wymaga ona uzyskania opinii instytucji, o których mowa w art. 17 ust. 2 pkt 4 ustawy o rewitalizacji, ani przeprowadzenia konsultacji społecznych, jeżeli nie dotyczy przedsięwzięć rewitalizacyjnych, oraz nie wymaga zmiany uchwały w sprawie Specjalnej Strefy Rewitalizacji.

9.1. Wskaźniki monitoringowe

Monitorowanie GPR polegać będzie na systematycznym gromadzeniu i analizowaniu wiarygodnych danych dotyczących wyznaczonych obszarów objętych działaniami rewitalizacyjnymi oraz formułowaniem na ich podstawie ocen skuteczności i efektywności tychże procesów. Prowadzone w ramach monitoringu czynności będą miały na celu przede wszystkim zapewnienie zgodności działań wynikających z programu względem przyjętych założeń, na tle zdiagnozowanej sytuacji problemowej. Proces monitorowania odnosi się zarówno do wskaźników, które pozwalają określić stan obszarów objętych rewitalizacją, tempo i kierunek zachodzących zmian w wymiarze ogólnym, jak również postęp w zakresie wdrażania poszczególnych projektów rewitalizacyjnych.

Poniżej przedstawiono wykaz wskaźników określających postęp w osiąganiu celów rewitalizacji wraz z odniesieniem do źródeł ich pomiaru. Wartość bazowa wskaźników określających postęp w osiąganiu celów rewitalizacji wynika z diagnozy obszaru rewitalizowanego. W ramach przyjętej metodologii monitoringu GPR, dla wskaźników nie wyznaczono wartości docelowej. Badana będzie ich zmiana w stosunku do wartości początkowej (wzrost lub spadek). Takie podejście pozwoli na optymalną obserwację zachodzących zmian. Obszarem badania wartości poszczególnych wskaźników, każdorazowo jest sołectwo Grodzisko Dolne.

Tabela 25 - Wskaźniki monitoringowe GPR

Cel	Wskaźnik monitoringowy	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Oczekiwany trend	Źródło danych
1. Poprawa warunków i jakości życia społeczności lokalnej	Procent osób w wieku poprodukcyjnym w	%	20,32%	2021	↘	Dane JST i GUS
	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa	%	6,62%	2021	↘	Dane JST i GUS
	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu	os.	16	2021	↘	Dane JST i GUS
	Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności	os.	48	2021	↘	Dane JST i GUS
2. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oraz zwiększenie aktywności gospodarczej mieszkańców	Liczba osób bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy - długotrwale bezrobotni	os.	38	2021	↘	Dane JST i GUS
	Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością	szt.	86	2021	↘	Dane JST i GUS
3. Poprawa stanu środowiska naturalnego	Liczba budynków zawierających azbest	szt.	203	2021	↘	Dane JST
	Liczba zrealizowanych projektów z zakresu poprawy stanu środowiska naturalnego	szt.	0	2021	↗	Dane JST
	Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów.	os.	0	2021	↗	Dane JST

4. Poprawa jakości technicznej infrastruktury	Długość nowych odcinków ścieżek rowerowych	km	0	2021	↗	Dane JST
	Długość zmodernizowanych lub wybudowanych dróg	km	0	2021	↗	Dane JST
	Liczba budynków dostosowanych do potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	szt.	0	2021	↗	Dane JST
5. Poprawa jakości przestrzeni oraz rozwój funkcjonalności infrastruktury	Liczba nowych/ przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	0	2021	↗	Dane JST
	Liczba zmodernizowanych lub przebudowanych budynków i miejsc użyteczności publicznej	szt.	0	2021	↗	Dane JST

Źródło: Opracowanie własne

Ocena postępów we wdrażaniu Strategii dokonywana w cyklu trzyletnim będzie bazowała na: wskaźnikach statystycznych BDL GUS, danych dostępnych w bazach publicznych tj. KRS, CEIDG, CEPIK, danych gromadzonych przez komórki organizacyjne i jednostki podległe Urzędu Gminy Grodzisko Dolne.

9.2. Ewaluacja postanowień GPR

Monitoring i ewaluacja strategii to procesy nadzorcze, które są niezbędne do prawidłowej i skutecznej realizacji postanowień dokumentu strategicznego. Nieskomplikowany proces weryfikacji postanowień GPR będzie gwarantem skutecznej oceny realizowanych działań zarówno pod kątem osiągania zakładanych wskaźników jak i efektywnego wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Należy również zaznaczyć, że projekty realizowane w ramach niniejszej strategii z udziałem środków zewnętrznych, będą podlegać monitoringowi instytucji nadrzędnych zgodnie z umową o dofinansowanie i wytycznymi w ramach poszczególnych programów operacyjnych.

W zakresie ewaluacji postanowień Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne podjęto decyzję o opracowywaniu wymaganych przez ustawę o rewitalizacji raportów zawierających ocenę aktualności i stopnia realizacji postanowień i celów dokumentu raz na trzy lata od daty wejścia w życie postanowień GPR. Raport ten zawierał będzie: weryfikację osiągania zaproponowanych powyżej wskaźników monitoringu, ogólną ocenę realizacji postanowień dokumentu oraz ewentualne wskazania dotyczące proponowanego zakresu zmian i aktualizacji zapisów dokumentu.

Takie podejście spełnia przesłanki ewaluacji on-going, czyli prowadzonej w trakcie podejmowania interwencji społecznej lub realizacji programu. Badanie ewaluacyjne ma tutaj za zadanie dostarczyć cenne wnioski, pozwalające na określenie prawdopodobieństwa osiągnięcia wskaźników strategicznych, mając na uwadze dotychczas podjęte działania i zrealizowane projekty.

Dzięki przeprowadzonym analizom można zidentyfikować obszary wymagające usprawnień, po czym podjąć aktywność w celu ich wdrożenia. Badanie ewaluacyjne on-going pozwala więc zwiększyć skuteczność i efektywność interwencji, uwzględniając zmieniający się kontekst społeczny oraz instytucjonalny. Może być również wykorzystane jako przesłanka do aktualizacji poszczególnych zapisów Gminnego Programu Rewitalizacji.

Warto w tym miejscu również wspomnieć o fakultatywnej możliwości realizacji ewaluacji ex-post. Jest to społeczno-ekonomiczne badanie oceniające znaczenie przeprowadzonej interwencji w zakresie realizacji potrzeb, na które miała odpowiadać, jak również oceniające jej niezamierzone efekty. W ramach tego typu badania, należy dokonać całościowej oceny interwencji, dlatego też ewaluację ex-post często określa się mianem ewaluacji podsumowującej.

Specyfika ewaluacji ex-post polega na tym, że w badaniu uwzględnione zostają realne efekty wprowadzonych interwencji. Poprzez porównanie tego, co powinno zostać osiągnięte dzięki określonym działaniom z tym, co faktycznie osiągnięto. Możliwa jest wówczas odpowiedź na pytanie: czy cele rewitalizacji zostały zrealizowane, a jeżeli tak, to w jakim stopniu. Weryfikowana jest tym samym przyjęta na etapie programowania wizja obszaru rewitalizacji.

10. ZMIANY W UCHWAŁACH PO WPROWADZENIU GPR

10.1. Uchwały dotyczące zasobów mieszkaniowych gminy

Na terenie Gminy Grodzisko Dolne obowiązują uchwały o których mowa w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego.

Pierwszą z nich jest Uchwała nr III/24/2002 Rady Gminy w Grodzisku Dolnym z dnia 20 grudnia 2002r. w sprawie zasad wynajmu lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy.

Drugą uchwałą związaną z zasobem mieszkaniowym Gminy Grodzisko Dolne jest Uchwała nr L/398/2018 Rady Gminy Grodzisko Dolne z dnia 12 października 2018 r. w sprawie uchwalenia „Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Grodzisko Dolne na lata 2019 – 2024”.

Analizując zapisy powyższych aktów prawnych podjęto decyzję o braku konieczności dokonywania zmian w uchwałach ze względu na przyjęcie Gminnego Programu Rewitalizacji. Zaplanowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne nie dotyczą polityki mieszkaniowej gminy i nie obejmują społecznego budownictwa czynszowego jako realizacji celu publicznego. Działania, które będą podejmowane w ramach GPR nie stoją w sprzeczności z zapisami wskazanych Uchwał.

10.2. Uchwała dotycząca funkcjonowania Komitetu Rewitalizacji

Na terenie gminy Grodzisko Dolne, do chwili opracowania i przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji nie został powołany Komitet Rewitalizacji. Zatem nie występują przesłanki do dokonania zmian w uchwale Rady Gminy Grodzisko Dolne, o której mówi art. 7 ust. 3 ustawy o rewitalizacji.

Zasady wyznaczania składu oraz zasady działania Komitetu Rewitalizacji zostaną przyjęte w drodze Uchwały Rady Gminy, zgodnie z ustawowym terminem, w ciągu 3 miesięcy od dnia uchwalenia GPR.

11. SPECJALNA STREFA REWITALIZACJI

Gmina Grodzisko Dolne przystępując do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji podjęła decyzję, iż w ramach prowadzonego procesu rewitalizacyjnego nie będzie tworzona Specjalna Strefa Rewitalizacji, o której mowa w art. 25 ustawy o rewitalizacji. Jeżeli w terminie późniejszym zajdzie konieczność lub potrzeba utworzenia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, wówczas zgodnie z ustawą o rewitalizacji zostanie ona wyznaczona w drodze uchwały rady gminy, będącej aktem prawa miejscowego, która obowiązywać będzie przez okres nie dłuższy niż 10 lat, bez możliwości przedłużenia.

12. REALIZACJA GPR W ZAKRESIE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO I KIERUNKI ZMIAN FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wraz z planami miejscowymi to najważniejsze dokumenty, na podstawie których gminy realizują politykę rozwoju przestrzennego. Dlatego też, aby zarówno GPR, jak i projekty o charakterze inwestycyjnym z niego wynikające były wykonalne, muszą być realizowany zgodnie z zapisami studium oraz zasadami wynikającymi z planu miejscowego, jakie obowiązują dla jego lokalizacji.

Zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt 13 ustawy o rewitalizacji w GPR należy przedstawić sposób jego realizacji w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym poprzez wskazanie ewentualnych zmian w dokumencie studium oraz mpzp.

W przypadku gdy ustalenia gminnego programu rewitalizacji są niezgodne ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, zgodnie z art. 20 ustawy o rewitalizacji przeprowadza się postępowanie w sprawie zmiany tego studium, w celu jego dostosowania do gminnego programu rewitalizacji, niezwłocznie po jego uchwaleniu. W przypadku konieczności uchwalenia albo zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego z powodu niezgodności z GPR postępowanie jest prowadzone analogicznie.

12.1. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Grodzisko Dolne

Studium zagospodarowania przestrzennego jest opracowaniem formułującym zasady polityki przestrzennej w Gminie Grodzisko Dolne. Dokument, zaakceptowany i przyjęty przez władze lokalne, prowadzi do konsekwentnej realizacja polityki przestrzennej oraz wspierania i promocji działań zgodnych z tą polityką. Władze Gminy, są zobowiązane do uwzględniania ustalonych uwarunkowań w ramach posiadanych kompetencji w zakresie podejmowanych decyzji przestrzennych. Działalność zgodna z uwarunkowaniami, ma na celu umocnienie i rozwinięcie uwarunkowań sprzyjających, oraz osłabienie, minimalizację lub eliminację uwarunkowań ograniczających.

Wyrazem akceptacji Władz Gminy jako organu przedstawicielskiego społeczności gminy jest przyjęcie w „końcowym dokumencie" uchwalanych celów rozwoju gminy. Podstawowymi celami rozwoju Gminy Grodzisko Dolne, są: podniesienie poziomu życia mieszkańców, aktywizacja społeczno – gospodarcza oraz ład przestrzenny.

W praktyce, powyższe zapisy Studium potwierdzają zgodność z Gminnym Programem rewitalizacji, zarówno w zakresie uwarunkowań i podejmowanej strategii rozwoju przestrzennego jak i celów rozwojowych gminy. Brak sprzeczności pomiędzy dokumentami zidentyfikowano również w innych częściach Studium. Problemy rozwojowe oraz kierunki rozwoju, a także zapisy dotyczące polityki przestrzennej w Gminie Grodzisko Dolne są zgodne z zapisami GPR. Potwierdzają to między innymi następujące cytaty z treści studium: „Ustala się konieczność rewitalizacji strefy centrum Grodziska dla aktywnego wykorzystania tego obszaru do potrzeb funkcji administracyjno-usługowo-handlowych, o wyższym standardzie” oraz „Kiedy jednak obserwujemy ostatnio stabilizację nowej „warstwy średniej" możemy podjąć próbę zaangażowania kapitału prywatnego do programu rewitalizacji i rewaloryzacji najpierw choćby tylko strefy rynku, przez stawianie wymagań architektonicznych i estetycznych.”. Również po dokonaniu analizy zakresu przewidzianych w ramach procesu rewitalizacyjnego przedsięwzięć i inwestycji, należy stwierdzić, że nie wymagają one zmian w postanowieniach Studium Zagospodarowania Przestrzennego.

Podsumowując powyższe, na obecnym etapie prac, w wyniku opracowania i przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji nie przewiduje się konieczności dokonywania zmian w treści studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Niemniej jednak nie wyklucza się w przyszłości zmiany studium. Wówczas zmiana studium dokonana zostanie zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i ustaleniami GPR.

12.2. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego są aktami prawnymi miejscowego, w których ustala się przeznaczenie terenu, rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz określa sposób zagospodarowania i warunków zabudowy terenu. Ustalenia planu miejscowego, wraz z innymi przepisami, kształtują sposób wykonywania prawa własności nieruchomości, dlatego też w trakcie opracowywania Gminnego Programu Rewitalizacji należy dokonać analizy zapisów mpzp i wskazać ewentualne zmiany, które należy w nich wprowadzić.

W przypadku niniejszego dokumentu, obszarem rewitalizacji wyznaczonym na terenie gminy jest terytorium sołectwa Grodzisko Dolne. Zatem analizie należy poddać zapisy planów dotyczące tego właśnie obszaru. Należą do nich ustalenia zawarte w mpzp przyjęte poprzez:

- Uchwałę nr XXVII/172/08 Rady Gminy Grodzisko Dolne z dnia 2 października 2008 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Nr 1/2008 w Gminie Grodzisko Dolne.
- Uchwałę nr IX/57/2015 Rady Gminy Grodzisko Dolne z dnia 18 czerwca 2015 r. w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej w miejscowości Grodzisko Dolne Gmina Grodzisko Dolne.

Analizując zapisy powyższych aktów prawnych, należy zaznaczyć, że nie stwierdzono w nich zapisów powodujących niezgodności z Gminnym Programem Rewitalizacji, w szczególności w zakresie granic terenów objętych planami, linii rozgraniczających tereny o różnym przeznaczeniu lub zasadach zagospodarowania ściśle określonych oraz ich oznaczeń oraz linii zabudowy oraz ich oznaczeń. Szczegółowe ustalenia planów nie wywierają negatywnego wpływu w odniesieniu do zakresu zaplanowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Na obecnym etapie prac nie występuje zatem konieczność dokonania zmiany zapisów mpzp i nie przewiduje się aktualizacji jego treści. Niemniej jednak nie wyklucza się w przyszłości zmian w mpzp. Wówczas zostaną one dokonane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i ustaleniami GPR.

12.3. Miejscowy Plan Rewitalizacji

Miejscowy plan rewitalizacji to szczególna forma miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na obszarze rewitalizacji. Plan pozwala podejmować regulacje m.in. w zakresie: jakości nowej architektury, przestrzeni publicznych, a także możliwości powstawania obiektów wielkopowierzchniowych oraz ich liczby. Umożliwia on także kształtowanie pasa drogowego jako przestrzeni publicznej, przewidując środki, mające na celu uspokojenie ruchu lub wprowadzenie przestrzeni wspólnych.

W ramach prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 podjęto decyzję o braku konieczności uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji, o którym mowa w art. 37f ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

W przypadku wystąpienia okoliczności wymagających podjęcia stosownej uchwały na późniejszych etapach prowadzenia procesu rewitalizacyjnego, wówczas niniejszy rozdział zostanie uzupełniony o: wskazanie granic obszarów, dla których plan ten będzie procedowany łącznie z procedurą scaleń i podziałów nieruchomości, a także wytyczne w zakresie ustaleń tego planu.

12.4. Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych na obszarze rewitalizacji

Mapa przedstawiająca podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych obszaru rewitalizacji jest obligatoryjnym elementem GPR. Załącznik graficzny opracowany na podkładzie mapowym w skali 1:5000 pełni funkcję ilustracyjną i pozwala na uchwycenie na mapie zmian wynikających z kierunków interwencji rewitalizacyjnej. Takie podejście ma pozwolić na przedstawienie postanowień GPR w czytelny dla większości odbiorców sposób.

Na mapie oznaczono stan istniejący opracowany na podstawie mapy ewidencyjnej (budynki i granice działek), a także przedstawiono lokalizację i zasięg oddziaływania podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych w zakresie określonych celów rewitalizacji. Należy zaznaczyć, że przedsięwzięcia rewitalizacyjne stanowią kompleksowy zestaw działań odpowiadających na zdiagnozowane potrzeby w obszarze rewitalizacji. Projekty przenikają się i wzajemnie uzupełniają, wzmacniając możliwość uzyskania efektu synergii. Wywierając tym samym wpływ na cały obszar rewitalizacji.

Pierwszy projekt dotyczy „Budowy przedszkola w Grodzisku Dolnym". Odpowiada on w szczególności na potrzeby związane z obszarem społecznym. Jednocześnie poprzez budowę budynku dostosowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami wzmacniany jest również obszar techniczny oraz przestrzenno-funkcjonalny. Podobną funkcję pełnił będzie projekt: „Zagospodarowanie terenu przy Zespole Szkół im. JPII w Grodzisku Dolnym wraz z rozbudową obiektu". Przedsięwzięcie również odpowiada na podstawowe potrzeby w obszarze społecznym, dotykając jednocześnie kwestii technicznych i przestrzenno-funkcjonalnych. Przedsięwzięcia: „Rozbudowa PSZOK" oraz „Zagospodarowanie terenów w otoczeniu Zbiornika Wodnego Czyste" mają charakter przede wszystkim środowiskowy. Jednak tutaj również poruszane będą zagadnienia techniczne i przestrzenno-funkcjonalne. Zagospodarowanie zbiornika ma również na celu pobudzenie w obszarze gospodarczym na terenie Gminy Grodzisko Dolne.

13. ZAANGAŻOWANIE LOKALNYCH INTERESARIUSZY

Niniejszy rozdział zawiera opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równości płci i niedyskryminacji w prace nad przygotowaniem i wdrażaniem Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030, pełniącego również funkcję dokumentu w ramach IIT.

Przygotowanie, a następnie prowadzenie i ocena Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 przeprowadzane są zgodnie z zasadami partycypacji społecznej określonej w ustawie o rewitalizacji, która wskazuje, że partycypacja społeczna obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych oraz w pracach Komitetu Rewitalizacji.

W ramach prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne umożliwiono zaangażowanie partnerów społecznych i gospodarczych oraz podmiotów wskazanych w art. 8 ust 1. rozporządzenia ogólnego tj. reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, a także podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji. Podobne podejście zostanie zachowane na etapie wdrażania postanowień GPR. W toku przygotowania GPR, wykorzystano wskazane w ustawie narzędzia i mechanizmy włączania interesariuszy w ten proces. Polegało to między innymi na:

1) poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami;
2) prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym o istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji, wynikających z ustawy, oraz o przebiegu tego procesu;
3) inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji;
4) zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji;
5) wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji;
6) zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy.

Partycypacja społeczna zostanie zapewniona również na etapie prowadzenia i oceny rewitalizacji. Jedna z definicji wskazuje, że partycypacja społeczna „to aktywny udział mieszkańców gminy w istotnych dla niej, jej mieszkańców lub określonych grup społecznych sprawach, to włączanie w proces powstawania

dokumentów planistycznych, podejmowania kluczowych decyzji i rozwiązywania problemów lokalnych". Partycypacja społeczna to inaczej proces, w którym dwie lub więcej stron współdziałają w przygotowaniu planów, realizacji określonej polityki i podejmowaniu decyzji. Cechą charakterystyczną partycypacji jest aktywny udział wszystkich partnerów biorących udział w procesie współdziałania. Partycypacja społeczna polega na komunikowaniu się mieszkańców i innych interesariuszy z władzami gminy oraz ich obustronnej współpracy.

Proces opracowania GPR Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 miał charakter partycypacyjny, gdyż zapewniony został udział interesariuszy na wszystkich etapach prac. Proces ten otworzył komunikat Wójta Gminy o tym, że Gmina Grodzisko Dolne przystępuje do opracowania diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej, służącej wyznaczeniu obszarów rewitalizacji, dla których następnie opracowany zostanie Gminy Program Rewitalizacji. Kontynuacją tego procesu było włączenie lokalnych interesariuszy na etapie konsultacji społecznych uchwały wyznaczającej obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji, którego elementem było spotkanie informacyjno-konsultacyjne. Raport z przeprowadzenia delimitacji i wyznaczenia obszaru rewitalizacji poddany został do publicznej wiadomości.

Partycypacja społeczna została zapewniona także na etapie programowania. W procesie opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 ogłoszono konsultacje społeczne, w ramach których lokalni interesariusze mieli możliwość zgłaszania uwag do dokumentu i propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Odbyło się również spotkanie informacyjno-konsultacyjne dotyczące: omówienia problemów i potencjałów na obszarach wyznaczonych do rewitalizacji, dyskusji nad celami rewitalizacji oraz omówienia sposobu przygotowania propozycji projektów do Gminnego Programu Rewitalizacji. Należy zatem stwierdzić, że partycypacja społeczna została zapewniona w Gminie Grodzisko Dolne na każdym etapie procesu opracowania dokumentu, a w przyszłości będzie zapewniona także w ramach realizacji, monitoringu i oceny GPR.

Wyrazem niniejszego zaangażowania będą również prace Komitetu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne, który jest organem o charakterze społecznym. Stanowi on forum współpracy i dialogu interesariuszy rewitalizacji z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny procesu rewitalizacji oraz pełni funkcję opiniodawczo-doradczą dla Wójta Gminy. Jego głównym zadaniem będzie sprawowanie nadzoru nad procesem rewitalizacji. Przedstawiciele lokalnej społeczności oraz innych interesariuszy w ramach prac Komitetu Rewitalizacji powołanego przez Wójta Gminy Grodzisko Dolne, będą mieli istotny wpływ na realizowany w gminie proces rewitalizacji. Rola Komitetu Rewitalizacji przewidziana została głównie w zakresie sprawowania funkcji doradczych i opiniotwórczych. Ponadto raporty monitoringowe i badania ewaluacyjne opracowywane przez gminę, każdorazowo będą podlegały opiniowaniu przez Komitet Rewitalizacji.

Zaplanowane mechanizmy współpracy z interesariuszami rewitalizacji realizują zatem zasadę udziału w niej wszystkich grup interesariuszy, stwarzając

szansę budowy partnerstw między różnymi podmiotami zaangażowanymi w prowadzenie procesu rewitalizacji. Zakres grup interesariuszy jest zatem adekwatny do obszaru problemowego i zakresu rewitalizacji. Mechanizmy współpracy z interesariuszami rewitalizacji mają zapewnić jak najwyższą jakość procesu. Zaangażowanie różnych środowisk ma na celu lepsze dopasowanie zakresu interwencji niwelujących negatywne zjawiska na obszarze rewitalizacji. Jest to również element pomocny w identyfikacji partnerów w procesie realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, co zapewni ich zaangażowanie w ramach wdrażania postanowień dokumentu. Na tym etapie przewidziano udział lokalnych interesariuszy m.in. poprzez wykorzystanie następujących narzędzi:

- zaangażowanie interesariuszy w realizację projektów (będą oni realizatorami, partnerami i uczestnikami projektów rewitalizacyjnych);
- udział w działaniach partycypacyjnych, angażujących lokalną społeczność;
- możliwość zgłaszania nowych projektów i przedsięwzięć w procesie aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji;
- uczestnictwo w pracach Komitetu Rewitalizacji;
- udział w procesie monitoringu i ewaluacji, np. poprzez udział w badaniach społecznych, ankietyzacji i zbieraniu danych/opinii na temat procesu rewitalizacji;
- pełnienie roli odbiorców działań informacyjno-promocyjnych w zakresie procesów rewitalizacyjnych realizowanych w gminie.

14. AKTUALIZACJA DOKUMENTU GPR

Aktualizacja Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Grodzisko Dolne na lata 2023-2030 została zrealizowana w związku z opracowaną Oceną aktualności i stopnia realizacji dokumentu. Pokazano w niej, że konieczność wprowadzenia zmian w dokumencie wynika ze zmiany uwarunkowań lokalnych, pojawienia się nowych problemów i potrzeb oraz pojawienia się nowych szans rozwojowych. Wskazano jednocześnie na konieczność aktualizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych i dodanie odniesienia w GPR do jego funkcji jako dokumentu spełniającego warunki realizacji Innych Instrumentów Terytorialnych (IIT). W kolejnym kroku, uzyskano opinię Komitetu Rewitalizacji w zakresie przeprowadzonej oceny.

W kolejnym kroku, Wójt Gminy Grodzisko Dolne złożył wniosek do Rady Gminy o podjęcie Uchwały w sprawie przystąpienia do aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Rewitalizacji na lata 2023-2030. Przedmiotowa uchwała (Nr XVIII/105/2025) została podjęta podczas sesji w dniu 27 maja 2025 r.

W ramach kolejnych działań dokonano zmian w Gminnym Programie Rewitalizacji zgodnie z rekomendacjami zawartymi w Ocenie aktualności i stopnia realizacji dokumentu. Zgodnie z Art. 23. ust. 1 ustawy o rewitalizacji: zmiana gminnego programu rewitalizacji następuje w trybie, w jakim jest on uchwalany, dlatego też dokument będzie podlegał konsultacjom społecznym oraz opiniowaniu organów i instytucji wskazanych w ustawie.

Mapa 6 – Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych na obszarze rewitalizacji

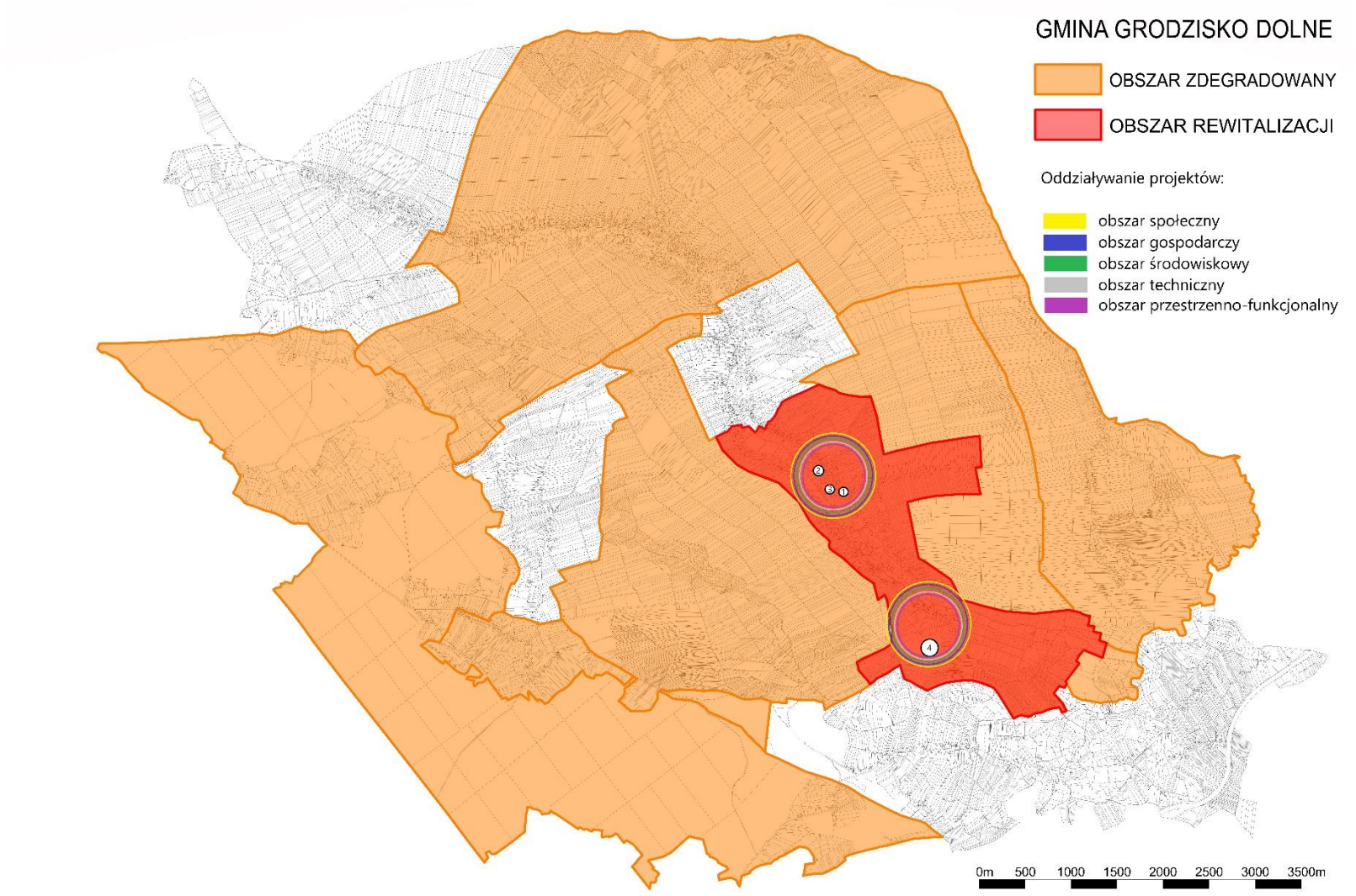

Źródło: opracowanie własne.

15. SPIS TABEL, WYKRESÓW, RYSUNKÓW I MAP

Tabela 1 – Procentowy spadek liczby ludności w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne 16
Tabela 2 – Procent osób w wieku poprodukcyjnym w sołectwach Gminy Grodzisko Dolne 17
Tabela 3 – Liczba osób korzystających z pomocy z powodu ubóstwa 22
Tabela 4 – Liczba osób korzystających z pomocy z powodu alkoholizmu w Gminie Grodzisko Dolne 23
Tabela 5 – Liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności w Gminie Grodzisko Dolne 24
Tabela 6 – Liczba osób korzystających z pomocy z powodu bezrobocia 29
Tabela 7 – Przestępstwa na terenie Gminy Grodzisko Dolne w 2021 r. 31
Tabela 8 – Liczba dzieci uczących się na terenie Gminy Grodzisko Dolne 32
Tabela 9 – Organizacje pozarządowe działające na terenie Gminy Grodzisko Dolne 34
Tabela 10 – Frekwencja na zebraniach sołeckich podczas ostatniego wyboru sołtysa 35
Tabela 11 – Liczba podmiotów wyrejestrowanych i z zawieszoną działalnością w Gminie Grodzisko Dolne 38
Tabela 12 – Liczba budynków zawierających azbest w poszczególnych sołectwach w Gminie Grodzisko Dolne 42
Tabela 13 – Wykaz zabytków nieruchomych i stanowisk archeologicznych z rejestru zabytków woj. podkarpackiego 45
Tabela 14 – Występowanie zdegradowanych obszarów i budynków w przestrzeni publicznej na terenie Gminy Grodzisko Dolne 50
Tabela 15 – Liczba zbiorników bezodpływowych w gospodarstwach domowych w poszczególnych sołectwach w Gminie Grodzisko Dolne 54
Tabela 16 – Zestawienie wskaźników delimitacyjnych 56
Tabela 17 – Wyznaczenie sołectw o szczególnym nasileniu problemów 57
Tabela 18 – Powierzchnia i liczba mieszkańców sołectw na terenie Gminy Grodzisko Dolne 59
Tabela 19 – Zgodność Celów rewitalizacji w GPR z Celami Strategicznymi SRPS. ... 66
Tabela 20 – Cele Strategiczne i Kierunki Działań GPR 70
Tabela 21 – Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych – projekty podstawowe 75

Tabela 22 – Opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych – projekty uzupełniające 83
Tabela 23 – Szacunkowe ramy finansowe GPR 84
Tabela 24 – Harmonogram realizacji przedsięwzięć GPR 88
Tabela 25 – Wskaźniki monitoringowe GPR.....90

Wykres 1 – Liczba kobiet i mężczyzn na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2017-2021 11
Wykres 2 – Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w latach 2016-2020 12
Wykres 3 – Wskaźnik obciążenia demograficznego 13
Wykres 4 – Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021 14
Wykres 5 – Saldo migracji w gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021.....15
Wykres 6 – Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej Gminie Grodzisko Dolne w latach 2016-2020.....19
Wykres 7 – Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Grodzisko Dolne 20
Wykres 8 – Rodziny i dzieci na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na terenie Gminy Grodzisko Dolne.....21
Wykres 9 – Wydatki na świadczenia wychowawcze w Gminie Grodzisko Dolne.....21
Wykres 10 – Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Grodzisko Dolne 25
Wykres 11 – Liczba bezrobotnych w latach 2016-2020 na terenie Gminy Grodzisko Dolne.....26
Wykres 12 – Liczba bezrobotnych w grupach do 25 roku życia i powyżej 50 roku życia w Gminie Grodzisko Dolne 27
Wykres 13 – Liczba osób długotrwale bezrobotnych w Gminie Grodzisko Dolne.....28
Wykres 14 – Zdarzenia wg rodzajów w latach 2018-2020 na terenie Gminy Grodzisko Dolne.....30
Wykres 15 – Współczynnik skolaryzacji brutto w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2016-2020 33
Wykres 16 – Struktura przedsiębiorstw w Gminie Grodzisko Dolne na podstawie liczby zatrudnionych pracowników 36
Wykres 17 – Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON według formy prawnej w Gminie Grodzisko Dolne 37

Wykres 18 – Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021 37

Wykres 19 – Księgozbiór i wypożyczenia na zewnątrz w Gminie Grodzisko Dolne w latach 2017-2021 44

Wykres 20 – Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020 52

Wykres 21 – Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020 52

Wykres 22 – Procent mieszkań wyposażonych w wodociąg i kanalizację na terenie Gminy Grodzisko Dolne w latach 2016-2020 53

Rysunek 1 – Etapy w procesie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji 6

Rysunek 2 – Schemat zgodności GPR z dokumentami lokalnymi 62

Rysunek 3 – Schemat zgodności Celów rewitalizacji w GPR z Celami Operacyjnymi SRP LOF 64

Rysunek 4 – Schemat struktury GPR w zakresie wizji, celów i kierunków działań ... 69

Rysunek 5 – Schemat komplementarności działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych 72

Rysunek 6 – Schemat struktury przedsięwzięć rewitalizacyjnych 74

Rysunek 7 – Struktura zarządzania GPR 85

Rysunek 8 – Zakres zadań Koordynatora ds. rewitalizacji i Referatu inwestycji 86

Mapa 1 – Mapa Gminy Grodzisko Dolne 8

Mapa 2 – Mapa Gminy Grodzisko Dolne w podziale na sołectwa 10

Mapa 3 – Szlak rowerowy po Gminie Grodzisko Dolne 47

Mapa 4 – Szlaki nordic walking po Gminie Grodzisko Dolne 48

Mapa 5 – Obszar Zdegradowany i Obszar Rewitalizacji na terenie Gminy Grodzisko Dolne 61

Mapa 6 – Podstawowe kierunki zmian funkcjonalno-przestrzennych na obszarze rewitalizacji 100